

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TÜRKİYE'DE STRATEJİK ÇEVRESEL ETKİ
DEĞERLENDİRMESİ'NİN (SÇD) AB DİREKTİFLERİ
KAPSAMINDA İNCELENMESİ**

Gül BAŞAR

Orman Mühendisliği Anabilim Dalı

Çevre ve Orman Hukuku Programı

DANIŞMAN

Yrd. Doç. Dr. Nimet VELİOĞLU

Haziran, 2017

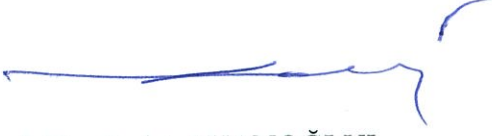
İSTANBUL

Bu çalışma 20.06.2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından Orman Mühendisliği Anabilim Dalı, Çevre ve Orman Hukuku Programında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

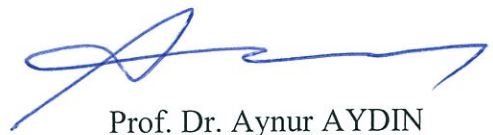
Tez Jürisi

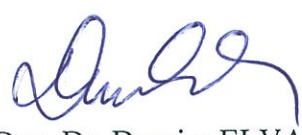
Yrd. Doç. Dr. Nimet VELİOĞLU(Danışman)
İstanbul Üniversitesi
Orman Fakültesi

Prof. Dr. Sedat AYANOĞLUI
İstanbul Üniversitesi
Orman Fakültesi

Prof. Dr. Aynur AYDIN
İstanbul Üniversitesi
Orman Fakültesi

Doç. Dr. Devrim ELVAN
İstanbul Üniversitesi
Orman Fakültesi

Yrd. Doç. Dr. Özhan TÜRKER
İstanbul Şişli Meslek Yüksekokulu
Şişli Meslek Yüksekokulu

20.04.2016 tarihli resmi gazetede yayımlanan Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 9/2 ve 22/2 maddeleri gereğince; Bu Lisansüstü teze, İstanbul Üniversitesi'nin abonesi olduğu intihal yazılım programı kullanılarak Fen Bilimleri Enstitüsü'nün belirlemiş olduğu ölçütlere uygun rapor alınmıştır.

ÖNSÖZ

“Türkiye’de Stratejik Çevresel Etki Değerlendirmesi’nin (SÇD) AB Direktifleri Kapsamında İncelenmesi” adlı bu çalışma İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Orman Mühendisliği Anabilim Dalı Çevre ve Orman Hukuku Programında Yüksek Lisans Tezi olarak hazırlanmıştır.

Bu konuda çalışmama imkân sağlayan ve beni yüreklendiren, çalışmamın başından itibaren değerli fikir ve katkılarıyla beni yönlendiren ve her zaman destekleyen kıymetli tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Nimet Velioğlu’na en içten teşekkürlerimi sunarım.

Ayrıca akademik hayatım boyunca destek ve yardımlarıyla yanımda olan, değerli bilgi ve tecrübeleriyle ilerlememi sağlayan Prof. Dr. Sedat Ayanoglu, Prof. Dr. Aynur Aydın, Prof. Dr. Yusuf Güneş, Doç. Dr. Devrim Elvan’a ve ayrıca Yrd. Doç. Dr. Özhan Türker’e teşekkürü borç bilirim.

Bu çalışmayı bütün hayatım boyunca sevgi ve desteklerini benden esirgemeyen başta babam Fatih Ak ve annem Gülten Ak olmak üzere bütün aileme; desteğiyle bütün süreçte yanımda olan, sevgisini ve desteğini her zaman hissettiren değerli eşim Tolga Başar’a, desteğiyle her zaman motivasyonumu yükselten kıymetli tez danışmanım Yrd. Doç. Dr. Nimet Velioğlu’na ithaf ederim.

Haziran 2017

Gül BAŞAR

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
ŞEKİL LİSTESİ.....	vii
TABLO LİSTESİ	viii
SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ	x
ÖZET.....	xi
SUMMARY	xiii
1. GİRİŞ.....	1
2. GENEL KISIMLAR	3
2.1. AVRUPA BİRLİĞİ ÇEVRE MEVZUATI.....	3
2.1.1. Yatay Mevzuat	5
2.1.2. Dikey Mevzuat	6
2.1.3. Avrupa Birliği Mevzuatında Çevresel Etki Değerlendirmesi	6
2.1.4. Avrupa Birliği Çevre Mevzuatında Stratejik Çevresel Değerlendirme	9
2.1.4.1. Eleme	15
2.1.4.2. Kapsamlaştırma	15
2.1.4.3. İzleme	16
2.2. TÜRK ÇEVRE MEVZUATI	16
2.2.1. Türk Çevre Mevzuatında Çevresel Etki Değerlendirmesi	19
2.2.2. Türk Çevre Mevzuatında Stratejik Çevresel Değerlendirme	24
2.2.2.1. Eleme	34
2.2.2.2. Kapsamlaştırma	39
2.2.2.3. İzleme	44
3. MALZEME VE YÖNTEM	45
4. BULGULAR	46
4.1. AVRUPA BİRLİĞİ SÇD DİREKTİFİ'NİN AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNE UYUMLANDIRILMA ŞEKİLLERİ VE TÜRKİYE'DEKİ DURUM.....	46

4.2. AVRUPA BİRLİĞİ STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME DİREKTİFİ İLE STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME YÖNETMELİĞİ'NİN KİYASLANMASI	49
4.3. TASLAK STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME YÖNETMELİĞİ VE STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME YÖNETMELİĞİ'NİN KARŞILAŞTIRMASI.....	52
4.4. STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME ANKET ÇALIŞMASI.....	56
4.4.1. ÇED Sürecinin Çevre Sorunlarının Önlenmesinde Yeterliliğinin Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi	57
4.4.2. SÇD İçeriğinin Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi.....	57
4.4.3. SÇD'nin Hangi Plan ve Programlara Uygulanacağını Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi.....	58
4.4.4. Türk Çevre Mevzuatında SÇD'nin Hukuki Alt Yapısının Yeterliliğinin Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi	59
4.4.5. Taslak SÇD Yönetmeliğinin Yürürlüğe Girmesinin Çevresel Sorunlarının Önlenmesinde Yeterliliğinin Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi	60
4.4.6. ÇED Uygulamalarıyla Edinilen Bilgi Birikimi ve Deneyimlerin SÇD Uygulamalarına Etkisinin Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi	60
4.4.7. SÇD Yaptırım Yükümlülüğünün Mevzuattaki Yerinin Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi.....	61
4.4.8. SÇD ve Toplumun Çevre Koruma Bilincinin İlişkisinin Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi.....	62
4.4.9. Taslak SÇD Yönetmeliği'nin Uzun Süredir Yürürlüğe Girmemesinin, Uygulama Üzerindeki Etkilerini Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi.....	62
4.4.10. Üniversitelerdeki SÇD İle İlgili Bilgilendirme Çalışmalarını Yeterliliğinin Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi.....	63
4.4.11. SÇD Sürecinin Bütün Hedef Gruplara Etkili Bir Biçimde Aktarılması Durumunun Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi	64
4.4.12. Taslak SÇD Yönetmeliğinin Yürürlüğe Girmesinin Ülkede Yeni Bir İş Kolu Oluşması Durumunun Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi.....	65
4.4.13. SÇD Pilot Uygulamalarının Sadece Birkaç Sektör İle Sınırlı Kalmasının Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi	66
5. TARTIŞMA VE SONUÇ	67
KAYNAKLAR	71
EKLER.....	75
EK 1. SÇD Paydaşlarına uygulanan anket örneği.....	75
EK 2. SÇD Yönetmeliği.....	79
ÖZGEÇMİŞ.....	90

ŞEKİL LİSTESİ

Sayfa No

Şekil 2.1: Toplum çevre ekonomi ilişkisi.	10
Şekil 2.2: SÇD işleyiş şeması.	15
Şekil 2.3: ÇED'in aşamaları.	23
Şekil 2.4: SÇD Yönetmeliğine göre SÇD prosedürü.	33
Şekil 2.5: Eleme yöntemi şeması.	38

TABLO LİSTESİ

Sayfa No

Tablo 2.1: Avrupa Birliği çevre politikasının hedefleri.	4
Tablo 2.2: Avrupa Birliği çevre politikasının ilkeleri.	4
Tablo 2.3: Yatay mevzuatın yasal düzenlemeler getirdiği alanlar.	5
Tablo 2.4: Yatay mevzuatı oluşturan hukuki düzenlemeler.	5
Tablo 2.5: ÇED prosedürünün temel aşamaları.	8
Tablo 2.6: SÇD genel uygulama prensipleri.	11
Tablo 2.7: SÇD uygulamasında ortak aşamalar.	11
Tablo 2.8: SÇD'nin tarihsel gelişimi (Say ve Baykan, 2013).	12
Tablo 2.9: SÇD direktifi maddeleri.	14
Tablo 2.10: SÇD raporunda yer alması gerekenler.	16
Tablo 2.11: Türkiye'nin taraf olduğu uluslararası çevre antlaşmaları.	18
Tablo 2.12: Yönetmeliğin 4. maddesinde yer alan kavramlar.	21
Tablo 2.13: ÇED Yönetmeliğinde yer alan ekler.	22
Tablo 2.14: SÇD pilot uygulamalar.	26
Tablo 2.15: SÇD Yönetmeliği Ek-1'de yer alan plan ve programlar.	34
Tablo 2.16: Eleme yönteminin aşamaları.	37
Tablo 2.17: Önemli etkilerin belirlenmesinde yol gösterici sorular.	40
Tablo 2.18: SÇD Yönetmeliği Ek-4'e göre SÇD raporunda yer alması gereken bilgiler.	41
Tablo 2.19: SÇD raporu incelenirken dikkat edilen hususlar.	43
Tablo 2.20: İzleme programına yardımcı sorular.	44
Tablo 4.1: AB SÇD Direktifinin ülkelerin mevzuatlarına uyumlandırma şekilleri.	47

Tablo 4.2: AB SÇD Direktifi ile SÇD Yönetmeliği'nin içerikleri açısından karşılaştırılması.	49
Tablo 4.3: Avrupa Birliği Stratejik Çevresel Değerlendirme Direktifi ile Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği'nin kıyaslanması.	51
Tablo 4.4: Taslak SÇD Yönetmeliği ve SÇD Yönetmeliğinin karşılaştırılması.....	53

SİMGE VE KISALTMA LİSTESİ

Kisaltmalar	Açıklama
AB	: Avrupa Birliği
AÇA	: Avrupa Çevre Ajansı
ÇED	: Çevresel Etki Değerlendirme
LIFE	: Çevre için mali araç
PPP	: Plan Program Politika
SÇD	: Stratejik Çevresel Değerlendirme
STK	:Sivil Toplum Kuruluşu

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRKİYE’DE STRATEJİK ÇEVRESEL ETKİ DEĞERLENDİRMESİ’NİN (SÇD) AB DİREKTİFLERİ KAPSAMINDA İNCELENMESİ

Gül BAŞAR

İstanbul Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Orman Mühendisliği Anabilim Dalı

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Nimet VELİOĞLU

Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD); önerilen herhangi bir politika, plan veya programa ilişkin olası çevresel sonuçların, ekonomik ve sosyal faktörlerin de dikkate alınarak değerlendirildiği sistematik bir süreç olarak tanımlanmaktadır. Ayrıca, sürdürülebilir kalkınmanın uygulamaya dönük en etkili araçlarından biri olarak da ifade edilebilir. SÇD, proje düzeyinde yapılan Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)’nin süreç içerisinde ortaya çıkan eksiklikleri sonucunda, daha kapsamlı bir değerlendirme sistemi olarak geliştirilmiştir. Çevre sorunlarına yönelik en önemli “önleyici politika” araçlarından biri olan ve fiziksel projelere uygulanan ÇED, yaklaşık kırk yıldır birçok ülkede etkin bir şekilde uygulanmaktadır. Ancak, proje düzeyinde yapılan etki değerlendirme sisteminin günümüzde halen çevresel sorunların önlenmesindeki önemli katkısına rağmen, yeni beklentileri karşılama etkinliğinin sağlanması ve uygulama alanlarının genişletilmesi zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Yasal SÇD uygulamaları genellikle gelişmiş ülkelerde görülmekle birlikte, Türkiye gibi ülkeler için, sürdürülebilir kalkınma ilkeleriyle içselleştirilecek SÇD uygulamaları büyük öneme sahiptir. Ülkemiz için konunun diğer bir önemi ise Avrupa Birliği’ne girme sürecinde değerlendirilebilir. Türkiye bu sürecin başlatılmasından bu yana siyasi, ekonomik ve hukuksal düzenlemeleri AB müktesebatıyla uyumlaştırma konusunda oldukça önemli bir çaba sarf etmektedir. Avrupa Birliği’nin 27 Haziran 2001 tarihli SÇD ile ilgili yönergesinin ardından bu konuyla ilgili çalışmalar da ülkemizde ivme kazanmıştır. 26.04.2006 tarihinde değiştirilen Çevre Kanunu’nun 10. maddesinde,

SÇD ile ilgili usul ve esasların çıkarılacak SÇD Yönetmeliği'nde yer alacağı belirtilerek, yönetmeliğin çıkarılması konusunda önemli bir adım atılmıştır. Taslak yönetmelik üzerinde çalışmalar yürütülerek 30032 sayı ile 08.04.2017 tarihinde Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir.

Tüm bu gelişmelerden hareketle çalışmada; Türkiye'de SÇD sürecinin AB direktifleri konusunda uyumlanması çalışmalarına ışık tutmak amacıyla hukuki süreci detaylı olarak inceleyerek diğer çevresel etki değerlendirme sistemleri ile aralarındaki farkı ortaya koymak amaçlanmıştır.

Tez çalışmasının giriş bölümünde Stratejik Çevresel Etki Değerlendirilmesi hakkında AB direktifleri ve AB ülkelerindeki uygulamaları da içine alan genel bilgiler verildikten sonra, Türkiye'deki durum, direktifler çerçevesinde değerlendirilerek taslak yönetmelik çalışmalarını da içine alan düzenlemeler ve uygulamalara incelenmiştir. Bulgular bölümünde; AB SÇD Direktifi ile SÇD Yönetmeliği karşılaştırılarak ve AB ülkelerinde SÇD'nin uygulanma şekilleri incelenerek, Türkiye'deki uygulanma şekli ortaya konulmuştur. Tartışma ve sonuç bölümünde tüm bu bilgi ve bulgular ışığında Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği sistematik olarak incelenmesi sonucu eleştiriler getirilerek önerilerde bulunulmuştur.

Haziran 2017, 104 sayfa.

Anahtar kelimeler: Stratejik çevresel değerlendirme, çevresel etki değerlendirmesi, Çevre mevzuatı, sçd

SUMMARY

M.Sc. THESIS

STRATEGIC ENVIRONMENTAL IMPACT ASSESSMENT (SEA) IN TURKEY EXAMINATION UNDER EU DIRECTIVES

Gül BAŞAR

İstanbul University

Institute of Graduate Studies in Science and Engineering

Department of Forest Engineering

Supervisor : Asst. Prof. Dr. Nimet VELİOĞLU

Strategic Environmental Assessment (SEA) is defined as a systematic process in which possible environmental consequences of any proposed policy, plan or program are assessed by also taking into consideration economic and social factors. It can also be described as one of the most effective tools for the implementation of sustainable development. SEA is a more comprehensive evaluation system which was developed as a result of the shortcomings of the Environmental Impact Assessment (EIA) occurred in the course of time during its execution at a project-based level. EIA is one of the most important "preventive policy" tools for environmental problems and it is applied to physical projects. EIA has been implemented in many countries effectively for almost forty years. However, despite the significant current contribution of the project-level impact assessment system to the prevention of environmental problems, it has become necessary to ensure the effectiveness of meeting new expectations and to expand the scope of the system's application. While legal SEA practices generally take place within developed countries, SEA applications which are internalized by sustainable development principles have great importance for developing countries at a national level, such as Turkey. Another great importance of this issue for our country must be assessed within the scope of our membership process to the European Union. Since the beginning of this process, Turkey has made considerable efforts to harmonize political and economic actions and legislations with the EU acquis. Following the European Union's directive on

the SEA dated 27 June 2001, related works has also gained momentum in our country. An important step was taken through Article 10 of the Environment Law amended on 26.04.2006 which states that all procedures and principles regarding the SEA will be set forth by a SEA regulation. Following legal work on such draft regulation, the Strategic Environmental Assessment Regulation numbered 30032 was entered into force on 08.04.2017

With reference to these current developments; it was aimed to elucidate the differences with other environmental impact assessment systems by reviewing the legal process in order to shed light on the harmonization of the Turkish SEA process with the EU directives.

After giving general information including the EU directives on Strategic Environmental Impact Assessment and the legal implementations in EU member states, the situation in Turkey was examined within the framework of the directives; the regulations and practices including the draft regulation studies were examined in the introduction part of this thesis study. In the findings section; SEA's implementation methods in Turkey was examined by comparing the EU SEA Directive with the SEA Regulation and by reviewing the implementation patterns of SEA in EU countries. In the discussion and conclusion section, the Strategic Environmental Assessment Regulation was systematically examined in the light of all mentioned information and findings in; suggestions and critics were brought accordingly. were made by bringing in final criticism.

June 2017, 104. pages.

Keywords: Strategic environmental assesstment, environmental impact assesstment, environmental legislation, sea

1. GİRİŞ

Gün geçtikçe değişen sosyal, ekonomik, kültürel şartlar ve buna bağlı olarak etkileşen yaşam dinamikleri insan-çevre arasındaki bağın güçlenmesine yol açmıştır. Bu bağ beraberinde insanın çevreye olumlu veya olumsuz faaliyetlerle yönelmesini de getirmiştir. Bu nedenle de politikaların, hukukun, planlamaların ve bunların uygulanma, işletilme koşullarının çevre ve insan sağlığına olan etkilerini belirlenmesi gerekmiştir. Mevcut gereklilik sonucunda ortaya konan çevresel etkilerin boyutlarının önceden tespiti ve verilerin yorumlanarak somut bir çalışma halinde ortaya konulması kaçınılmaz hale gelmiştir. Çeşitli faaliyetlerin çevresel etkileri belirlendiğinde insana ve çevreye gelecek olası zararların da önüne geçebilme şansı doğacaktır (Aydın ve Fanuscu, 1995). Bu doğrultuda dünyada çevresel etki değerlendirme sistemleri geliştirilmiştir. Bu sistemlerden Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) sistemi, önerilen proje veya faaliyetlerin çevre üzerindeki olumsuz etkilerini belirleyerek, bu etkileri ortadan kaldırmayı veya en aza indirmeyi hedefleyen bir sistemdir. Ancak ÇED'in sadece proje ve faaliyetlere uygulanması çevre üzerindeki baskıyı tamamen ortadan kaldırmamıştır. Bu doğrultuda olumsuz çevresel etkilerin daha erken safhada saptanabilmesi ve ortadan kaldırılabilmesi için plan ve programlara uygulanan Stratejik Çevresel Değerlendirme sistemi ortaya çıkmıştır. Ayrıca çeşitli ülkelerde proje ve faaliyetlere uygulanan ÇED sisteminin geliştirilmesi ve daha etkin kullanılması için kümülatif etkilerin değerlendirildiği Kümülatif Çevresel Etki Değerlendirme sistemi de bu etki değerlendirme sistemlerinden biridir.

Türkiye'de ilk uygulanmaya başlayan sistem Çevresel Etki Değerlendirme sistemidir. Ancak olumsuz çevresel etkilerin yeterince önlenememesi ve AB aday ülkesi olmamızdan doğan sorumluluk neticesinde Avrupa Birliği Stratejik Çevresel Değerlendirme Direktifinin Türk Çevre Mevzuatına uyumlandırılması çalışmaları başlamıştır. Bu çalışmalar doğrultusunda 2004 yılında bir taslak SÇD Yönetmeliği oluşturulmuş ve çeşitli pilot SÇD uygulamaları yapılmıştır.

Bu çalışma kapsamında, SÇD hem AB Çevre Mevzuatı hem de Türk Çevre Mevzuatı kapsamında detaylı olarak incelenmiştir. 8 Nisan 2017 tarihinde yürürlüğe girmiş olan SÇD Yönetmeliği; Taslak SÇD Yönetmeliği ve AB SÇD Direktifi kıyaslanarak, uyumlandırma çalışmalarının sonuçları ortaya konulmuş ve yürürlüğe giren yönetmeliğin, AB SÇD Direktifinin belirlediği genel çerçeveye uygunluğu incelenmiştir.

Tez çalışması sırasında SÇD süreci paydaşları için bir anket çalışması hazırlanmıştır. Anket çalışmasının değerlendirilmesi aşamasında SÇD Yönetmeliği yürürlüğe girdiğinden dolayı, yapılan anket çalışması hem Taslak Yönetmelik üzerinden hem de yürürlüğe giren yönetmelik üzerinden değerlendirilmiştir.

2. GENEL KISIMLAR

Çevrebilim açısından Çevre, Ertaş (1997) tarafından “insan ve canlılar üzerinde ani veya sürekli, doğrudan veya dolaylı etkide bulunan, fiziksel, kimyasal, toplumsal değerlerin toplamı” olarak tanımlanırken, hukuksal açıdan 2872 sayılı Çevre Kanunu’nda¹, “Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde bulundukları biyolojik, fiziksel, sosyal, ekonomik ve kültürel ortamı” olarak tanımlanmıştır.

Çevre-İnsan ilişkisinde, çevre üzerinde tüketim sebebiyle artan baskılar sonucu, birtakım önlemlerin alınması gerekliliği öngörülmüştür. Bu doğrultuda ortaya çıkan çevresel değerlendirme sistemlerinden Çevresel Etki Değerlendirme (ÇED) sistemi 1993 yılından itibaren ülkemizde uygulanmaya başlamıştır. Sadece proje ve faaliyetlere uygulanan bu sistem, çevre üzerindeki baskıları önlemekte tam anlamıyla başarılı olamamaktadır. Erken safhada önleme amacıyla, belli plan ve programlara ve ÇED uygulanması öngörülen proje ve faaliyetlere çerçeve oluşturan plan ve programlara uygulanmak üzere Stratejik Çevresel Değerlendirme geliştirilmeye başlamıştır. Stratejik Çevresel Değerlendirmenin geliştirilmesinin sebeplerinden biri de Türkiye’nin Avrupa Birliği Aday ülkesi statüsünde olmasıdır. Bu statü, AB Çevre Mevzuatının, Türk Çevre mevzuatıyla uyumlandırılması yükümlülüğünü getirir. Bu doğrultuda AB SÇD Direktifi, Türk Çevre Mevzuatına uyumlandırılmıştır.

2.1. AVRUPA BİRLİĞİ ÇEVRE MEVZUATI

Avrupa Birliği çevre politikası, üye ülkelerin bütünleşmesinde esas olan bir takım çevresel unsurların gözetilmesi amacıyla ortaya çıkmıştır. Ortak bir çerçevede toplanan ülkelerin siyasi ve ekonomik normlarda olduğu gibi çevresel normlarda da bütünleşme sağlaması gerekliliği nedeniyle, Budak’a (2000) göre Avrupa Birliği Çevre Politikasının hedefleri *Tablo 2.1*’de sıralanmaktadır;

¹ 2872 Sayılı Çevre Kanunu Madde 2.

Tablo 2.1: Avrupa Birliği çevre politikasının hedefleri.

Çevrenin korunması, kollarılması ve çevre kalitesinin yükseltilmesi
Doğanın ve doğal kaynakların, ekolojik dengeye zarar verecek şekilde işletilmelerinden sakınılması ve bunların akılcı bir şekilde yönetilmelerinin temin edilmesi
İnsan sağlığının korunması
Kalkınmaya, kalite gereksinimleriyle uyum içinde, özellikle de çalışma şartlarının ve yaşam çevresinin geliştirilmesine yön verilmesi
Kent planlaması ve toprak kullanımında çevresel etkilerin daha fazla dikkate alınmasının sağlanması
Topluluğun dışındaki devletler, özellikle de uluslararası örgütlerle küresel çevre problemlerine ortak çözümler aranması

Söz konusu hedefler doğrultusunda *Tablo 2.2*'de yer alan ilkeler benimsenmiş ve mevzuat bu doğrultuda oluşturulmuştur.

Tablo 2.2: Avrupa Birliği çevre politikasının ilkeleri.

1.	Bütünleyicilik İlkesi
2.	Yüksek Koruma İlkesi
3.	İhtiyat İlkesi
4.	Önleme İlkesi
5.	Kaynakta Önleme İlkesi
6.	Kirleten Öder İlkesi

Ortak bir çevre politikası oluşturabilmek ve bunu geliştirebilmek amacıyla bugüne kadar 400 dolayında yasal düzenlemeye imza atılmıştır. Bu düzenlemelerle mevzuat Yatay Mevzuat ve Dikey mevzuat olarak adlandırılan iki kısımdan oluşmaktadır. Çevresel enformasyon, Avrupa Çevre Ajansı (AÇA) ve Çevresel Etki Değerlendirmesi, LIFE (Çevre için mali araç) ve raporlama mevzuatı “Yatay Mevzuat”; hava kalitesi, atık yönetimi, sanayi kirliliği denetimi ve risk yönetimi, gürültü kirliliği, su kalitesi, doğal kaynakların korunması, kimyasal ürünler, iklim değişikliği, nükleer güvenlik ve radyasyonla ilgili düzenlemeler ise “Dikey Mevzuat” olarak adlandırılmaktadır (Duru, 2011).

2.1.1. Yatay Mevzuat

Yatay mevzuat genel çevre yönetimi konularına yönelik olup, daha geniş kapsamlıdır ve birçok farklı konuyu ele alır. Yatay mevzuat belli bir alanla ilgili olmayıp genel olarak usule ilişkindir. Yasaların hazırlanma ve uygulama süreçlerini desteklemeye yönelik yöntem ve mekanizmalar önerir.

Yatay mevzuatın yasal düzenlemeler getirdiği alanlar *Tablo 2.3*'teki gibidir:

Tablo 2.3: Yatay mevzuatın yasal düzenlemeler getirdiği alanlar.

• Yatırım projelerinin Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) sürecine tabi tutulması
• Geniş ölçekli plan ve programların Stratejik ÇED sürecine tabi tutulması
• Toplumun çevresel bilgiye erişiminin sağlanması
• Raporlama çalışmalarına ilişkin gerekliliklerin oluşturulması
• Avrupa Kirlletici Salım ve Taşınım Kaydı
• Konumsal veri (spatial information) için gerekli altyapının sağlanması (INSPIRE Direktifi)
• Avrupa Çevre Ajansı'nın (AÇA) kurulması ve gerekli katılımın sağlanması
• Çevre denetimine yönelik asgari gerekliliklerin oluşturulması
• Çevresel sorumluluk direktifi

Yatay Mevzuatı oluşturan hukuki düzenlemeler *Tablo 2.4*'te² açıklandığı üzere, yedi direktif, üç tüzük ve bir tavsiye kararından oluşmaktadır.

Tablo 2.4: Yatay mevzuatı oluşturan hukuki düzenlemeler.

Yatay Mevzuat
• Çeşitli kamusal ve özel projelerin çevresel etkilerinin değerlendirilmesine ilişkin 85/337/EEC sayılı Direktifi (3 Mart 1997 tarihli ve 97/11/EC sayılı Konsey Direktifi ve 2003/35/EC sayılı Direktif tarafından değiştirilmiştir.)
• Belirli plan ve programların çevresel etkilerinin değerlendirilmesine ilişkin 21 Haziran 2001 tarihli ve 2001/42/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi.
• 90/313/EEC sayılı Konsey Direktifini yürürlükten kaldıran, toplum çevresel bilgiye erişimine ilişkin 28 Ocak 2003 tarihli ve 2003/4/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi.

² <http://www.temizuretim.gov.tr/Files/referansbelgeler/ABcevremevzuat.pdf>

Tablo 2.4 (devam):

• Çevresel belirli plan ve programların hazırlanması ve düzenlenmesi konusunda halkın katılımını sağlayan ve toplumsal katılım ve adalete erişim açısından 97/11/EC ve 96/61/EC sayılı Konsey Direktiflerini değiştiren 2003/35/EC sayılı Direktif.³
• Çevresel zararların önlenmesi ve etkilerinin giderilmesiyle ilgili çevresel sorumluluğa ilişkin 2004/35/EC sayılı Direktif, 2006/21/EC sayılı Direktif ile değişik.
• Avrupa Kirlетici Salım ve Taşınım Kaydı'nın kurulmasını öngören 166/2006 sayılı Tüzük.
• LIFE+ adlı çevresel fon kaynağına ilişkin 23 Mayıs 2007 tarihli 614/2007 sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Tüzük'ü.
• Avrupa Topluluğu içerisinde mekân bilgileri için gerekli altyapı çalışmalarının (INSPIRE) gerçekleştirilmesini öngören 14 Mart 2007 tarihli ve 2007/2/EC sayılı Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi.
• Belirli çevresel direktiflerin uygulanmasına ilişkin raporların standartlaştırılması ve uygulanır hale getirilmesini öngören 23 Aralık 1991 tarihli ve 91/692/EEC sayılı Konsey Direktifi.
• Avrupa Çevre Ajansı Tüzük'ü (1210/90), 933/1999 sayılı Konsey Tüzük'ü ile değişik.
• Çevre denetimlerine yönelik asgari ölçütler (2001/331/EC sayılı Tavsiye Kararı).

2.1.2. Dikey Mevzuat

Dikey mevzuat; hava kalitesi, atık yönetimi, su kalitesi ve atık su yönetimi, doğanın korunması, endüstriyel kirlilik, kontrolü ve risk yönetimi, kimyasallar ve genetik yapıları değiştirilmiş organizmalar, gürültü kontrolü yönetimi, nükleer güvenlik ve radyasyon korunması yönetimi başlıklarını içerir (Bülbül, 2013).

2.1.3. Avrupa Birliği Mevzuatında Çevresel Etki Değerlendirmesi

Gelişmekte olan sanayinin ve insanların doğal kaynaklardan yararlanma ihtiyacının artmasıyla çevre üzerindeki baskı yıllar içerisinde artmıştır. Bununla birlikte doğanın ve doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanabilmesi için projelerin çevre üzerindeki etkilerini belirlemek ve bu etkilerin zararlarını en aza indirmek için Çevresel Etki Değerlendirmesi sistemi ortaya çıkmıştır.

Çevresel Etki Değerlendirmesi ile ilgili literatürde birçok farklı tanıma rastlamak mümkündür. ÇED'in amacını ve işleyişini anlamak amacıyla farklı tanımlar incelenmiştir.

³ 96/61/EC sayılı IPPC Direktifine ilişkin diğer mevzuat, 2008/1/EC sayılı Direktif ile yeni referans numarası almıştır. Bu düzenleme, 2003/35/EC sayılı Direktifin, halkın katılımına ve yargıya erişim hakkına ilişkin hükümlerini yürürlükten kaldırmıştır. Ancak, buna öздеş nitelikte bir metnin hazırlanması, 2008 tarihli Direktifte öngörülmüştür.

Hızlı sanayileşme ve bununla birlikte ortaya çıkan yeni teknolojiler, bunların karmaşık yan ürünleri ve tüm bu etmenlerin çevre üzerindeki değişken etkileri, toplumların yürürlükteki önlem standartlarını ve yöntemlerini etkisiz bırakmaktadır. Çevresel Etki Değerlendirme bu etkinliklerin neden olabileceği çevresel etkileri kapsamlı bir biçimde değerlendirerek önceden kestirilmesini ve bunlara karşı önlemlerin geliştirilmesini amaçlayan bir araçtır (Gündüz, 1982).

Scharpf (1982), ÇED ile ilgili yaptığı çalışmalara değişik bir açıdan bakmakta ve planlamada çevreye olacak tehlikeleri önleme prensibini gerçekleştirmek amacıyla, ÇED'i planlama sistemini belli bir yapıya yerleştiren bir araç olarak saptamaktadır. Böylece ÇED'i tam bir sisteme bağlamayı, planlama metodu ve alanlarını saptayarak büyük bir politik ağırlık kazandırmayı ve buna bağlı olarak da tam bir uygulama olanağı yaratmayı amaçlamaktadır.

25.06.1985 tarih ve 85/337/EEC sayılı Çevresel Etki Değerlendirmesi Direktifi'ne göre ÇED, projenin çevre üzerindeki olası önemli olumsuz, doğrudan veya dolaylı etkilerinin belirlenmesi, tanımlanması ve belgelere dayalı olarak değerlendirilmesidir.

Clark'a göre öngörülen bir faaliyetin olumlu ve olumsuz yönlerinin (zarar ve yararlarının) belirlenmesi, önceden tespiti ve tanımlanması işlemleri; ÇED'in yararlı olabilmesi için, kamuoyu ve karar verici mercilerce anlaşılabilir bir dilde yazılması ve ülkede çevre konusunda geçerli olan kriterlere dayandırılması gereklidir (Uslu, 1993).

ÇED, çevreyi önemli ölçüde etkileyebilecek bir proje veya faaliyetten doğabilecek etkilerin değerlendirildiği bir süreçtir (Wood, 2003).

Çevresel etki değerlendirme, ilk olarak 1970'li yıllarda ABD'de ortaya çıkmıştır, 1985 yılında da "Bazı Kamusal ve Özel Projelerin Çevre Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi Hakkında 85/337/AET sayılı Direktif" ile Avrupa Birliği müktesebatına dahil edilerek, aday ülkelerin uyum sağlaması gereken bir alan haline getirilmiştir (Ökmen ve Demir, 2015).

1985 yılından beri yürürlükte olan Direktif; 1997, 2003 ve 2009 yıllarında olmak üzere üç kez değişikliğe uğramıştır. ÇED Direktifi, 1997 yılında yayımlanan 97/11/AT sayılı Direktif ile Sınıraşan Bağlamda ÇED Sözleşmesi (Espoo Sözleşmesi) ile uyumlu hale

getirilerek; eleme sürecine dair eleme kriterlerinde düzenlemeler yapılmış, Ek listelerinde bulunan projeler ve türlerinin kapsamı genişletilmiştir. 2003/35/AT sayılı Direktif ile karar verme sürecine halkın katılımı ve çevresel konularda yargıya erişime dair Aarhus Sözleşmesi’ndeki halkın katılımı hükümleri uyumlu hale getirilmiştir. 2009/31/AT sayılı Direktif ile ÇED Direktifinin Ek 1 ve Ek II listelerine ulaştırma ve karbondioksit depolama tesisleri eklenerek listelerde değişiklik yapılmıştır. 1985 yılında yayımlanan ÇED Direktifi ve üç değişikliği 2011/92/AB sayılı Direktif ile kodifiye edilmiştir. Son olarak 2014 yılında 2014/52/EU Direktifi ile yeniden düzenlenmiştir.⁴

ÇED prosedürünün ana çerçevesi direktif ile çizilmiş olup bu doğrultuda, Matra Programı altında yürütülen “Avrupa Birliği Çevresel Etki Değerlendirmesi Direktifinin Türkiye’de Uyumlaştırılması ve Uygulanması Projesi” kapsamında hazırlanan ÇED El Kitabında⁵, ÇED prosedürünün temel aşamaları *Tablo 2.5*’teki gibi özetlenmiştir.

Tablo 2.5: ÇED prosedürünün temel aşamaları.

Proje Hazırlama	Proje Sahibi projesi için hazırlıkları, çalışmalarını yapar.
Yetkili Kuruma Başvuru	Bazı üye ülkelerde, yatırım izni için yetkili kuruma başvurulmasından önce bu kurumu projeden haberdar etme gerekliliği vardır. Proje sahibi, bunu resmi gereksinim olmasa da gönüllü olarak da yapabilir.
Seçme-Eleme	Yetkili kurum ÇED gerekip gerekmediği konusunda karar verir. Bu kararı, yatırım izni başvurusu yapıldığında ya da proje sahibi Seçme-Eleme için başvuru yaptığında verebilir. Seçme-Eleme kararı kaydedilmeli ve halka duyurulmalıdır.
Kapsam Belirleme	AB ÇED Direktifi uyarınca, proje sahibi yetkili kuruma kapsam belirleme sürecini yürütmesi için başvurur. Kapsam belirleme ÇED çalışmalarında ele alınacak konuları ve bu çalışmaların yürütülmesi ile ilgili hususları belirler.
ÇED Çalışmaları	Proje sahibi ÇED Direktifi (ÇED Mevzuatı) uyarınca gerekli çalışmaları yapar veya yaptırır.
ÇED Raporunun İncelenmek üzere Yetkili Kuruma Sunulması	Proje sahibi ÇED Raporunu yatırım(proje) izni başvurusu ile birlikte sunar.

⁴ <http://ec.europa.eu/environment/eia/eia-legalcontext.htm>

⁵ <http://muh.bartın.edu.tr/Files/ihqw3rwsfdz1k4gcncemt5zj20131031193145ihqw3rwsfdz1k4gcncemt5zj20131031193145.pdf>

Tablo 2.5 (devam):

ÇED Raporunun İncelenmesi	Bazı üye ülkelerde ÇED Raporunun incelenmesi için yetkili kurum dışında kurumlar da söz konusudur. Birçok ülkede yetkili kurum raporları kendi uzmanları vasıtasıyla inceler. ÇED Raporu yetersiz bulunursa revize edilmesi veya ek çalışmalar yapılması istenebilir.
İlgili Kurum ve Kuruluşlar ve Halkın Katılımı	ÇED Raporu çevre konusunda yetkili kurumun yanı sıra tüm ilgili kurumlar ve halk tarafından incelenmeye açıktır. Bu incelemeler sonucunda ilgililer yetkili kuruma görüş bildirebilirler.
Karar Verme	Yatırım izni verilmeden önce ÇED Raporu ve ilgili tarafların görüşleri değerlendirilmelidir.
Kararın Açıklanması	Karar, olumsuz çevresel etkileri azaltıcı önlemlerin tanımı ve kararın sebepleri ile birlikte halka açıklanmalıdır.
Denetleme	Projenin uygulanması (İnşaat, işletme, işletme sonrası) sırasında çevresel etkilerin ve olumsuz etkilere karşı alınacak önlemler denetlenmelidir.

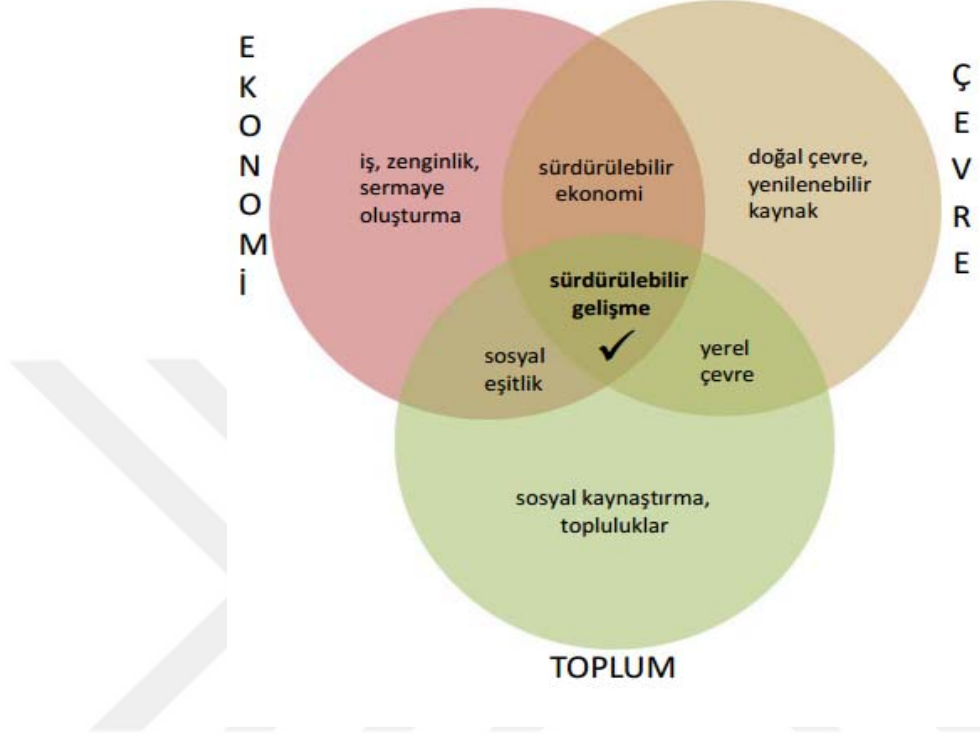
Uzun vadede etkilerin proje bazında izlenmesinin yanı sıra önleme politikası belirlemek amacıyla stratejik çevresel değerlendirme sisteminin geliştirilmesine ihtiyaç duyulmuştur.

2.1.4. Avrupa Birliği Çevre Mevzuatında Stratejik Çevresel Değerlendirme

Çevresel Etki Değerlendirmesinin yetersiz kaldığı düşüncesinin ortaya çıkması etkiyel değerlendirilmelerin sadece projeler bazında değil; plan, program ve politika bazında yapılması gerekliliği öngörülerek yapılan çalışmalar sonucunda stratejik çevresel değerlendirme kavramı ortaya çıkmıştır. Söz konusu değerlendirme sistemiyle çevresel zararların daha erken safhalarda giderilmesi amaçlanmıştır.

SÇD, sürdürülebilirliğe doğru bir gelişim oluşturmaya, karar vermede, stratejik gelişme seçeneklerini değerlendirmede ve uygulamaya yardımcı rehberleri çıkarmada çevre ve

sürdürülebilirlik konularını entegre ederek yardım eden bir stratejik çerçeve aracı olarak tanımlanır.⁶

Şekil 2.1: Toplum çevre ekonomi ilişkisi.

Şekil 2.1⁷ incelendiğinde SÇD'nin üç ana bileşenin-Toplum-Çevre-Ekonomi- uyumlu bir şekilde sürdürülebilirliğinin sağlanması için temel bir araç olduğu görülmektedir. SÇD, SÇD, Toplum, çevre ve ekonomi arasındaki etkileşim ve dengeyi sağlamak amaçlı geliştirilmiştir.

Bu dengenin sağlanabilmesi ve sürdürülmesinde etken olan temel prensipler *Tablo 2.6*'da (Aydın, 2003) sıralanmıştır.

⁶ <http://scd.cevre.gov.tr/admin/dokuman/8151c9f4-b3dc-462f-8cfc-b9fba6971f32.pdf>

⁷ <http://scd.cevre.gov.tr/admin/dokuman/8151c9f4-b3dc-462f-8cfc-b9fba6971f32.pdf>

Tablo 2.6: SÇD genel uygulama prensipleri.

ZAMANLAMA: Stratejik kararın hazırlanmasında değerlendirme sonuçlarının karar mekanizmasına erken safhada dahil edilmesi
TARAMA: Uygun bir çevresel değerlendirmenin yürütülmesi
ÇEVRESEL KAPSAMLAŞTIRMA: Gerekli tüm çevresel bilginin derlenmesi, işe yaranmayan bilgilerin dışarıda bırakılması, değerlendirmeyi yapanın hangi yönde ilerleyeceğinin veya hedeflerinin nasıl daha çevre dostu olabileceğinin belirlenmesi
SOSYO-EKONOMİK KAPSAMLAŞTIRMA: Eğer uygunsa, değerlendirmeye paralel veya entegre bir şekilde diğer unsurlar üzerinde sosyo-ekonomik konuları içeren gerekli bilginin sağlanması
RAPOR: Değerlendirmenin sonuçları karardan etkilenen her taraf için tanımlanabilir, anlaşılabilir ve ulaşılabilir olması
HALKIN GÖRÜŞLERİ: Stratejik kararın hazırlanmasında olabildiğince erken bir safhada etkilenen halkın görüşlerinin sürece dahil edilmesi
KARAR VERME: Raporun son şeklini alması
KALİTE KONTROLÜ: Sürecin kalitesinin etkili bir gözden geçirme süreciyle beslenmesi
İZLEME (DENETLEME): Uygulama aşamasında çeşitli göstergeler yardımıyla belirlenen hedeflere ulaşıp ulaşılamadığının denetlenmesi

SÇD'nin genel prensipleri doğrultusunda, her SÇD uygulamasında süreç farklı olsa da, Kocasoy'a (1994) göre genelde ortak olan aşamalara *Tablo 2.7* 'de yer verilmiştir.

Tablo 2.7: SÇD uygulamasında ortak aşamalar.

• SÇD'nin gerekliliğinin belirlenmesi,
• Çalışma Programının hazırlanması
• Plan proje ve programların amaçlarının belirlenmesi
• SÇD'nin kapsamının belirlenmesi
• Çevrenin mevcut durumunun tespiti
• Çevre veri bankası kurulması
• Halk katılımı ve danışmanlığı
• Etkilerin değerlendirilmesi ve sentezi
• SÇD raporunun hazırlanması
• Raporların incelenmesi
• İzleme (İyileştirme değişiklikleri)

SÇD'nin tarihçesi incelendiğinde, temelini ÇED'de olduğu gibi 1969 yılında Amerika Birleşik Devletleri'nde Ulusal Çevre Koruma Yasası (NEPA)'ya dayandığı görülmektedir. Söz konusu Ulusal Çevre Koruma Yasası (NEPA) politika, plan, proje ve programların değerlendirilmesi ihtiyacı ile ortaya çıkmıştır. Projelerin değerlendirilmesi ihtiyacı ÇED ile karşılanırken, politika, plan ve programların değerlendirme sistemi için SÇD sisteminin temelleri atılmıştır. 1969 sonrasında dünyada SÇD gelişimini *Tablo 2.8* (Say ve Baykan, 2013) ile özetlemek mümkündür.

Tablo 2.8: SÇD'nin tarihsel gelişimi (Say ve Baykan, 2013).

YILLAR	GELİŞMELER
1969	ABD Meclisi tarafından ABD Ulusal Çevresel Politikası Yasası (NEPA) kabul edilmiştir. Meclis, tüm federal hükümet ve birimlerini, yasal düzenlemeler ve diğer temel projeler için yapılan önerilerin çevresel etkilerini dikkate alma ve değerlendirmeleri ile yükümlendirmiştir.
1989	Dünya Bankası, üye ülkelerini kapsayan, sektörel ve bölgesel değerlendirmelerin hazırlanmasında çevresel etki değerlendirmesini dikkate alan bir yönerge kabul etmiştir.
1991	Sınır aşan ÇED bağlamında UNECE Sözleşmesi, çevresel değerlendirmenin politika, plan ve programlar için uygulanmasını sağlamaktadır.
1990	Avrupa Ekonomik Topluluğu, politika, plan ve programların çevresel değerlendirmeleri ile ilgili yönergenin ilk teklifini yayınlamıştır.
1991	OECD Kalkınma Yardımı Komitesi, program yardımlarının çevresel etkilerinin analizi ve izlenmesi için özel düzenlemeler gerektiren ilkeler benimsemiştir.
1995	UNDP çevresel değerlendirmeyi bir planlama aracı olarak açıklamıştır.
1997	Avrupa Birliği Konseyi çevre ile ilgili belirli plan ve programların etkilerinin değerlendirilmesi hakkında bir konsey yönergesi için teklifte bulunmuştur.
2001	UNECE, politika, plan ve programlara uygulanan taslak SÇD protokolünü yayınlamıştır.
2001	Avrupa Birliği, çevre ile ilgili belirli plan ve programların etkilerinin değerlendirilmesi hakkında 2001/42/CE nolu ve 27 Haziran 2001 tarihli Konsey Yönergesini diğer bir ifade ile SÇD Yönergesini kabul etmiştir.
2003	21.05.2003'de Birleşmiş Milletler SÇD Protokolü Kiev'de imzalanmıştır.
2010	Birleşmiş Milletler SÇD Protokolü'nü 38 ülke imzalamıştır.

Topluluğun çevre politikası, çevre kalitesinin sürdürülmesi, korunması ve iyileştirilmesi, insan sağlığının korunması ve doğal kaynakların rasyonel kullanımında katkıda bulunmaktadır ve önleyici tedbirler prensibine dayanmaktadır.

Direktife göre çevresel değerlendirme, üye devletlerde çevre üzerinde olası önemli etkilere sahip olan belli planlar ve programların hazırlanması ve kabul edilmesinde çevresel kavramların entegrasyonunda önemli bir araçtır. Bu değerlendirme, planların ve programların etkilerinin, uygulanmasından önce dikkate alınmasını sağlamaktadır.

Çevresel bilgilerin karar vermeye dahil edilmesi ve çevresel değerlendirme sistemlerinin plan ve program aşamasında yapılması, faaliyet aşamasının daha tutarlı bir çerçevede yürütülmesinde fayda sağlamaktadır.

Topluluğu oluşturan üye devletlerin birinde hazırlanan bir plan ya da program, başka bir üye devletin çerçevesi üzerinde önemli etkilere sahip olabilir. Bu gibi durumlarda plan ya da programla ilgili bilgileri devletler arasında uygun bir yasal çerçevede, karşılıklılık ve eşitlik tabanına dayalı bir şekilde gönderilmelidir.

Topluluk düzeyinde çevresel değerlendirme sisteminin temel prensiplerini belirlenerek ve yerellik prensibi dikkate alınarak, detayların düzenlenmesi üye ülkelere bırakılmıştır. Bu direktifin şartları üye devletlerdeki mevcut prosedürlere entegre edilmeli ya da özellikle oluşturulmuş prosedürlere dahil edilmelidir.

Direktife halkın katılımı ve şeffaflık ilkesinin üzerinde durulmuş ve bir üye ülkedeki plan ya da programın diğer ülkeleri etkileyebileceği ön görüldüğünde, diğer üye ülkelerle iş birliği kurulması gerekliliği belirtilmiştir.

SÇD direktifinde Stratejik Çevresel Değerlendirmenin bir tanımı yapılmamıştır, bunun yerine Amaçlar kısmında “Bu Direktifin amacı yüksek düzeyde bir çevre koruması sağlamak ve çevresel düşüncelerin, planların ve programların hazırlanması ve kabulü aşamasına sürdürülebilir bir kalkınmayı teşvik etme görüşü ışığında entegre edilmesine, bu Direktife uygun olarak, çevre üzerinde önemli etkiler yapması olasılığı bulunan belli planlar ve programlar hakkında bir çevresel değerlendirme yapılmasını sağlayarak katkıda bulunmaktadır.” şeklinde açıklanmıştır.

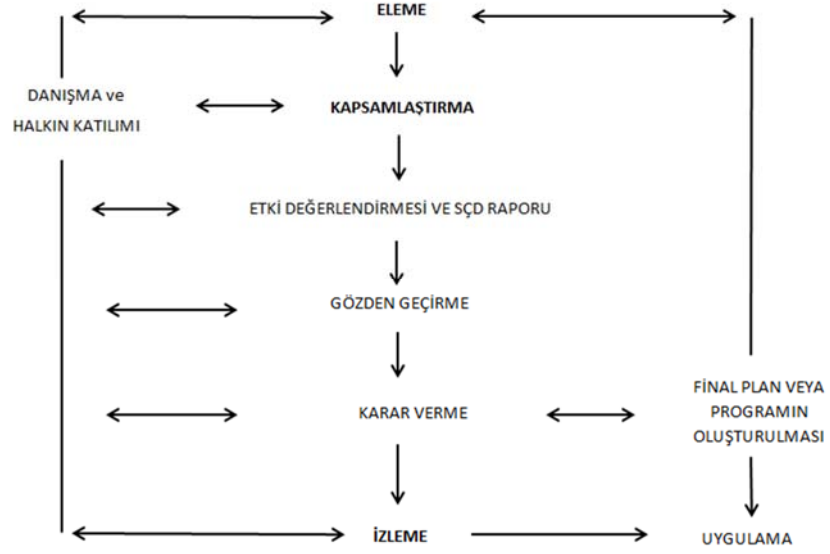
SÇD uygulama alanları ise direktif içerisinde şu şekilde belirlenmiştir: “Tarım, ormancılık, balıkçılık, enerji, endüstri, taşımacılık, atık yönetimi, su yönetimi, telekomünikasyon, turizm, kent ve kırsal planlaması ya da arazi kullanımı için hazırlanan ve 85/337/EEC sayılı Direktifin EK I ve II’inde sayılan projelerin daha ileri gelişmesinin

onaylanması için çerçeve belirleyenler ya da belli yerlerdeki olan etkisi nedeniyle, 92/43/EEC sayılı Direktifin 6. ya da 7. Maddelerine uygun olarak bir değerlendirme yapılması gerektiği belirlenenler.” Yine aynı bölümde, amacı ulusal savunma ya da sivil acil durumlar olan plan ve programlar ile mali konulardaki planlar kapsam dışında bırakılmıştır. SÇD Direktifinin maddeleri *Tablo 2.9*’da incelenebilir.

Tablo 2.9: SÇD direktifi maddeleri.

Madde numarası	Madde içeriği
Madde 1	Direktifin amacı yer almaktadır.
Madde 2	Direktifte geçen önemli kavramların tanımları yer almaktadır.
Madde 3	Direktifin kapsamı açıklanmıştır.
Madde 4	Genel yükümlülükler yer almaktadır.
Madde 5	Çevre raporu ve hazırlanması ile ilgili hükümler yer almaktadır.
Madde 6 ve 7	Plan ya da programlardan etkilenecek, çalışacak veya karar üretecek kişi veya otoritelerin belirlenmesi ve sınır ötesi konsültasyonların yapılması ile ilgili hükümler yer almaktadır.
Madde 8	Karar verme süreci ile ilgili hükümler yer almaktadır.
Madde 9	Karar hakkında ilgilileri bilgilendirme ile ilgili hükümler yer almaktadır.
Madde 10	Karar sonrası izleme ile ilgili hükümler yer almaktadır.
Madde 11	Diğer AB Mevzuatıyla ilişki ile ilgili hükümler yer almaktadır.
Madde 12	Bilgi, rapor haline getirme ve inceleme ile ilgili hükümler yer almaktadır.
Madde 13	Direktifin uygulanması ile ilgili hükümler yer almaktadır.
Ek-I	SÇD Raporu hazırlanırken raporun içeriğinin nasıl olması gerektiğiyle ilgili genel çerçeve bilgiler yer almaktadır.
Ek-II	Etkilerin olası öneminin belirlenmesi için kriterler yer almaktadır.

SÇD Direktifinin çerçevesi doğrultusunda, SÇD sürecinin genel aşamaları 3 temel basamağa indirgenebilir. Bunlar Eleme, Kapsamlaştırma ve İzleme basamaklarıdır. Genel aşamalar ve temel üç basamağın işleyişi *Şekil 2.2* (Aydın, 2003) ile özetlenmiştir.

Şekil 2.2: SÇD işleyiş şeması.

2.1.4.1. Eleme

Eleme aşamasında, SÇD uygulanmasına başlamadan önce değerlendirmeye gerek olup olmadığı belirlenmektedir. Bu belirlenirken plan ve programları uygulayıcı hükümet veya konsültasyon sağlamış hükümetlerin karar verme unsurları değerlendirilir. Değerlendirme sisteminin temel prensipleri Direktifte belirlenmiş, ancak yerellik prensibi dikkate alınarak detayların düzenlenmesi üye ülkelere bırakılmıştır.

2.1.4.2. Kapsamlaştırma

Kapsamlaştırma basamağı, elemenden sonraki basamaktır. Çevresel değerlendirmeye gerek olduğu belirlenen plan ve programlarda, öncelikle olası etkiler ortaya konmalıdır. Etkiler değerlendirilirken, mevcut bir etkinin ne derecede ve hangi kapsamda etki yaptığı belirlenir. Olası etkiler ortaya konduktan sonra çalışma programları hazırlanır, bir nevi sürecin çerçevesi çizilir.

Plan ve programların amaçlarının çok net bir şekilde ortaya konması gerekir. Amaçla ilgili herhangi bir değişiklikte, çevresel etkinin boyutu ve şekli değişebilir. Uygulanması planlanan bir plan veya programın mevcut durumun verilerinin en erken safhada toplanması değerlendirme için önemlidir.

Kapsamlaştırma sürecinin en önemli parçalarından biri de halkın katılımıdır. Direktifte kamuoyu bilgilendirilmesi ile ilgili bilgi verilmiş olup detaylar yine ülkelerin kendi mevzuatlarına bırakılmıştır.

Plan ve programların mutlaka alternatifleri olmalıdır. Bu alternatiflerin birbirlerinden zamanlama, ölçek ve kapsam bakımından farklılık göstermeleri gerekir.

Bütün süreç kapsamlı bir şekilde raporlanır. Rapor içerisindeki bilgiler Direktifin Ek-1 bölümünde yer almaktadır. Kocasoy (1994)'a göre raporun içeriğinde olması gerekenler *Tablo 2.10*'da yer almaktadır.

Tablo 2.10: SÇD raporunda yer alması gerekenler.

• SÇD'ye neden gerek duyulduğu ve SÇD'nin amaçları,
• PPP'nin amaçlarının tartışılması,
• SÇD'yi etkileyen mevcut politika ve yönetmelikler,
• Alternatiflerin incelenmesi ve tercih edilen alternatifin nedeninin açıklanması,
• Çevrenin mevcut durumunun tartışılması ve etkilenecek alanın tanımlanması,
• Seçilen PPP'nin ve alternatiflerinin önemli etkilerinin tanımlanması,
• Tartışılan ve önerilen etkileri azaltacak önlemler,
• Önerilen izleme programlarının detayı,
• Teknik sorunlar, bilgi eksikliği, metodolojik bilgilerin eksikliği gibi sürecin her aşamasında karşılaşılan zorlukların açıklanması,
• Halk katılımının sonuçları,
• Raporun halk dilinde yazılmış özetinin olması gerekmektedir.

2.1.4.3. İzleme

İzleme SÇD sürecinin en son basamağıdır. Bu basamağın amacı plan veya programların önemli etkilerini izlemektir. Öngörülemeyen etkilerin erken dönemde tespit edilip giderilmesi için büyük önem taşır. İzleme basamağı uzun ve masraflı bir süreç olduğundan, gereksiz izleme tekrarlarından kaçınmak amacıyla, uygun olmaları halinde mevcut izleme düzenleri kullanılabilir.

2.2. TÜRK ÇEVRE MEVZUATI

Çevrenin korunmasına ilişkin hükümlere anayasal metinlerde yer verilmesi birçok açıdan önem arz etmektedir. Anayasalar, normlar hiyerarşisinde önde gelen ve herkesi bağlayan temel belgeler niteliğindedir (Güneş, 2009).

Türk Anayasa metinleri incelendiğinde 1961 Anayasasında çevreye ilişkin açık ve özel bir madde yer almamakla birlikte “Sağlık Hakkı” başlığını taşıyan 49. Maddesi, çevre hakkını dolaylı yoldan içermektedir.

1982 Anayasasında ise “Sosyal ve Ekonomik Haklar ve Ödevler” başlığının altında yer alan Sağlık Hizmetleri ve Çevrenin Korunması başlıklı 56. Madde ile Çevre hakkı açıklanmış olup, çevre hukukunun anayasal temeli oluşturulmuştur.

1982 Anayasasının 56. Maddesinde “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını korumak ve çevre kirlenmesini önlemek Devletin ve vatandaşların ödevidir.” şeklinde açıklanmıştır. Anayasada bu hükmün ve hakkın yer alması, Çevre mevzuatının uygulanmasını ve geliştirilmesini zorunlu kılmıştır. Bu doğrultuda 09.08.1983 yılında 2872 sayılı Çevre Kanunu yayınlanmıştır. 5491 sayılı kanunla değiştirilen ve son halini alan Çevre Kanunun amacı: bütün canlıların ortak varlığı olan çevrenin, sürdürülebilir çevre ve sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda korunmasını sağlamaktır.⁸

Çevre hukuku ile ilgili yasal düzenleme sadece Çevre Kanunu ile sınırlı değildir. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu’nun 708, 715, 729, 730, 737, 738, 743, 751. Maddeleri çevreye ilişkin hükümleri barındırmaktadır. Tarihsel, kültürel ve doğal malvarlığının korunmasına ilişkin 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu; ormanlık alanların korunmasına ilişkin 6831 sayılı Orman Kanunu; kıyıların kullanımına ilişkin 3621 sayılı Kıyı Kanunu; konut hakkı ve kullanımına ilişkin 2985 sayılı Toplu Konut Kanunu; deniz kirliliğine ilişkin 618 sayılı Limanlar Kanunu; çevreyi korumak konusunda belediyelere görevler yükleyen 5393 sayılı Belediye Kanunu; gayri sıhhi müesseselerin çevreye verdikleri zararları gidermelerine ilişkin 1593 sayılı Umumi Hıfzıssıhha Kanunu; yerleşim alanlarında planlamaya ilişkin 5543 sayılı İskan Kanunu; av hayvanlarının avlanmaları ile ilgili 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu; yapılaşmaya ilişkin 775 sayılı Gecekondu Kanunu; su ürünlerinin korunması ve kontrolüne ilişkin 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu; turistik çevrelerde düzenlemeye ilişkin 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu; milli parklardaki hayatların korunmasına ilişkin 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu; İstanbul Boğaziçi alanının güzelliklerini korumaya ilişkin 2960

⁸ 2872 Sayılı Çevre Kanunu Madde 1.

sayılı Boğaziçi Kanunu; yeraltı sularının korunması ve kullanılmasına ilişkin 167 sayılı Yer altı Suları Hakkında Kanun çevre hukukunun yasal kaynakları olarak gösterilebilir (Yılmaz,2013).

Çevre hukuku yasal kaynaklarından olan çevreye ilişkin yayımlanmış birçok yönetmelik mevcuttur. Bu yönetmelikler Çevre ve Şehircilik Bakanlığının internet sitesinden⁹ incelenebilir.

1982 Anayasasının 90. Maddesinin son bendinde “Usulüne göre yürürlüğe konulmuş milletlerarası antlaşmalar kanun hükmündedir” hükmü yer almaktadır. Bu Sözleşmeler *Tablo 2.11* ‘de listelenmiştir.

Tablo 2.11: Türkiye’nin taraf olduğu uluslararası çevre antlaşmaları.

• Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (Floransa Sözleşmesi)
• Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarını Koruma Sözleşmesi (Bern Sözleşmesi)
• Akdeniz'in Deniz Ortamı ve Kıyı Bölgesinin Korunması Sözleşmesi (Barselona Sözleşmesi)
• Balina Avcılığının Düzenlenmesi Sözleşmesi (Balina Avcılığı Sözleşmesi)
• Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi (Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi)
• Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Sözleşmesi)
• Denizde Kara kaynaklı Kirliliğin Önlenmesi Sözleşmesi (Paris Sözleşmesi)
• Denizlerin Gemiler Tarafından Kirlenmesinin Önlenmesine Ait Sözleşme (Marpol 73/78)
• Dünya Kültür ve Tabiat Mirasının Korunması Hakkında Sözleşme (Dünya Mirası Sözleşmesi)
• Kalıcı Organik Kirleticilere İlişkin Stockholm Sözleşmesi (Stockholm Sözleşmesi)
• Karadeniz'in Kirliliğe Karşı Korunması Sözleşmesi (Bükreş Sözleşmesi)
• Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticareti Sözleşmesi (CITES Sözleşmesi)
• Ozon Tabakasının Korunmasına Dair Sözleşme (Viyana Sözleşmesi)

⁹ <https://www.csb.gov.tr/turkce/index.php>

Tablo 2.11 (devam):

• Özellikle Afrika'da Ciddi Kuraklık ve/veya Çölleşmeye Maruz Ülkelerde Çölleşmeyle Mücadele İçin Birleşmiş Milletler Sözleşmesi (Çölleşme ile Mücadele Sözleşmesi)
• Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme (Ramsar Sözleşmesi)
• Petrol Kirliliğinden Doğan Zararın Hukuki Sorumluluğu İle İlgili Uluslararası Sözleşme (Hukuki Sorumluluk Sözleşmesi)
• Petrol Kirliliği Zararlarının Tazmini İçin Bir Fonun Kurulmasıyla İlgili Uluslararası Sözleşme (Fon Sözleşmesi)
• Tehlikeli Atıkların Sınır Ötesi Taşınımının ve Bertarafının Kontrolüne İlişkin Sözleşme (Basel Sözleşmesi)
• Uzun Menzilli Sınır Ötesi Hava Kirliliği Sözleşmesidir.

2.2.1. Türk Çevre Mevzuatında Çevresel Etki Değerlendirmesi

Türk Çevre mevzuatına çevresel etki değerlendirmesi prosedürünün girişi, Dünyada olduğu gibi çevresel sorunların ve kirlenmenin artması ve doğal kaynak kullanımının hızlanmasının etkisiyle olmuştur.

Çevre üzerindeki baskıların artması sebebiyle, çevreyi etkileyen proje/faaliyetlerin bir değerlendirme prosedüründen geçerek, uygulanmaya başlamasında fayda sağlanacağı belirlenmiş ve bu doğrultuda çalışmalar yapılmıştır.

ÇED ile ilgili yapılan çalışmalarda birçok farklı tanıma rastlamak mümkündür.

ÇED, yapılması düşünülen herhangi bir faaliyet için uygulama kararı verilmeden önce (planlama safhasında) çevre faktörlerine ve mevcut kullanımlara, bu projenin uygulama safhasından itibaren ileride olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerin önlenmesi, azaltılması veya olumsuz etkileri denkleştirici önlemler alınması için uygulama kararı verecek olan idari organlara çevre ve doğa koruma amaçları doğrultusunda doğru ve uygun karar vermeleri için ışık tutacak bir araçtır (Yücel, 1988).

Günümüzde kullanılan anlam ve içeriği ile Çevresel Etki Değerlendirmesi,

- Bir projenin önerilen şekli ile gerçekleştirilip gerçekleştirilemeyeceği,
- Aynı yararları sağlayacak, ancak çevresel açıdan daha olumlu proje alternatiflerinin bulunup bulunmadığı,

- Teknolojik gelişmelere karşı toplum sağlığı açısından ortaya çıkan risklerin neler olduğu,
- Proje alternatiflerinin gerçekleştirilmesi aşamasında hangi çevre koruma önlemlerinin gerekli olacağı gibi pek çok soruya yanıt vermesi istenen bir karar verme aracı seviyesine ulaşmıştır. Böylece ÇED, kalkınma plan ve politikalarının belirlenmesinde bir temel yaklaşım olarak belirginleşmeye başlamıştır (USLU,1994).

Çevresel Etki Değerlendirmesi sistemi ile ilgili yapılan çalışmalar ve araştırmaların sonucunda bu değerlendirme sisteminin Türk çevre mevzuatında yer bulması sağlanmıştır.

1982 Anayasasının 56. Maddesinden hareketle 1983 yılında yürürlüğe giren 2872 Sayılı Çevre Kanunu'nun 10. Maddesi ile ÇED ilk kez Türk hukukunda yasal dayanak kazanmış ve konuya ilişkin esasların yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir. Kanun'un yayımlanmasından on yıl sonra yürürlüğe giren ilk ÇED Yönetmeliği ile ülkemizde bu süreç yasal bir şekilde tanımlanmıştır. 1993 tarihli bu yönetmelikten sonra 1997, 2002, 2003, 2008, 2013 ve 2014 yıllarında, her biri kendisinden öncekini yürürlükten kaldıran ÇED Yönetmelikleri yayımlanmıştır. Halihazırda yürürlükte olan ÇED Yönetmeliği ise 25 Kasım 2014 tarih ve 29186 Sayılı Resmî Gazete' de yayınlanmıştır. 9 Şubat 2016 tarih ve 29619 sayılı Resmî Gazete' de yayınlanan Çevresel Etki Değerlendirme Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik ile birtakım maddeler değiştirilmiştir.

Yürürlükteki yönetmeliğin birinci kısmında yönetmeliğin amacı, kapsamı ve dayanağı açıklanmış ve önemli tanımlara yer verilmiştir.

Yönetmelikte ÇED, Gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmaları, olarak tanımlanmıştır.

İkinci kısmında, karar verme yetkisi ve projeler için ÇED başvuru dosyası, ÇED raporu veya proje tanıtım dosyası hazırlama yükümlülüğü açıklanmıştır.

Üçüncü kısımda ÇED'e tabi projeler, Çevresel etki değerlendirmesi sürecinin başlatılması ve komisyonun kuruluşu, ÇED'in en önemli aşamalarından biri olan Halkın katılımı toplantısı, Komisyonun, kapsam ve özel format belirlemesi, ÇED raporunun Bakanlığa sunulması, Komisyonun çalışma usulü ve ÇED raporunun incelenmesi, Komisyon tarafından incelenerek son şekli verilen ÇED raporu ve ilgili dokümanların bakanlığa sunulması ve ÇED olumlu veya ÇED olumsuz kararı açıklanmıştır.

Dördüncü kısmında Seçme, eleme kriterlerine tabi projeler, ÇED'in gerekli olup olmadığının araştırılması amacıyla başvuru ve inceleme ve ÇED gereklidir veya ÇED gerekli değildir kararı açıklanmıştır.

Yönetmeliğin 4. Maddesine göre "ÇED Olumlu", "ÇED Olumsuz", "ÇED Gereklidir" ve "ÇED Gerekli Değildir" kavramlarının açıklamaları *Tablo 2.12*'teki gibidir.

Tablo 2.12: Yönetmeliğin 4. maddesinde yer alan kavramlar.

ÇED Olumlu:	Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu hakkında Komisyon tarafından yapılan değerlendirmeler dikkate alınarak, projenin çevre üzerindeki muhtemel olumsuz etkilerinin, alınacak önlemler sonucu ilgili mevzuat ve bilimsel esaslara göre kabul edilebilir düzeylerde olduğunun belirlenmesi üzerine projenin gerçekleşmesinde çevre açısından sakınca görülmediğini belirten Bakanlık kararını ifade eder.
ÇED Olumsuz:	Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu hakkında Komisyonca yapılan değerlendirmeler dikkate alınarak, projenin çevre üzerindeki muhtemel olumsuz etkileri nedeniyle gerçekleştirilmesinde çevre açısından sakınca görüldüğünü belirten Bakanlık kararını ifade eder.
ÇED Gereklidir:	Seçme Eleme Kriterlerine Tabi Projelerin çevresel etkilerinin incelenerek, çevresel etkilerinin daha detaylı incelenmesi amacıyla Çevresel Etki Değerlendirmesi Raporu hazırlanmasının gerektiğini belirten Bakanlık kararını ifade eder.
ÇED Gerekli Değildir:	Seçme Eleme Kriterlerine Tabi Projeler hakkında yapılan değerlendirmeler dikkate alınarak, projenin çevre üzerindeki muhtemel olumsuz etkilerinin, alınacak önlemler sonucu ilgili mevzuat ve bilimsel esaslara göre kabul edilebilir düzeylerde olduğunun belirlenmesi üzerine projenin gerçekleşmesinde çevre açısından sakınca görülmediğini belirten Bakanlık kararını ifade eder.

Yukarıda açıklanmış olan kavramlarla ilgili yetki Yönetmeliğin 4. Maddesinde, "Bu Yönetmeliğe tabi projeler hakkında "ÇED Olumlu", "ÇED Olumsuz", "ÇED Gereklidir" veya "ÇED Gerekli Değildir" kararlarını verme yetkisi Bakanlığa aittir. Ancak Bakanlık gerekli gördüğü durumlarda "ÇED Gereklidir" veya "ÇED Gerekli Değildir" kararının

verilmesi konusundaki yetkisini, sınırlarını belirleyerek yetki genişliği esasına göre Valiliklere devredebilir.” Şeklinde açıklanmıştır.

Beşinci kısımda yatırımın izlenmesi ve kontrol edilmesi ve Yönetmeliğe aykırı uygulamaların durdurulması açıklanmıştır.

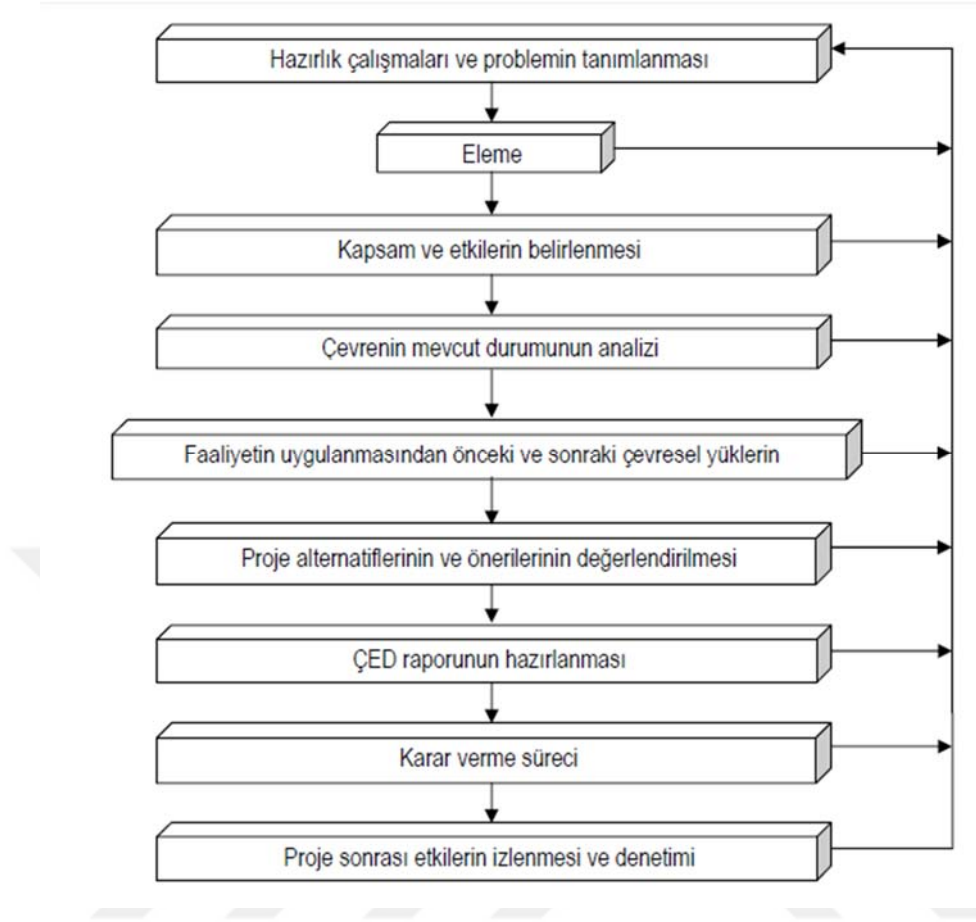
Altıncı kısımda Sürelerin uzatılması ve durdurulması, Proje sahibinin değişmesi, ÇED uygulamalarının güçlendirilmesi, Askeri projeler, Olağanüstü durumlar ve özel hükümler, Entegre projeler, Yeterlik belgesi, Çevrimiçi ÇED süreci yönetim sistemi gibi çeşitli ve son hükümler ve geçici maddeler yer almaktadır.

Ayrıca AB ÇED Direktifinde olduğu gibi ÇED Yönetmeliğinde de listeleme usulü belirlendiğinden yukarıda bahsi geçen kısımlarda ele alınan listeler de ek olarak yönetmelik de yer almaktadır. Yönetmelikte yer alan ekler *Tablo 2.13*'te yer almaktadır.

Tablo 2.13: ÇED Yönetmeliğinde yer alan ekler.

Ek-1	ÇED uygulanacak Projeler Listesi
Ek-2	Seçme-Eleme Kriterleri Uygulanacak Projeler Listesi (Ek-1 listesinde yer alan alt sınırlar bu listede üst sınır olarak alınır.)
Ek-3	ÇED Genel Formatı
Ek-4	Proje Tanıtım Dosyasının Hazırlanmasında Esas Alınacak Seçme Eleme Kriterleri
Ek-5	Duyarlı Yöreler

Yönetmelikte uygulama esasları belirlenen ÇED çalışmasının aşamaları Uslu'ya (1987) göre *Şekil 2.3*'te sıralanmıştır.

Şekil 2.3: ÇED'in aşamaları.

ÇED'in aşamalarını incelemek gerekirse,

- Hazırlık çalışmaları ve problemin tanımlanması:* Herhangi bir proje/faaliyete uygulanacak ÇED süreci ve ÇED raporunun hazırlanmasından önce, ön hazırlık çalışması yapılması gereklidir. Hazırlık aşaması, karar merciinin veya mercilerinin belirlenmesi, proje/faaliyet koordinatörünün seçimi, planlanan proje/faaliyetin ve alternatiflerin tanımlanması gibi konulardan oluşmaktadır.
- Eleme:* ÇED herhangi bir proje/faaliyete uygulanmadan önce, böyle bir değerlendirmeye gerek olup olmadığının belirlendiği aşamadır.
- Kapsam ve etkilerin belirlenmesi:* Bu aşama, ÇED uygulanacağı proje/faaliyetin çevreye olası bütün etkilerinin belirlendiği ve ÇED çalışmasının sınırlarının çizildiği aşamadır.
- Çevrenin mevcut durum analizi:* Belirlenen etkilerden çevreye olumsuz zarar verenler bu aşamada belirlenir. Bu aşama ilerleyen dönemde oluşabilecek olumsuz değişimlerin önlenmesi açısından oldukça önemlidir. Mevcut durum iyi bir şekilde

analiz edilmeli, bunu sağlıklı bir şekilde yapmak içinde proje/faaliyetin alanının sınırlarının bu aşamada belirlenmesi gereklidir.

- e) *Faaliyet/projenin uygulanmasından önceki ve sonraki çevresel yüklerin belirlenmesi:* ÇED uygulanacak faaliyet/projenin gerçekleştirildiğinde çevreye zarar verme olasılığı kadar, gerçekleştirilmediğinde zarar verme olasılığı da mevcuttur. Bu aşamada proje/faaliyet uygulanırsa gerçekleşecek etkiler ve uygulanmazsa gerçekleşecek etkiler ortaya konularak değerlendirme yapılmalıdır.
- f) *Proje/faaliyet alternatiflerinin ve önerilerinin değerlendirilmesi:* ÇED yapılırken, değerlendirmesi yapılan proje/faaliyetin alternatiflerinin ortaya konması oldukça önemli bir yere sahiptir. Bu aşamada belirlenen bu alternatifler ile proje/faaliyet kıyaslanarak, fayda-maliyet analizleri ile değerlendirilir ve en iyi çözümü bulma yoluna gidilir.
- g) *ÇED Raporunun hazırlanması:* Proje/faaliyetler, alternatifleriyle kıyaslandıktan sonra, proje/faaliyete ilişkin bütün detayları içeren ÇED Raporu hazırlanır. ÇED raporu nihai haline getirilmeden önce, halkın ve ilgili kurumların katılımıyla tartışmaya açılır. Bilgi ve önerilerle son halini alır.
- h) *Karar verme süreci:* karar verici merciler ÇED raporu doğrultusunda proje/faaliyetin gerçekleştirilip gerçekleştirilmeyeceğine karar verir. Bakanlığın ÇED Raporunu yeterli bulmaması durumunda ek çalışmalar yapılmasını talep edebilir.
- i) *Proje sonrası etkilerin izlenmesi ve denetimi:* Yapılmak istenen proje/faaliyetin tamamlanmasıyla başlayan bu aşamada, etkilerin tahmin edildiği üzere gerçekleşip gerçekleşmediği, önlemlerin yeterli olup olmadığı veya alternatiflerin etkileri azaltıp azaltmadığı gibi konular izlenir ve denetlenir.

2.2.2. Türk Çevre Mevzuatında Stratejik Çevresel Değerlendirme

Türkiye, Avrupa Birliği (AB) Helsinki Zirvesi ile AB aday ülkesi ilan edilerek, yürütülecek “AB Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Ulusal Uyum Programı”, 24 Mart 2001 tarih ve 24352 sayılı Resmi Gazete’ de yayınlanmıştır. Programın “Çevre” başlığı altında Stratejik Çevresel Değerlendirme ile ilgili mevzuata da uyum sağlanacağı taahhüt edilmiştir. Türk Çevre Mevzuatının AB Çevre Mevzuatına uyumlaştırılması çalışmaları çerçevesinde, 2003 yılında kabul edilen Gözden Geçirilmiş Katılım Ortaklığı Belgesi’nin çevre bölümünde, orta vadede sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin, diğer

bütün sektörel politikaların tanım ve uygulamalarına entegre edilmesi gerekliliği nedeniyle, 2003 yılında revize edilen ve 24 Temmuz 2003 tarih ve 25178 sayılı Resmi Gazete’de yayımlanan AB Müktesebatı’nın Üstlenilmesine ilişkin Ulusal Uyum Programı’nda, SÇD Direktifi’nin orta vadede uyumlaştırılmasının tamamlanması hedeflenmiştir (Çabuk, 2006).

Eski Çevre Bakanlığı 2002 yılında Hollanda Hükümetinin MATRA programına Türkiye’de SÇD sürecinin yasal bir zemine oturtulması için bir projeye başvurmuş olup, proje 1 Ocak 2003 yılında başlamış ve 31 Aralık 2004 yılında sona ermiştir. 2005 yılının IV. çeyreği içinde Taslak SÇD Yönetmeliği’nin kabul edilmesi planlanmıştır.

13 Mayıs 2006 tarih ve 26167 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 5491 Sayılı Kanunla, 2872 Sayılı Çevre Kanununda değişiklik yapılmış ve Kanun’un 2. Maddesinde Stratejik Çevresel Değerlendirme, “Onaya tâbi plân ya da programın onayından önce plânlama veya programlama sürecinin başlangıcından itibaren, çevresel değerlerin plân ve programa entegre edilmesini sağlamak, plân ya da programın olası çevresel etkilerini en aza indirmek ve karar vericilere yardımcı olmak üzere katılımcı bir yaklaşımla sürdürülen ve yazılı bir raporu da içeren çevresel değerlendirme çalışmaları” olarak tanımlanmıştır. Ayrıca 10. Maddedeki “Çevresel Etki Değerlendirmesine tâbi projeler ve Stratejik Çevresel Değerlendirmeye tâbi plân ve programlar ve konuya ilişkin usûl ve esaslar Bakanlıkça çıkarılacak yönetmeliklerle belirlenir.” hükmü ile yönetmeliğin çıkarılacağı belirtilmiştir.

Taslak SÇD Yönetmeliği doğrultusunda Çevre ve Şehircilik Bakanlığı çeşitli projelerden destek alarak pilot uygulamalar yapılmasını sağlamıştır. Böylece hem idari birimin hem de paydaşların SÇD Yönetmeliği yürürlüğe girmesinden önce konu ile ilgili deneyim sahibi olmalarını amaçlamıştır.

Pilot çalışmaların uygulanacağı alanlar, Taslak Yönetmeliğin Kapsam bölümünde yer alan sektörler değerlendirilerek seçilmiştir. Çevresel Etki Değerlendirmesi, İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü’nün çalışmaları doğrultusunda hazırlanan pilot uygulamalar *Tablo 2. 14’de* sıralanmıştır:

Tablo 2.14: SÇD pilot uygulamalar.

• Kayseri 1/50.000 ölçekli Çevre Düzeni Planına SÇD Uygulanması Pilot Projesi
• Karapınar Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi İçin SÇD Uygulanması Pilot Projesi
• Bozcaada Gökçeada Tarım Mastır Planı İçin SÇD Uygulanması Pilot Projesi
• Su Yönetimi Sektörü İçin SÇD Uygulanması Pilot Projesi
• Ankara Bölge Planı İçin SÇD Uygulanması Pilot Projesi
• Oymapınar Turizm Gelişim Projesi

Bu projeler haricinde Bakanlık tarafından ayrıca eğitimcilerin eğitimi ve çalıştaylar da düzenlenmiştir.

Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği 8 Nisan 2017 tarih ve 30032 sayılı Resmî Gazete’ de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

SÇD Yönetmeliğine göre SÇD, bu yönetmeliğin kapsamında yer alan sektörler için kamu kurum/kuruluşlarınca hazırlanacak onaya/kabule tabi plan/programların planlama/programlama sürecinin başlangıcından itibaren, çevresel değerlerin plan/programa onayından/kabulünden önce entegre edilmesini sağlamak, plan/programın olası olumsuz çevresel etkilerini en aza indirmek, olumlu etkilerini de en üst düzeye çıkarmak ve karar vericilere yardımcı olmak üzere katılımcı bir yaklaşımla sürdürülen ve yazılı bir raporu da içeren çevresel değerlendirme çalışmaları olarak tanımlanmıştır.

Bu yönetmelik atık yönetimi, balıkçılık, enerji, kıyı yönetimi, mekânsal planlama, ormancılık, sanayi, su yönetimi, tarım, telekomünikasyon, turizm ve ulaştırma sektörlerine ilişkin hazırlanan plan/programlara uygulanır. Ayrıca ÇED yönetmeliğinin EK-1 ve EK-2 listesinde yer alan projeler için çerçeve oluşturan plan ve programlara uygulanır. Bu doğrultuda ÇED Yönetmeliği’nin EK-1’inde yer alan projelerin listesi aşağıdaki gibidir:

1- Rafineriler:

- a) Ham petrol rafinerileri,
- b) 500 ton/gün üzeri taşkömürü ve bitümlü maddelerin gazlaştırılması ve sıvılaştırılması projeleri,
- c) Doğalgaz sıvılaştırma ve gazlaştırma tesisleri,

2- Termik güç santralleri:

- a) Toplam ısı gücü 300 MWt ve daha fazla olan termik güç santralleri ile diğer yakma sistemleri,
- b) Nükleer güç santralleri veya diğer nükleer reaktörlerin kurulması veya sökülmesi, (maksimum gücü sürekli termik yük bakımından 1 kilovattı aşmayan, atom çekirdeği parçalanabilen ve çoğalan maddelerin dönüşümü, üretimi amaçlı araştırma projeleri hariç)

3- Nükleer yakıt tesisleri:

- a) Nükleer yakıtların yeniden işlenmesi,
- b) Nükleer yakıtların üretimi veya zenginleştirilmesi,
- c) Radyasyondan arınmış nükleer yakıtların veya sınır değerin üzerinde radyasyon içeren atıkların işlenmesi,
- ç) Radyasyonlu nükleer yakıtların nihai bertarafı işlemi,
- d) Sadece radyoaktif atıkların nihai bertarafı işlemi,
- e) Sadece radyasyonlu nükleer yakıtların (10 yıldan uzun süre için planlanmış) veya radyoaktif atıkların üretim alanından farklı bir alanda depolanması,
- f) Radyasyondan arınmış nükleer yakıtların nihai bertarafı,

4- Metal endüstri tesisleri:

- a) Cevherden demir ve/veya çelik üreten tesisler, (250.000 ton/yıl ve üzeri)
- b) Demir ve/veya çelikten çelik üreten tesisler, (Hurda dahil) (250.000 ton/yıl ve üzeri)
- c) Demir ve/veya çeliğin ergitildiği ve dökümünün yapıldığı tesisler, (Hurda dahil) (250.000 ton/yıl ve üzeri)
- ç) Demir dışı metallerin ergitildiği ve dökümünün yapıldığı tesisler, (250.000 ton/yıl ve üzeri)
- d) Sıcak haddeleme tesisleri,
 - 1) Demir veya çeliğin haddelendiği tesisler, (250.000 ton/yıl ve üzeri)
 - 2) Demir dışı metallerin haddelendiği tesisler, (250.000 ton/yıl ve üzeri)

5- Asbest çıkartılması ve asbest içeren ürünleri işleme veya dönüştürme tesisleri:

- a) Asbest madeni işletmeleri ve zenginleştirme tesisleri,
- b) Son ürün olarak friksiyon (Sürtünme) maddesi üreten 50 ton/yıl ve üzeri kapasiteli tesisler,
- c) 200 ton/yıl ve üzeri asbest kullanan diğer tesisler,

ç) 10.000 ton/yıl ve üzeri kapasiteli, son ürünü asbestli beton olan tesisler,

6- Fonksiyonel olarak birbirine bağlı çeşitli birimleri kullanarak endüstriyel ölçekte üretim yapan kimya tesisleri:

a) Organik kimyasalların üretimi,

b) İnorganik kimyasalların üretimi,

c) Yıllık 20.000 ton ve üzeri fosfor, azot ve potasyum bazlı basit veya bileşik gübrelerin üretimi.

7- Patlayıcı ve/veya parlayıcı maddelerin üretildiği tesisler,

8- Yollar ve havaalanları:

a) 100 km ve üzeri demiryolu hatları,

b) Pist uzunluğu 2.100 m ve üzeri olan havaalanları,

c) Otoyollar ve devlet karayolları,

ç) Şehirlerarası dört ve üzeri şeritli karayollarının yapımı,

d) İki ya da daha az trafik şeridi bulunan mevcut şehirlerarası karayollarının dört ya da daha fazla trafik şeritli olacak şekilde yenilenmesi ya da genişletilmesi, yeniden yapılan ya da genişletilen bölümün sürekli uzunluğunun 10 km ya da daha uzun olacak şekilde uzatılması,

9- Su yolları, limanlar ve tersaneler:

a) 1.350 DWT ve üzeri ağırlıktaki deniz araçlarının geçişine izin veren kıta içi suyollarının yapımı ve kıta içi su trafiği için yapılacak olan limanlar,

b) 1.350 DWT ve üzeri ağırlıktaki deniz araçlarının yanaşabileceği ticari amaçlı liman, iskele, rıhtım ve dolfenler,

c) Tersaneler,

ç) 24 m ve üzerinde yat veya teknelerin imalat, bakım ve onarım hizmetlerinden birini yapan tesisler,

d) Gemi söküm yerleri,

e) Yat limanları,

10- Tehlikeli ve/veya özel işleme tabi atıklar:

a) Tehlikeli ve/veya özel işleme tabi atıkların geri kazanıldığı, yakıldığı (Oksitlenme yoluyla yakma, piroliz, gazlaştırma, plazma vb. termal işlemler) düzenli depolandığı ve/veya nihai bertarafının yapıldığı tesisler,

b) Kapasitesi 1 ton/gün ve üzerinde olan tıbbi atıklar için projelendirilen yakma tesisleri,

c) Yıllık işleme kapasitesi 2.000 ton ve üzeri olan atık yağ geri kazanımı için projelendirilen tesisler,

11- İnşaat yıkıntı ve hafriyat atıkları hariç olmak üzere alanı 10 hektardan büyük ve/veya hedef yılı da dahil günlük 100 ton ve üzeri olan atıkların geri kazanıldığı, yakıldığı (oksitlenme yoluyla yakma, piroliz, gazlaştırma, plazma vb. termal işlemler) düzenli depolandığı ve/veya nihai bertarafının yapıldığı tesisler,

12- 10 milyon m³/yıl ve üzeri yeraltı suyu çıkarma veya suyu yeraltında depolama projeleri,

13- Boru ile içme suyu taşımaları dışında kalan ve akarsu havzaları arasında, 100 milyon m³/yıl ve üzeri su aktarma projeleri,

14- Göl hacmi 10 milyon m³ ve üzeri olan baraj veya göletler,

15- Kurulu gücü 10 MWm ve üzeri olan hidroelektrik santralleri,

16- Kapasitesi 150.000 eşdeğer kişi ve/veya 30.000 m³/gün üzeri olan atık su arıtma tesisleri,

17- Günlük kapasitesi 100 ton ve üzeri hayvan yetiştiriciliğinden kaynaklı dışkıların yakıldığı, geri kazanıldığı ve/veya bertaraf edildiği tesisler,

18- Hayvan kesim tesisleri:

a) Büyükbaş ve/veya küçükbaş hayvan kesiminin yapıldığı tesisler, [(100 kesim ünitesi/gün ve üzeri), (Her bir kesim ünitesi eşdeğerleri: 1 baş sığır, 2 baş deve kuşu, 4 baş domuz, 8 baş koyun, 10 baş keçi, 130 baş tavşan)]

b) Kanatlı hayvanların kesiminin yapıldığı tesisler, [(60.000 adet/gün ve üzeri tavuk ve eşdeğeri diğer kanatlılar) (1 adet hindi = 7 adet tavuk esas alınmalıdır)]

19- Hayvan yetiştirme tesisleri:

a) 5.000 baş ve üzeri büyükbaş yetiştirme tesisleri,

b) 25.000 baş ve üzeri küçükbaş yetiştirme tesisleri,

c) Büyükbaş ve küçükbaş hayvanların birlikte yetiştirilmesi, [(5.000 büyükbaş ve üzeri, 1 büyükbaş=5 küçükbaş eşdeğeri esas alınmalıdır)]

ç) 900 baş ve üzeri domuz besi tesisleri,

d) Kanatlı yetiştirme tesisleri, [(Bir üretim periyodunda 60.000 adet ve üzeri tavuk (civciv, damızlık, piliç, vb.) veya eşdeğer diğer kanatlılar) (1 adet hindi = 7 adet tavuk esas alınmalıdır)]

20- Kültür balıkçılığı projeleri, (1.000 ton/yıl ve üzeri üretim)

- 21- Bitkisel ürünlerden ham yağ üretimi veya rafinasyon işleminin yapıldığı tesisler, [200 ton/gün yağ ve üzeri.(kekik, papatya ve benzeri esansiyel yağlar hariç)]
- 22- Süt işleme tesisleri, (Çiğ süt işleme kapasitesi 100.000 litre /gün ve üzeri)
- 23- Maya fabrikaları, (25.000 ton/yıl ve üzeri)
- 24- Şeker fabrikaları,
- 25- Orman ürünleri ve selüloz tesisleri:
- a) Selüloz üretim tesisleri,
- b) Kereste veya benzeri lifli maddelerden kâğıt hamuru üretim tesisleri,
- c) Her çeşit kâğıt üretim tesisleri, (60.000 ton/yıl ve üzeri kapasiteli)
- 26- Yıllık kapasitesi 3.000 ton ve üzeri olan kasar (Haşıl sökme, ağartma, merserizasyon, kostikleme ve benzeri.) veya yıllık kapasitesi 3.000 ton ve üzeri olan boyama birimlerini içeren iplik, kumaş veya halı fabrikaları,
- 27- Madencilik projeleri:
- a) 25 hektar ve üzeri çalışma alanında (Kazı ve döküm alanı toplamı olarak) açık işletmeler,
- b) 150 hektarı aşan (Kazı ve döküm alanı toplamı olarak) çalışma alanında açık işletme yöntemi ile kömür çıkarma,
- c) Biyolojik, kimyasal, elektrolitik ya da ısıl işlem yöntemleri uygulanan cevher zenginleştirme tesisleri ve/veya bu zenginleştirme tesislerine ilişkin atık tesisleri,
- ç) 400.000 ton/yıl ve üzeri kırma, eleme, yıkama ve cevher hazırlama işlemlerinden en az birini yapan tesisler.
- 28- 500 ton/gün ham petrol, 500.000 m³/gün doğal gaz veya kaya gazının çıkarılması,
- 29- Petrol, doğalgaz ve kimyasalların 40 km'den uzun 600 mm ve üzeri çaplı borularla taşınması,
- 30- Çimento fabrikaları,
- 31- Kapasitesi 50.000 m³ ve üzeri olan petrol, doğalgaz, petrokimya ve kimyasal maddelerin depolandığı tesisler,
- 32- Ham deri işleme tesisleri, (Konfeksiyon ürünleri hariç) (2.000 ton/yıl ve üzeri)
- 33- İhtisas Organize Sanayi Bölgeleri, (Ek-1 listesi ve ek-2 listesinde yer alan projeler)
- 34- Pil ve/veya akü üretim tesisleri, (Montaj yapılan tesisler hariç)
- 35- Tarım ilaçlarının ve/veya farmasötik ürünlerin etken maddelerinin üretildiği tesisler,

- 36- Motorlu taşıtların üretimi, [Kara taşıtları (otomobil, otobüs ve benzeri); tarım makinaları (traktör, biçerdöver ve benzeri); iş makinaları (dozer, ekskavatör ve benzeri); savunma sanayi taşıtları (tank, zırhlı araç ve benzeri)] (montaj yapılan tesisler hariç) (10.000 adet/yıl ve üzeri)
- 37- Demiryolu taşıtlarının üretiminin yapıldığı tesisler, (Montaj yapılan tesisler hariç) (1.000 adet/yıl ve üzeri)
- 38- Motorlu hava taşıtlarının üretimi,
- 39- Cam, cam elyafı, taş yünü ve benzeri üretim tesisleri, (100.000 ton/yıl ve üzeri)
- 40- Lastik üretim tesisleri, (İç ve dış motorlu taşıt ve uçak lastikleri, kolon, sırt kauçuğu, kord bezi ve benzeri)
- 41- Seramik veya porselen üretimi yapan tesisler, [Hammadde kapasitesi (çamur hazırlama, astarlama, sırlama vb. işlemlerde kullanılan malzemeler)] (300.000 ton/yıl ve üzeri)
- 42- Turizm konaklama tesisleri: Oteller, tatil köyleri ve/veya turizm kompleksleri ve benzeri, (500 oda ve üzeri)
- 43- Kurulu gücü 50 MWm ve üzeri rüzgar enerji santralleri,
- 44- Jeotermal kaynağın çıkartılması ve kullanılması, (Isıl kapasitesi 20 MWe ve üzeri)
- 45- Kurulu gücü 10 MWe ve üzeri güneş enerjisi santralleri,
- 46- 154 kV (Kilovolt) ve üzeri gerilimde 15 km ve üzeri uzunluktaki elektrik enerjisi iletim hatları.

Milli savunma ve sivil savunma kapsamında yer alan plan/programlara, mali plan/programlar ile bütçe plan/programlarına, imar planlarına ve sınır aşan plan/programlara yönetmelik hükümleri uygulanmaz.

Uygulamaya geçiş tarihleri yönetmeliğin 4. Bölümündeki Geçici Madde-2'deki aşağıdaki şekilde sıralanmıştır.

“Kıyı yönetimi, mekânsal planlama, su yönetimi, tarım ve turizm sektöründe hazırlanan SÇD’ye tabi plan/programlar için yayımı tarihinden itibaren,

b) Balıkçılık, ormancılık sektöründe hazırlanan SÇD’ye tabi plan/programlar için 1/1/2020 tarihinden itibaren,

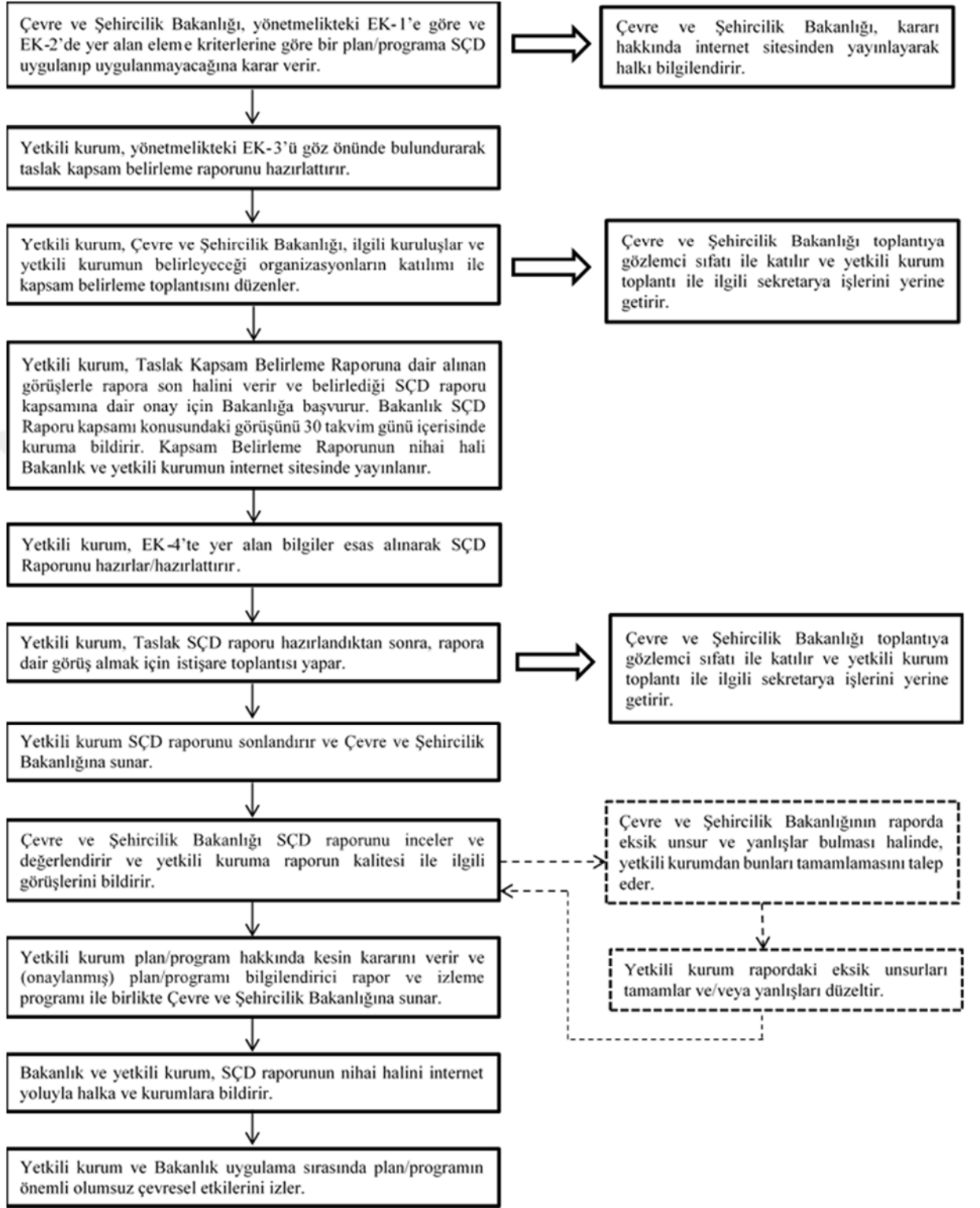
c) Atık yönetimi, enerji, sanayi, telekomünikasyon ve ulaştırma sektöründe hazırlanan SÇD'ye tabi plan/programlar için 1/1/2023 tarihinden itibaren,

uygulanmaya başlanır.

(2) Bu Yönetmelik hükümleri; birinci fıkrada yer alan plan/programlarda yapılacak revizyonlar için ilgili sektörün uygulanmaya başladığı tarihten; yapılacak değişiklikler için ise 1/1/2023 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanır.”

Yukarıda bahsi geçen plan/programlara uygulanacak SÇD prosedürü *Şekil 2.4*'te özetlenmiştir.

Şekil 2.4: SÇD Yönetmeliğine göre SÇD prosedürü.

AB SÇD Direktifinde yer aldığı üzere SÇD prosedürü, SÇD Yönetmeliğine göre de, eleme, kapsamlaştırma ve izleme basamakları olarak sıralanarak incelenebilir.

2.2.2.1. Eleme

AB SÇD Direktifinde de belirtildiği gibi eleme amacı, bir plan/programın uygulanmaya başlamadan önce SÇD prosedürüne tabi tutulup tutulmayacağına karar vermektir. Eleme SÇD sürecinin ilk basamağıdır ve bir plan/programın geliştirilmesi başlar başlamaz çalıştırılmalıdır.

Eleme sürecine yol göstermek amacıyla yönetmeliğin EK-1, EK-2 ve EK-6 ekleri düzenlenmiştir.

EK-1, SÇD'nin kesinlikle uygulanacağı plan ve programları içerir. Bu plan ve programlar ÇED gerektiren proje veya faaliyetlere bir çerçeve oluşturabilir. Bu durumda SÇD uygulanır ancak bu yönetmelik kapsamında yapılan hiçbir iş ve işlem, ÇED Yönetmeliğinde yer alan hüküm ve yükümlülükleri ortadan kaldırmaz.¹⁰

EK-1'den yer alan plan ve programlar ile açıklamalarına *Tablo 2.15*'de yer verilmiştir.

Tablo 2.15: SÇD Yönetmeliği Ek-1'de yer alan plan ve programlar.

Bölge Kalkınma İdareleri Eylem Planları	Sosyo-ekonomik gelişme eğilimlerini, yerleşmelerin gelişme potansiyelini, sektörel hedefleri, faaliyetlerin ve alt yapıların dağılımını belirlemek üzere hazırlanacak bölge planlarıdır. ¹¹
Bölge Planları	Toplumsal ve ekonomik gelişme eğilimlerini, yerleşmelerin gelişme potansiyelini, sektörel hedefleri, değişik etkinliklerin ve altyapıların dağılımını belirlemek üzere yapılan planlardır. ¹²
Bütünleşik Kıyı Alanları Planları	Ülkemizdeki kıyı planlama ve uygulama çalışmalarına yeni bir yaklaşım getirmek, kıyı alanlarının uyumlu ve dengeli bir şekilde korunarak kullanımını teşvik etmek üzere noktasal kararlar yerine üst ölçekten bakarak tüm sektörleri dikkate alan bütüncül politika ve karar alma sürecinin geliştirilmesi amacıyla yapılan planlardır. ¹³
Çevre Düzeni Planları	Ülke ve bölge plan kararlarına uygun olarak, konut, sanayi, tarım, turizm, ulaşım gibi yerleşme ve toprak kullanım kararlarını belirleyen ve 1/25.000, 1/50.000, 1/100.000 ya da daha küçük ölçekli planlardır. ¹⁴

¹⁰Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği, 08.04.2017, R.G. 30032, Madde 7.

¹¹ http://www.alfakent.com.tr/pdf/il_webmenu11826.pdf

¹² http://www.emektd.com.tr/Images/Uploads/Files/2806130248_planturlerivetanimlari.pdf

¹³ <http://www.csb.gov.tr/gm/mpgm/index.php?Sayfa=sayfa&Tur=webmenu&Id=11625>

¹⁴ http://www.emektd.com.tr/Images/Uploads/Files/2806130248_planturlerivetanimlari.pdf

Tablo 2.15 (devam):

Enerji Sektöründeki Planlama Çalışmaları	Ülkemizdeki enerji ihtiyacının hedeflenen ekonomik büyümeyi gerçekleştirecek, sosyal kalkınma hamleleriyle destekleyecek ve yönlendirecek şekilde, zamanında, yeterli, güvenilir, ekonomik koşullarda ve çevresel etki de göz önünde bulundurularak sağlanması için yapılan çalışmalardır. ¹⁵
Havza Bazında Atık Yönetim Planları	Havzadaki atıkların çevreyle uyumlu bir şekilde yönetimini sağlamak üzere hazırlanan kısa ve uzun vadeli planlardır.
Havza Bazında Atıksu Arıtımı Eylem Planları	Havzalardaki baskı ve etkiler dikkate alınarak öncelikle yapılması gereken atıksu arıtma tesisleri ve kanalizasyon tesislerinin yapımı ve düzenlenmesine ilişkin planlardır.
Havza Koruma Eylem Planları	Su kaynakları potansiyelinin her türlü kullanım amacıyla korunması, kullanımının sağlanması, kirlenmesinin önlenmesi ve kirlenmiş olan su kaynaklarının su kalitesinin iyileştirilmesi maksadıyla hazırlanan planlardır.
Havza Kuraklık Yönetim Planları	Muhtemel kuraklık risklerinin olumsuz etkilerinin azaltılması ve kuraklık problemlerinin çözümüne yönelik olarak kuraklık öncesinde, esnasında ve sonrasında alınacak tedbirleri içeren yönetim planlarını ifade eder. ¹⁶
Havza Master Planları	Havza su potansiyeli ve kalitesi, toprak kaynakları, su kullanımları ve ihtiyaçlarının etüt edilmesi, belirlenen potansiyelin değerlendirilme öncelikleri ile olabilecek su ihtiyacının tespiti, ihtiyacın karşılanma yöntemleri ile proje formülasyonları ve bunların teknik, ekonomik ve çevresel yapılabilirliğinin incelenmesini içeren planlardır.
Havza Taşkın Yönetim Planları	Taşkın tehlike ve taşkın risk haritalarına dayanan, taşkın riski altında olan alanlarda riskin yönetilmesi için uygun hedefleri ve bu hedeflere ulaşılması için alınması gereken önlemleri içeren yönetim planlarıdır. ¹⁷
Kırsal Kalkınma Programları	Yanlış tarımsal uygulamalar ve fakirlik nedeniyle doğayı sömüren ve yapmış olduğu tahribat nedeniyle erozyona sebebiyet veren köylülerin bulundukları yörede alternatif geçim kaynakları yaratmak, doğru tarımsal teknikleri öğretmek, üretimin artırılması ve verimli kılınması için gerekli alt yapı hizmetlerini eğitim çalışmaları ile birlikte sunarak köylünün refah düzeyinin artırılması için gerçekleştirilen ve yürütülen programlardır. ¹⁸

¹⁵ http://www.iaea.org/inis/collection/NCLCollectionStore/_Public/41/103/41103130.pdf

¹⁶ <http://kuraklikyonetimi.ormansu.gov.tr/kuraklikyonetimi/Files/raporlar/Konya%20Havzas%C4%B1%20Kurakl%C4%B1k%20Y%C3%B6netim%20Plan%C4%B1.pdf>

¹⁷ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/05/20160512-6.htm>

¹⁸ <https://mehmeterdalodabas.wordpress.com/tag/kırsal-kalkınma-nedir/>

Tablo 2.15 (devam):

Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişme Bölgeleri ve Turizm Merkezlerinde Yer Alan Planlar (1/100.000 ve 1/50.000 ölçekli)	İçinde turizm türleri ile kültür ve eğitim, eğlence, ticaret, konut ve her türlü teknik ve sosyal altyapı alanlarından bir veya daha fazlasını kapsayan, kendi içinde alt bölgeler ihtiva edebilen, bu kapsamda kaynaklar arasında koruma-kullanma dengesini ve sektörel kalkınmayı sağlayan, arazi ana kullanım kararlarını belirleyen, açıklama raporları ve plan notları ile bir bütün olan 1/100.000 ve 1/50.000 ölçekli fiziki planlardır.
Mekansal Strateji Planları	Uzun ve kısa dönemli amaçların, değişik (ülke, bölge, kent, kentsel alt bölge) ölçeklerdeki amaçlar ve bu amaçlara ulaşmakta kullanılacak yollarla bağdaştırılmasını; değişik kişi ve kurumların planlama sürecine katılmasının sağlanmasını kapsayan planlama yaklaşımlarıdır.
Nehir Havza Yönetim Planları	Su havzasındaki su kaynaklarının ve canlı hayatının korunmasını ve geliştirilmesini sağlamak; bozulmasını önlemek üzere su kaynakları için sürdürülebilir koruma – kullanma dengesi gözetilerek havzanın bütünü esas alınarak hazırlanan planlardır. ¹⁹
Operasyonel Programlar	Gerek Avrupa Birliği önceliklerine gerekse Kalkınma Bakanlığı koordinasyonunda hazırlanan Stratejik Çerçeve Belgesi'nde belirtilen sektör bazlı ulusal önceliklere hizmet edecek projeler geliştirilmesi ve desteklenmesi için izlenecek stratejiyi belirlemek üzere geliştirilen programlardır. ²⁰
Tarım Master Planları	Tarımsal kaynakların belirlenmesi (toprak, su, ekoloji, işgücü ve teknik bilgi düzeyi), kısıtların ortaya konulması (üretim tekniği, örgütlenme, yatırım gereksinimi, işgücü ve pazarlama problemleri vb.), tarımsal kaynak ve potansiyelin değerlendirilerek tarımda verimliliğin ve çiftçi gelirlerinin artırılması, ürün arzında sürekliliğin sağlanması; tarımın çevre, sanayi, turizm gibi diğer sektörlerle ilişkilerinin belirlenmesi, doğal kaynakların ve çevrenin korunmasını ifade etmektedir. ²¹
Turizm Kıyı Yapıları Master Planı	Turizmin önemli bir alt sektörü olan deniz turizmi ve yat turizminde, mevcut durumu, sorunları ve paydaşların beklentilerini değerlendirmek, bu alanda zamanla artan genel ve bölgesel talepleri tahmin etmek, bu talepleri yerinde ve zamanında karşılamak amacıyla yapılan planlardır. ²²
Türkiye Sanayi Stratejisi	Türk sanayisinin rekabet edebilirliğinin ve verimliliğinin yükseltilerek, dünya ihracatından daha fazla pay alan, ağırlıklı olarak yüksek katma değerli ve ileri teknoloji ürünlerin üretildiği, nitelikli işgücüne sahip ve aynı zamanda çevreye ve topluma duyarlı bir sanayi yapısına dönüşümünü hızlandırmak yürütülen stratejidir. ²³

¹⁹http://suyonetimi.ormansu.gov.tr/Libraries/su/T%C3%BCrkiye_de_NHYP_%C3%87al%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1.sflb.ashx

²⁰ <http://www.abfonlari.gov.tr/index.php/operasyonel-programlar/>

²¹ <http://www.ziraatciyiz.biz/tarim-master-plani-nedir-t7141.html?s=ab494f03cf7b2c09dd1afe239d4f975a&t=7141>

²²http://www.kugm.gov.tr/BLSM_WIYS/DLH/tr/DOKUMAN_SOL_MENU/Master_Plan_Calismalari/20110527_122423_10288_1_10315.pdf

²³ <http://sanayipolitikalari.sanayi.gov.tr/Public/TurkiyeSanayiStratejisi>

Tablo 2.15 (devam):

Türkiye Turizm Stratejisi	Turizm sektöründe, kamu ve özel sektörün yönetim ilkesi çerçevesinde işbirliğini gündeme taşıyan ve stratejik planlama çalışmalarını yönetim ve uygulamasına yönelik açılımlar sağlanmasını hedefleyen bir çalışmadır. ²⁴
Ulaştırma ve İletişim Stratejisi	Karayolu, demiryolu, denizcilik, havacılık, lojistik ve kombine taşımacılık, kentiçi ulaşım, boru hatları ile bilgi ve iletişim sektörleri için geliştirilen ulusal stratejidir.
Ulaştırma Ana Planları	Kent içi ulaşımın, Nazım İmar Planı kararları kapsamında yer alan strateji ve gelişme önerileri çerçevesinde yeniden çözümlenmesi, ulaşım ve trafik altyapısı ve işletmeciliğinin yeniden düzenlenmesi, toplu ulaşım sistemlerine öncelik verilerek, kentte günümüzde yaşanan ve gelecekte oluşması beklenen ulaşım sorunlarının uzun vadeli yaklaşımlar ile çözümüne yönelik geliştirilen planlamadır.
Ulusal Havza Yönetim Stratejisi	Ülkemiz su havzalarının ve onların doğal kaynaklarının korunması, geliştirilmesi ve sürdürülebilir kullanımı ile ilgili orta ve uzun vadeli kararlara ve yatırım programlarına rehberlik sağlamak, toplumumuzun havzaların ekolojik, ekonomik, sosyal ve kültürel fayda ve hizmetleri ile ilgili ihtiyaç ve beklentilerinin yeterli düzeyde ve sürdürülebilir olarak karşılanması için yapılacak çalışmalara ortak bir yol göstermeyi amaçlayan stratejidir. ²⁵

EK-2, SÇD uygulanacak plan/programların belirlenmesine yönelik eleme yöntemini içermektedir. Eleme yöntemi 3 aşamadan oluşmaktadır. Bu aşamalar *Tablo 2.16*'da incelenmiştir.

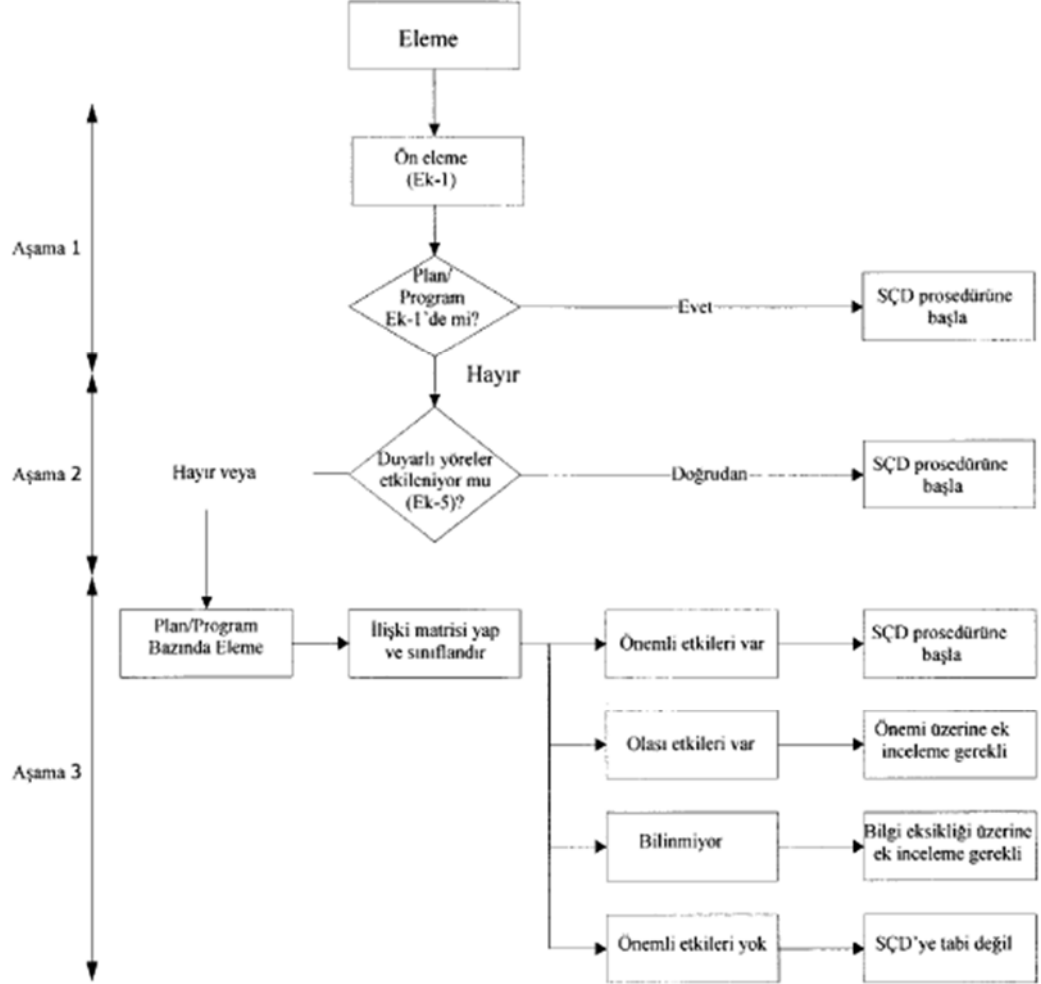
Tablo 2.16: Eleme yönteminin aşamaları.

1- Ön Eleme	EK-1'de yer alan SÇD uygulanacak plan/program listesine bakılarak yapılan bir kontroldür. Eğer söz konusu plan/program bu listede yer alıyorsa yönetmelik hükümlerine tabidir.
2- Duyarlı Yörelere	EK-1'de yer almayan ancak EK-5'te belirtilen duyarlı yörelere üzerinde olası olumsuz çevresel etkisi olan plan/programlar ile bu plan/programlarda yapılacak değişikliklere bu yönetmelik hükümleri uygulanır.
3- Plan/Program Bazında Eleme	Çevre üzerinde olası önemli etkileri olup olmadığını görmek amacıyla her bir plan/program için ayrı ayrı yapılmasını gerektirir. Plan/programa veya plan/programda yapılacak revizyon/değişikliklere SÇD uygulanıp uygulanmayacağına, bu incelemenin sonucuna göre karar verilir.

²⁴ <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/906,ttstratejisi2023pdf.pdf?0>

²⁵ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/07/20140704-23.htm>

Olası çevresel etkilerin önemimin belirlenmesi için kriterler detaylarıyla yönetmeliğin EK-2 kısmında açıklanmıştır ve Şekil 2.5'te²⁶ yer almaktadır.

Şekil 2.5: Eleme yöntemi şeması.

Bir plan/programın SÇD'ye tabi olup olmadığına Bakanlık tarafından karar verilir.

Ek-6, eleme formunun içeriğinin açıklandığı ektir.

Yetkili kurum, plan/programın başlangıcından itibaren 20 takvim günü içerisinde EK-6'da bulunan eleme formunu doldurarak Bakanlığa sunar. Bakanlık değerlendirmesini yapar ve kararını 20 takvim günü içerisinde yetkili kuruma bildirir. Ayrıca bakanlık eleme

²⁶ Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği, 08.04.2017, R.G. 30032, Ek-2.

süreci sonrasında alınan kararları ve gerekçelerini internet sitesinden yayınlarak halka duyurur. Bu durum halkın bilgi alma ve halkın katılımı ilkesini güçlendirir.²⁷

2.2.2.2. *Kapsamlaştırma*

Kapsamlaştırma SÇD prosedürünün ikinci temel basamağıdır. AB SÇD Direktifinde de olduğu gibi kapsamlaştırma, elemeyi izlemeye kadar geçen bütün aşamaları içerisinde toplar.

Eleme basamağından sonra SÇD yönetmelik hükümlerinin uygulanmasının gerekli görüldüğü plan/programlar, ilk olarak kapsam belirleme aşamasına tabi olur. Bu aşama yetkili kurum tarafından yürütülür. Yetkili kurum planlama/programlamaya dair veri ve bilgi toplama/ön araştırma çalışmalarına başlayarak kapsam belirleme aşamasına da başlamış olur.

Kapsam belirleme raporunda yer alması gereken bilgiler yönetmeliği EK-3 kısmında yer almaktadır. EK-3'e göre, plan/programın başlıca özellikleri, plan/program kararlarından önemli ölçüde etkilenmesi muhtemel alanların çevresel özellikleri, SÇD'de yer alacak öncelikli konular ile ilgili ilk değerlendirmeler gibi bilgiler kapsam belirleme raporunda yer almalıdır.

Kapsam belirlemenin hedefi SÇD raporunun kapsamını belirlemektir: hangi alternatiflerin ve etki türlerinin değerlendirileceği, bunların nasıl değerlendirileceği, değerlendirmenin hangi seviyede yapılacağı bu aşamada belirlenir.

Kapsam belirlemede çevre üzerindeki önemli etkilerin belirlenmesi önemlidir. Hollanda Ekonomik İşler Bakanlığı Uluslararası İş ve İşbirliği Ajansı EVD tarafından finanse edilen Türkiye'de SÇD Yönetmeliğinin Uyarlanması ve Uygulanması Projesi kapsamında hazırlanan "Taslak Türk Yönetmeliğini uygulama için Pratik El Kitabı"nda bu önemli etkilerin belirlenmesinde yol gösterici olabilecek sorular yer almaktadır ve bu sorular *Tablo 2.17*'de²⁸ sıralanmıştır:

²⁷ Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği, 08.04.2017, R.G. 30032, Madde 9.

²⁸ <http://documents.tips/documents/stratejik-cevresel-degerlendirme-el-kitabi.html>

Tablo 2.17: Önemli etkilerin belirlenmesinde yol gösterici sorular.

• Çevresel şartlarda büyük bir değişim olacak mı?
• Yeni özellikler mevcut çevre ile ölçek dışında kalacak mı?
• Etki, alanda nadir mi olacak veya özellikle karmaşık mı olacak?
• Etki, geniş bir alana yayılacak mı?
• Sınır aşırı potansiyel bir etki olacak mı?
• Birçok insan etkilenecek mi?
• Diğer türlerin (fauna ve flora, ticaretler, tesisler) birçok alıcı ortamı etkilenecek mi?
• Değerli veya nadir özellikler veya kaynaklar etkilenecek mi?
• Çevresel standartları ihlal edecek bir risk var mı?
• Koruma alanlarının, bölgelerinin, özelliklerinin etkilenme riski olacak mı?
• Etkinin ortaya çıkma olasılığı yüksek mi?
• Etki uzun zaman devam edecek mi?
• Etkinin geçici olmasından ziyade kalıcı mı olacak?
• Etkinin periyodik olmasından ziyade sürekli mi olacak?
• Eğer periyodik ise seyrek olmasından ziyade sık sık mı olacak?
• Etki geri dönüşsüz mü olacak?
• Etkiden kaçınmak, azaltmak veya onarmak veya telafi etmek zor mu olacak?

SÇD'ye etki eden en önemli aşamalardan biri de alternatiflerin belirlenmesidir.

Alternatifler, plan ve programın amaçlarını yerine getirmeyi hedefleyen farklı stratejiler olarak açıklanabilir. Öne sürülen alternatifler, mantıklı, gerçekçi, uygun ve ulusal politikalar ve çevresel standartlara göre olmalıdır. Bir plan/programın yerine geçebilecek ve olumsuz çevresel etkileri olmayan veya giderilmesi daha mümkün olan etkileri olan plan/programlar mutlaka belirlenmeli ve değerlendirmeye alınmalıdır.

Yetkili kurum kapsam belirleme raporunu yukarıda verilen bilgiler doğrusunda hazırlayabilir/hazırlatabilir. Taslak kapsam belirleme raporunun son halini alması için yetkili kurum, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ve ilgili kurum ve kuruluşların temsilcileri

çağırarak bir kapsam belirleme toplantısı düzenlemek ile yükümlüdür. Plan/program içeriğine göre Bakanlığa danışılarak belirlenen ilgili üniversiteler, enstitüler, araştırma kuruluşları ve uzman kuruluşlar, meslek odaları, sendikalar, birlikler, çevre ve sağlık alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluş temsilcileri toplantıya çağrılabilir.

Toplantı tarihi ve yeri katılımcılara, ekinde Taslak Kapsam Belirleme Raporu yer alacak şekilde yazılı olarak bildirilir. Ayrıca Taslak Kapsam Belirleme Raporu 30 takvim günü Bakanlığın ve yetkili kurumun internet sitesinde yayınlanır.

Kapsam belirleme toplantısında alınan kararlar,

- Plan/programın içeriği ve öngörülen hazırlama ve uygulama prosedürleri,
- Plan/programın kapsamına bağlı olarak; düzenlenecek istişare toplantısı için katılımın kapsamı ve uygulanacak halkın katılımı stratejisi; hangi yöntemlerle halkın katılımının en yüksek biçimde gerçekleştirileceği,
- İhtiyaç duyulması halinde SÇD Raporunun hazırlanmasında görev alacak ilave meslek gruplarının belirlenmesi

olarak sıralanabilir.

Toplantı sonrasında yetkili kurum, Taslak Kapsam Belirleme Raporuna dair alınan görüşleri dikkate alarak Kapsam Belirleme Raporunun son halini verir ve belirlediği SÇD Raporu kapsamına dair onay için Bakanlığa başvurur. Bakanlık 30 takvim günü içerisinde SÇD Raporu kapsamındaki görüşünü yetkili kuruma bildirir ve Kapsam Belirleme Raporunun son hali Bakanlık ve yetkili kurumun internet sitesinde yayınlanır.²⁹

Taslak SÇD Raporu hazırlanırken Yönetmelikte yer alan EK-4'teki bilgiler esas alınır. EK-4'te SÇD Raporunda yer alması gereken bilgiler *Tablo 2.18*'de³⁰ açıklanmıştır:

Tablo 2.18: SÇD Yönetmeliği Ek-4'e göre SÇD raporunda yer alması gereken bilgiler.

• Teknik olmayan bir özet
• Plan/Programın kapsamı, hedefleri, alternatifleri ve ilgili diğer planlar/programlarla olan ilişkisi

²⁹ Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği, 08.04.2017, R.G. 30032, Madde 10.

³⁰ Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği, 08.04.2017, R.G. 30032, Ek 4.

Tablo 2.18 (devam):

• Plan/programla ilgili mevcut çevre ve sağlığa ilişkin durum
• Ulusal ve uluslararası çevre koruma hedefleri dikkate alınarak plan/programla ilgili olarak belirlenen çevresel hedef ve göstergeler ile bunların nasıl belirlendiğine dair açıklama
• Kapsamlaştırma aşamasında Kapsam Belirleme Raporuna ilişkin önerilen olası değişiklikleri de içeren kapsam,
• Plan/programın biyolojik çeşitlilik, nüfus, sağlık, fauna, flora, toprak, su, hava, iklim faktörleri, maddi varlıklar, kültürel miras, peyzaj ve yukarıdaki faktörler arasındaki karşılıklı ilişkiler dahil çevre üzerindeki olası etkileri ile sosyal ve ekonomik etkileri,
• Plan/programın uygulanması nedeniyle çevre üzerinde oluşabilecek önemli olumsuz etkilerin önlenmesi, azaltılması, mümkün olduğunca telafi edilmesi için öngörülen ve plan/programda dikkate alınacak olan alternatif seçenekleri de içeren tedbirler,
• Plan/program alternatiflerinin, çevresel etki açısından değerlendirilmesi ve kıyaslanması. Ele alınan alternatiflerin seçilme gerekçelerine ilişkin genel bilgi
• Değerlendirmenin nasıl yapıldığı ve istenen bilgilerin derlenmesinde karşılaşılan güçlüklerle ilişkin açıklama, veri ve bilgi eksikliklerine ve bunların değerlendirmede nasıl ele alındığına dair bir açıklama,
• İstişare toplantısının ana hatları, toplantıda dile getirilen görüşler ve plan/programın nihai halinde bu görüşlerin değerlendirmede nasıl kullanıldığı
• Plan/programın uygulanmasında ortaya çıkabilecek çevresel etkileri izlemeye ilişkin olarak tasarlanan tedbirlerin tanımı
• Sonuç- plan/program uygulaması ve karar alma aşamalarında dikkate alınması gereken temel önerilerin bir özeti,
• Ek: Bu önerilerin plan/programa entegre edilip edilmediği ve nasıl entegre edildiği ile ilgili açıklamaların yer aldığı SÇD sürecindeki plan/programa yönelik temel öneriler.

Bir sonraki aşamada yetkili kurum Taslak SÇD raporu hazırlandıktan sonra görüş almak üzere bir istişare toplantısı düzenler. İstişare toplantısının tarihi, saati, yeri ve konusunu içeren ilan yetkili kurum tarafından internet sitesinde ve yaygın süreli yayın olarak tanımlanan bir gazetede toplantıdan en az 10 takvim günü önce ilan edilir. Bu toplantının tarihi ve yeri Bakanlığa ve ilgili kurum/kuruluşlara ayrıca yazı ile bildirilir.³¹

İstişare toplantısında yetkili kurum katılımcı görüşlerini tutanak ve imza altına almak, ilgili sekreteryaya hizmetlerini yürütmek ve toplantı tutanağını Bakanlığa iletmek ile yükümlüdür. Bakanlık bu toplantıda prosedürü izlemek ve görüşlerini bildirmek amacıyla katılır. Bakanlık istişare toplantısına ilişkin usul ve esaslara aykırı bir durum tespit ederse

³¹ Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği, 08.04.2017, R.G. 30032, Madde 11.

İstişare toplantısının yenilenmesini talep edebilir. Ayrıca Yetkili kurum farklı SÇD aşamalarında Bakanlığın görüşünü alarak birden fazla istişare toplantısı düzenleyebilir.

Yetkili kurum, tutanak altına alınmış görüşleri plan/program hazırlama sürecinde değerlendirmeye alıp almadığına ve değerlendirmede varılan olumlu ya da olumsuz sonuçlara dair gerekçeli açıklamalarını, Kapsam Belirleme Raporuna ve SÇD Raporuna ilave etmekle yükümlüdür.

Hazırlanan Taslak SÇD Raporu, yetkili kurum tarafından ilgili kurum/kuruluşların ve halkın görüşlerini almak için 30 takvim günü internet sitesinden yayınlanır. Daha sonrasında yetkili kurum Taslak SÇD raporuna son halini verir ve gerektiği takdirde değişiklikleri de yaparak Bakanlığa sunar.

Bu aşamada Bakanlık 30 takvim günü içinde inceleme ve değerlendirmelerini yapar. Bu inceleme ve değerlendirmeleri yaparken Tablo 2. 19'deki³² hususlar dikkate alınır.

Tablo 2.19: SÇD raporu incelenirken dikkat edilen hususlar.

• Raporun yeterli ve uygun hazırlanıp hazırlanmadığı
• Yapılan inceleme, hesaplama ve değerlendirmelerin yeterli düzeyde veri, bilgi ve belgeye dayandırılıp dayandırılmadığı
• Plan/programın alternatifleri ile birlikte kapsamlı bir şekilde değerlendirilip değerlendirilmediği
• Olumsuz etkilerin giderilmesi için gerekli önlemleri tespit edilip edilmediği
• İstişare toplantısının usulüne uygun yapıp yapılmadığı ve buradaki konulara SÇD Raporunda yeterince çözüm getirilip getirilmediği
• Raporun EK-4'te yer alan bilgileri içerip içermediği
• SÇD'de yer alan önerilerin plan/programa doğru bir şekilde entegre edilip edilmediği

Bu inceleme ve değerlendirmeler neticesinde herhangi bir eksiklik veya yanlışlık görülmesi durumunda Bakanlık yetkili kurumdan bunların giderilmesini talep eder. Eksiklikler giderildiği takdirde, SÇD Raporunun kalite kontrolünün tamamlandığına dair 15 takvim günü içerisinde yetkili kuruma yazıyla, ilgili kurum/kuruluşlar ve halka ise internet sitesinde yayınlanmak üzere bilgi verir.

³² Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği, 08.04.2017, R.G. 30032, Madde 12.

SÇD Raporunun nihai hali Bakanlık ve Yetkili kurum tarafından internet yoluyla halka ve kurumlara bildirilir.

2.2.2.3. İzleme

İzleme SÇD'nin son basamağıdır. Plan/programın uygulanması halinde gerçekleşecek çevresel etkilerin, öngörülen etkilerle karşılaştırılmasına imkân sağlar. AB SÇD Direktifinde de belirtildiği gibi izleme, plan/programların hedef ve amaçlarının gerçekleştirilip gerçekleştirilmediğinin göstergesini oluşturur. Böylece daha sonra uygulanması planlanan plan/programlar için bir altlık oluşturabilir.

Yönetmeliğe göre, Yetkili kurum bir izleme programı hazırlayıp bunu Bakanlığa sunmakla yükümlüdür. Plan/programın uygulanması aşamasında ortaya çıkabilecek önemli olumsuz çevresel etkilerin en kısa sürede belirlenmesi ve bu etkilere karşı en kısa sürede çözüm üretilmesi amacıyla Bakanlık ile ortaklaşa kararlaştırılan süre ve kapsam doğrultusunda bu izleme programını hazırlar. Yetkili kurum, izleme faaliyetlerinin uygulanmasından, izleme sonuçlarından ve olası olumsuz çevresel etkilerin giderilmesine yönelik önlemlerin Bakanlığa bildirilmesinden sorumludur. Ayrıca bunları internet sitesinde yayınlarak ilgili kurum ve halka bildirmek de yetkili kurumun sorumluluğundadır.³³

İzleme sürecinde *Tablo 2.20*'te yer alan sorular ile ilerlenmesi, izleme programının oluşturulmasında yardımcı olur.

Tablo 2.20: İzleme programına yardımcı sorular.

• Hangi etkiler izlenmelidir?
• Ne tür belirleyici bir bilgi gerekmektedir?
• Bilgi kaynakları nelerdir?
• Mevcut bilgilerde eksiklik var mıdır? Nasıl çözümlenebilir?
• Hangi iyileştirici faaliyetlere ihtiyaç vardır?
• İyileştirici faaliyetler ne zaman göz önünde bulundurulmalıdır?

³³ Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği, 08.04.2017, R.G. 30032, Madde 14.

3. MALZEME VE YÖNTEM

Çalışmanın amacı, Avrupa Birliği SÇD Direktifini, Taslak SÇD Yönetmeliğini ve SÇD Yönetmeliğini inceleyerek stratejik çevresel değerlendirmenin Türk Çevre Mevzuatına uyumlandırılmasını değerlendirmektir.

Bu doğrultuda AB SÇD Direktifinin incelenmesi amacıyla literatür taraması yapılmış, AB ülkelerinin SÇD'yi mevzuatlarına nasıl uyguladıkları araştırılmıştır. Bu doğrultuda Çevre ve Şehircilik Bakanlığının SÇD Yönetmeliği'nin Uygulanması Teknik Yardım Projesi kapsamında hazırladığı web sitesinden³⁴ faydalanılmıştır. Ayrıca Avrupa Birliği mevzuatının incelenmesinde Avrupa Birliğinin web sitelerinden³⁵ yararlanılmıştır. AB ülkelerinde SÇD uygulamaları ile ilgili araştırmayı ortaya koymak amacıyla bulgular kısmında incelenebilecek bir tablo hazırlanmıştır.

Türk Çevre Mevzuatının incelenmesinde literatür taramasına öncelikle İ.Ü. Orman Fakültesi kütüphanesi ve Çevre ve Orman Hukuku Anabilim Dalı kütüphanesinde başlanmıştır. Daha sonra İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi kütüphanesine gidilerek konu ile ilgili yapılan çalışmalar araştırılmıştır. Türk Çevre mevzuatında SÇD incelenirken diğer çevresel değerlendirme sistemleri de araştırılmış ve YÖK'ün tez tarama veri tabanında³⁶ ilgili yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir.

SÇD Yönetmeliği yayınlanmadan önce, Taslak SÇD Yönetmeliği göz önünde bulundurularak bir anket çalışması hazırlanmış olup, SÇD paydaşları belirlenerek toplamda 100 katılımcı ile paylaşılmıştır. SÇD paydaşlarından 25 avukat, 25 akademisyen, 20 STK personeli, 10 ÇED bürosu personeli, 10 Çevre ve Şehircilik Bakanlığı personeli ve 10 uygulayıcı şirket personeli katılım sağlamıştır. Anket sonuçları bulgular bölümünde verilmiştir.

³⁴ <http://scd.cevre.gov.tr/>

³⁵ <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=URISERV%3A114522>

³⁶ <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>

4. BULGULAR

Çalışmanın ilk bölümünde Avrupa Birliği ülkelerinin SÇD Direktifini mevzuatlarına hangi yöntemlerle uyumlandığı incelenerek AB Aday ülkesi olarak Türkiye'nin hangi yöntemle ilerlediği tespit edilmiştir. Ardından AB SÇD Direktifi ile SÇD Yönetmeliği, SÇD'nin temel aşamaları bakımından kıyaslanarak analiz edilmiştir.

10 seneden fazla süredir üzerinde çalışılan Taslak SÇD Yönetmeliği ve 08.04.2017'de yürürlüğe giren SÇD Yönetmeliği karşılaştırılarak Yönetmelik çıkartılırken hangi hususların değiştiği ortaya koyulmuştur.

Ayrıca Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği yürürlüğe girmeden önce, Taslak Stratejik Çevresel Etki Değerlendirme sisteminin Türk çevre mevzuatına uyumlandırılması ve Türkiye'de uygulanması ile ilgili SÇD paydaşlarına uygulanmak üzere bir anket çalışması hazırlanmıştır. Anket çalışmasının sonuçlarının değerlendirilmesine Tartışma ve Sonuç bölümünde yer verilmiştir.

4.1. AVRUPA BİRLİĞİ SÇD DİREKTİFİ'NİN AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİNE UYUMLANDIRILMA ŞEKİLLERİ VE TÜRKİYE'DEKİ DURUM

Avrupa Birliği Stratejik Çevresel Değerlendirme Direktifinde, değerlendirme süreci ile ilgili olarak genel çerçeveyi belirlemiş ancak ülkelerin direktifi ulusal mevzuatlarına uyumlandırılmasında detayları ülkelere bırakmıştır. Bu bağlamda ülkeler direktifteki çerçeveye bağlı kalarak stratejik çevresel değerlendirmeyi kendi mevzuatlarına uyumlandırmıştır.

Üye ülkelerin bir çoğu SÇD'ye özgü yeni mevzuat oluşturmuş olup, diğer ülkeler mevcut mevzuatlarında, Çevre Kanununda veya ÇED ile ilgili mevzuatında düzenleme yaparak SÇD'yi kendi mevzuatlarına uyumlandırmıştır. Bir çok ülke SÇD Direktifinin belirli hükümlerine uymakla beraber ayrıca, mevcut sektörel mevzuatlarında, özellikle mekânsal planlama mevzuatı ve diğer sektörel mevzuatlarında (doğa koruma, su mevzuatı gibi) değişiklik yaparak uyumlandırmıştır.

AB Ülkelerinin SÇD Direktifini çevre mevzuatlarına uyumlandırma şekillerini aşağıdaki gibi incelemek mümkündür.³⁷

- SÇD’ye özgü mevzuat oluşturan ülkeler (SÇD-1)
- ÇED Mevzuatı içinde değişiklik yaparak uyumlandıran ülkeler (SÇD-2)
- Çevre Kanunu veya Çevre Koruma Kanunu içinde değişiklik yaparak uyumlandıran ülkeler (SÇD-3)
- Sektörel mevzuatın içinde değişiklik yaparak uyumlandıran ülkeler (SÇD-4)

AB SÇD Direktifini mevzuatlarına uyumlandıran ülkeleri *Tablo 4.1*’de incelemek mümkündür.

Tablo 4.1: AB SÇD Direktifinin ülkelerin mevzuatlarına uyumlandırma şekilleri.

SÇD-1	SÇD-2	SÇD-3	SÇD-4
Güney Kıbrıs	Çek Cumhuriyeti ⁵¹	Fransa ⁵⁵	Avusturya ⁵⁹
Finlandiya ³⁸	Estonya ⁵²	Hollanda ⁵⁶	
Macaristan ³⁹	Almanya ⁵³	Slovenya	
İrlanda ⁴⁰	Polonya ⁵⁴	İsveç ⁵⁷	
Malta	Slovakya	Türkiye ⁵⁸	

³⁷ http://ec.europa.eu/environment/cia/pdf/study_SEA_directive.pdf

³⁸ Ayrıca sektörel mevzuatta da değişiklik yapılmıştır.

³⁹ Ayrıca Çevre Kanunu/Çevre Koruma Kanunu’nda da değişiklik yapılmıştır.

⁴⁰ Ayrıca sektörel mevzuatta da değişiklik yapılmıştır.

⁵¹ Ayrıca sektörel mevzuatta da değişiklik yapılmıştır.

⁵² Ayrıca sektörel mevzuatta da değişiklik yapılmıştır.

⁵³ Ayrıca ÇED mevzuatı ve sektörel mevzuatta da değişiklik yapılmıştır.

⁵⁴ Ayrıca Çevre Kanunu/Çevre Koruma Kanunu’nda ve sektörel mevzuatta da değişiklik yapılmıştır.

⁵⁵ Ayrıca sektörel mevzuatta da değişiklik yapılmıştır.

⁵⁶ Ayrıca ÇED mevzuatı ve sektörel mevzuatta da değişiklik yapılmıştır.

⁵⁷ Ayrıca ÇED mevzuatında da değişiklik yapılmıştır.

⁵⁸ Ayrıca SÇD Yönetmeliği yürürlüğe girmiştir.

⁵⁹ Bazı illerinde özel olarak SÇD ile ilgili yönetmelik-kanun ile düzenleme yapılmıştır.

Tablo 4.1 (devam):

İspanya ⁴¹			
İngiltere ⁴²			
Belçika ⁴³			
Danimarka			
Letonya ⁴⁴			
Yunanistan			
İtalya ⁴⁵			
Litvanya ⁴⁶			
Lüksemburg ⁴⁷			
Romanya			
Portekiz ⁴⁸			
Bulgaristan ⁴⁹			
Hırvatistan ⁵⁰			

Türkiye'nin SÇD'yi mevzuatına uyumlandırma süreci incelendiğinde, Direktifin Çevre Kanun'da değişiklik yapılarak uygulandığı görülmektedir. 2872 sayılı Çevre Kanunu'nun 2. Maddesinde tanımlanmış ve 10. Maddesi ile de SÇD'nin uygulama esaslarının yönetmelikle düzenleneceği belirtilmiştir. Bu uyumlandırma incelendiğinde Türkiye, *Tablo 4.1*'te yer alan gruplandırmalardan SÇD-3 yani Çevre Kanunu'nda değişiklik

⁴¹ Ayrıca ÇED mevzuatında da değişiklik yapılmıştır.

⁴² Ayrıca sektörel mevzuatta da değişiklik yapılmıştır.

⁴³ Belçika mevzuat uyumlandırmasını federal ve bölgesel olarak ayrı ayrı yapmıştır. Federal ölçekte SÇD'ye özgü mevzuat oluşturulmuştur.

⁴⁴ Ayrıca ÇED mevzuatında da değişiklik yapılmıştır.

⁴⁵ Ayrıca Çevre Kanunu/Çevre Koruma Kanunu'nda ve ÇED mevzuatında da ulusal ve bölgesel olarak değişiklikler yapılmıştır.

⁴⁶ Ayrıca sektörel mevzuatta da değişiklik yapılmıştır.

⁴⁷ Ayrıca sektörel mevzuatta da değişiklik yapılmıştır.

⁴⁸ Ayrıca sektörel mevzuatta da değişiklik yapılmıştır.

⁴⁹ Ayrıca Çevre Kanunu/Çevre Koruma Kanunu'nda da değişiklik yapılmıştır.

⁵⁰ Ayrıca Çevre Kanunu/Çevre Koruma Kanunu'nda da değişiklik yapılmıştır.

yaparak mevzuatına uyumlandıran ülkelerdendir. Ayrıca Yönetmelik ile de uygulama esasları düzenlenmiştir.

Türkiye'nin AB SÇD Direktifini mevzuatına uyumlandırma süreci incelendiğinde 10 yılı aşkın bir süredir çalışmaların yapıldığı, AB ülkeleri ile ortak pilot uygulamaların düzenlendiği görülmektedir. Ayrıca AB SÇD Direktifinin oluşturduğu çerçevenin dışına çıkılmadığı ve uyumlandırmanın başarılı bir şekilde gerçekleştirildiği saptanmıştır.

4.2. AVRUPA BİRLİĞİ STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME DİREKTİFİ İLE STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME YÖNETMELİĞİ'NİN KİYASLANMASI

Tez çalışmasının Genel kısımlar bölümünde AB SÇD Direktifi hem maddeleri ve içeriği bakımından hem de temel aşamaları bakımından ayrı ayrı incelenmiştir. SÇD Yönetmeliği de yine aynı bölümde detaylı olarak incelenmiştir.

Tablo 4.2'de AB SÇD Direktifi ile SÇD Yönetmeliğinin içerikleri açısından karşılaştırılması incelenmiş olup, *Tablo 4.3*'de ise AB SÇD Direktifi ile SÇD Yönetmeliğinin temel aşamaları olan Eleme, Kapsamlaştırma ve İzleme basamakları açısından kıyaslanması yapılmıştır.

Tablo 4.2: AB SÇD Direktifi ile SÇD Yönetmeliği'nin içerikleri açısından karşılaştırılması.

Avrupa Birliği Direktifine Göre SÇD	Türkiye SÇD
Amaçlar	Amaç
Tanımlar	Kapsam
Kapsam	Dayanak
Genel Yükümlülükler	İstisnalar
Çevre Raporu	Tanımlar
Konsültasyonlar	SÇD raporu Hazırlama Yükümlüğü
Sınır Ötesi Konsültasyonlar	SÇD ve ÇED uygulamaları
Karar Verme	SÇD Uygulama Hükümleri
Karar Hakkında Bilgilendirme	Eleme Yöntemi
İzleme	Kapsam Belirleme
Diğer Topluluk Mevzuatı ile İlişki	Halkın Katılımı
Bilgi, Rapor Haline Getirme ve İnceleme	Kalite Kontrol
Direktifin Uygulanması	Bilgilendirme ve İzleme Programı
Yürürlüğe Girme	Yetkili Kurum
Muhatap	SÇD uygulamalarının güçlendirilmesi
	Yeterlik
	Kuruluşlarca Rapor Hazırlanması

Tablo 4.2. (devam):

	Yürürlük
	Yürütme
Ekler	Ekler

AB SÇD Direktifi ile SÇD Yönetmeliğinin temel aşamaları olan Eleme, Kapsamlaştırma ve İzleme basamakları açısından kıyaslanması yapıldığında, eleme aşamasında Direktife göre eleme kriteri, etkilerin önemidir, Yönetmelikte de buna bağlı kalınmıştır ve listeleme yöntemi ile eleme yapılır. Bu doğrultuda SÇD uygulanacak plan ve programlar Yönetmeliğin Ek-1 bölümünde listelenmiştir.

Kapsamlaştırma aşaması Direktifte olduğu gibi Yönetmelikte de kapsam belirleme, mevcut durum analizi ve alternatiflerin belirlenmesi, SÇD Raporunun hazırlanması, halkın katılımı toplantısı ve kalite kontrolü adımlarını içerir. Yönetmelik bütün adımları gözeterek hazırlanmıştır. Direktifte geçen “Yasal Otorite” yönetmelikte “Yetkili Kurum”, “Çevre Otoritesi” ise “Çevre ve Şehircilik Bakanlığı” dır.

İzleme aşaması, Direktifte hükmedildiği gibi Yönetmelikte de zorunlu olup, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı ile işbirliği içerisinde Yetkili Kurum tarafından yürütülür.

AB SÇD Direktifinin SÇD ile karşılaştırılması neticesinde, uyumlandırmanın başarılı olarak gerçekleştirildiği görülmektedir. Direktifin genel çerçevesi dışına çıkılmamıştır. Ayrıca AB Çevre mevzuatının önemli hususlarından olan Halkın Katılımı ve Bilgiye Erişim ilkelerine bağlı kalınarak, yönetmelik bu doğrultuda oluşturulmuştur. Her aşama sonrasında internet kanalıyla halkın ve ilgili kurumların bilgilendirilmesi bunun göstergesidir.

Tablo 4.3: Avrupa Birliği Stratejik Çevresel Değerlendirme Direktifi ile Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği'nin kıyaslanması.

Aşamalar	AB SÇD Direktifi	SÇD Yönetmeliği
ELEME	-Eleme için kriter, etkilerin önemidir. Her durum için yapılır.	-Listeleme yöntemi ile, her durum için ayrı ayrı yapılır. Yönetmeliğin EK-1'inde yer alan listede SÇD yapılması zorunlu plan/programlar yer almaktadır. EK-1'de yer almayan plan/programlara SÇD uygulanıp uygulanmayacağı EK-2'de yer alan eleme yöntemi ile belirlenir. EK-6'da Bakanlığa sunulacak Eleme Formu yer almaktadır.
KAPSAMLAŞTIRMA	Yasal otorite kapsamlaştırmayı yapar.	-Yetkili kurum kapsamlaştırmayı yapar. Bu aşamadaki kapsam belirleme raporunu hazırlayabilir ya da hazırlatabilir. -Süreç Çevre ve Şehircilik Bakanlığının kontrolünde ilerler. -Bu aşamada Kapsam belirleme toplantısı düzenlenmesi zorunludur. Toplantı yetkili kurum tarafından düzenlenir ve Bakanlık ile ilgili kurum ve kuruluşlar katılım sağlar.
	-Planı yapan otorite SÇD Raporunu hazırlar.	-Yetkili kurum tarafından EK-4'te yer alan bilgiler esas alınarak Taslak SÇD Raporu hazırlanır.

Tablo 4.3 (devam):

	-Alternatif plan veya programın hazırlanması zorunludur.	-Mevcut durum analizi ve alternatiflerin hazırlanması gereklidir.
	-Kalite kontrolü için çevre otoritesine danışılmalıdır.	-SÇD raporunun kalite kontrolünün Çevre ve Şehircilik Bakanlığı tarafından yapılması zorunludur.
	-Taslak planın kalite kontrolü aşamasında halkın katılımı sağlanmalıdır.	- Halkın katılımı amacıyla İstişare toplantısı yapılır. Halk ve ilgili kurum ve kuruluşlar bu toplantıda görüşlerini bildirir.
	-Karar vermede, plan içerisinde SÇD sürecinin ne şekilde dikkate alındığı gösterilmektedir.	-Yetkili kurum, halkın ve ilgili kurumların görüşleri doğrultusunda ve Bakanlığın kararı sonucunda planı/programı uygulamaya koymaya ya da koymamaya karar verir.
İZLEME	İzleme zorunludur.	İzleme zorunludur. Yetkili kurum izleme programını hazırlayarak Bakanlıkla paylaşır. İzleme sonuçlarını bakanlığa bildirmekten ve internet sitesinde yayınlamak suretiyle halkla paylaşmakla yükümlüdür.

4.3. TASLAK STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME YÖNETMELİĞİ VE STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME YÖNETMELİĞİ'NİN KARŞILAŞTIRMASI

Tez çalışması yürütülürken SÇD Yönetmeliği'nin yayımlanması, 10 yıldır üzerinde çalışmalar yapılan Taslak SÇD Yönetmeliği ile yürürlüğe giren yönetmeliği karşılaştırılabilmesini sağlamıştır. Bu doğrultuda *Tablo 4.4*, Taslak SÇD Yönetmeliği

maddelerinin, yürürlüğe giren yönetmelik değişikliklerini ortaya koymaktadır. Tabloda Yönetmelik içinde değişen tanımlar, hükümler ve uygulama sürelerine yer verilmiştir.

Tablo 4.4: Taslak SÇD Yönetmeliği ve SÇD Yönetmeliğinin karşılaştırılması.

Taslak Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği	Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği
Madde-1 Amaç	“SÇD sürecinde uyulacak idari ve teknik usul ve esasları düzenlemektir” bölümü eklenmiştir.
Madde-2 Kapsam	Kapsam değiştirilmemiş ancak Taslak yönetmelikte Madde-4’te yer alan İstisnalar bölümü bu maddeye eklenmiştir.
Madde-3 Dayanak	Değişiklik yok
Madde-4 İstisnalar	İstisnalar maddesi Kapsam bölümüne aktarılmış, bu madde Avrupa Birliği mevzuatına uyum olarak değiştirilmiştir. Bu maddede Yönetmeliğin hangi AB Direktifleri doğrultusunda hazırlandığı açıklanmıştır.
Madde-5 Tanımlar	Çevre ⁶⁰ , Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) ⁶¹ , kalite kontrol ⁶² ve Kapsam Belirleme Toplantısı ⁶³ eklenmiştir. Ayrıca Taslak yönetmelikteki Halkın katılımı toplantısı, İstişare toplantısı ⁶⁴ , Önemli Değişiklik, Plan/programlarda yapılacak değişiklik ⁶⁵ , Revizyon, Plan/programlarda yapılacak revizyon ⁶⁶ olarak güncellenmiştir.

⁶⁰ Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği, Madde 5.

b) Çevre: Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde bulundukları biyolojik, fiziksel, ekonomik, sosyal ve kültürel ortamı, tanımlar

⁶¹ Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği, Madde 5.

c) Çevresel etki değerlendirmesi (ÇED): Gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmaları, tanımlar.

⁶² Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği, Madde 5.

f) Kalite kontrol: SÇD Raporu hakkında Bakanlık tarafından yapılan inceleme ve değerlendirme çalışmalarını, tanımlar,

⁶³ Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği, Madde 5.

g) Kapsam belirleme toplantısı: Yetkili kurum tarafından Taslak Kapsam Belirleme Raporuna dair plan/programın içeriğine göre Bakanlık, Bakanlığa danışarak belirlenen çevre ve sağlıkla ilgili kurum/kuruluşlar ve halkın görüşlerini almak üzere düzenlenen toplantıyı, tanımlar.

⁶⁴ Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği, Madde 5.

e) İstişare toplantısı: Yetkili kurum tarafından SÇD Raporuna ilişkin plan/programın kapsamına bağlı olarak çevre ve sağlıkla ilgili kurum/kuruluşlar ile halkın görüşlerini almak üzere düzenlenen toplantıyı, tanımlar.

⁶⁵ Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği, Madde 5.

Plan/programlarda yapılacak değişiklik: Plan/programın bir bölümüne yönelik yapılan kısmi değişikliği, tanımlar

⁶⁶ Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği, Madde 5.

Plan/programlarda yapılacak revizyon: Plan/programın ana kararlarını, bütünlüğünü, sürekliliğini etkilemesi halinde plan/programın tamamının veya bir kısmının yenilenmesini, tanımlar

Tablo 4.4 (devam):

Madde-6 SÇD Raporu Hazırlama Yükümlülüğü	Değişiklik yok.
Madde-7 SÇD ve ÇED Uygulamaları	Taslak Yönetmelikteki 1. Fıkra içeriği değiştirilmemiş, 2. Fıkra alınmış, 2. ve 3. fıkra değiştirilmiştir. Yönetmeliğin 1. Fıkrasında, bu yönetmelik kapsamında yapılan hiçbir iş ve işlem ÇED Yönetmeliğinde yer alan hüküm ve yükümlülükleri ortadan kaldırmayacağına ilişkin hükme yer verilmiştir. 3. Fıkrasında ise, bir plan/program için yürütülen SÇD’de, tekrardan kaçınılması ve elde edilmiş olan veriler ile tavsiyelerin sistematik bir şekilde kullanılabilmesi için daha önce yürütülmüş olan ilgili SÇD Raporlarındaki çalışmaların çıktılarının dikkate alınmasına ilişkin hüküm eklenmiştir.
Madde-8 SÇD’ye Tabi Plan ve Programların Belirlenmesi	Değişiklik yok.
Madde-9 Eleme Yöntemi	2.fıkrası değiştirilmiş ve yetkili kurumun plan/programın başlangıcından itibaren yirmi takvim günü içerisinde EK-6’da yer alan eleme formunu doldurarak bakanlığa sunması hükmü eklenmiştir. Ayrıca 3. Fıkrası da yeniden düzenlenerek, Bakanlığın eleme formunu EK-2’deki eleme yöntemine göre değerlendirdikten sonra, plan/programın SÇD’ye tabi olup olmadığını yirmi takvim günü içerisinde bildirmesine ilişkin hüküm eklenmiştir.
Madde-10 Kapsam Belirleme	Taslak Kapsam Belirleme raporu Bakanlığın ve yetkili kurumun internet sitesinde otuz takvim günü yayınlanacağına dair hüküm eklenmiştir. Kapsam Belirleme Toplantısında verilecek kararlara “öngörülen hazırlama, onaylama ve uygulama prosedürleri” ve “ihtiyaç duyulması halinde ÇSD Raporunun hazırlanmasında görev alacak ilave meslek gruplarının belirlenmesi” hükmü eklenmiştir. Bakanlığın SÇD raporu kapsamı konusundaki görüşünü bildirme süresi 30 takvim günü olarak değiştirilmiştir ve Kapsam belirleme raporunun nihai halinin Bakanlık ve yetkili kurumun internet sitesinde yayınlanması hükmü eklenmiştir.

Tablo 4.4 (devam):

Madde-11 Halkın Katılımı	İstişare Toplantısı olarak düzenlenmiştir. Taslak yönetmelikten farklı olarak asgari olarak en az 2 toplantı düzenlenmesi şartı kaldırılmış, toplantı ile bilgilendirme süresi 15 günden 10 takvim gününe indirilmiştir.
Madde-12 Kalite Kontrol	SÇD Raporunun hazırlanması ve kalite kontrol olarak düzenlenmiştir. Bu maddede süreç bakımından bir değişiklik olmamış ancak bildirim süreleri bakımından değişiklikler olmuştur. Bunlar; Bakanlık tarafından SÇD Raporunun incelenmesi ve değerlendirilmesi otuz takvim günü içerisinde, Bakanlığın varsa eksikliklerin giderilmesinden sonra, SÇD Raporunun kalite kontrolünün tamamlandığına ilişkin bildirim on beş takvim günü içerisinde olarak değiştirilmiştir. Ayrıca SÇD Raporun da yer alması gereken bilgiler Taslak Yönetmelikte EK-3'te, Yönetmelikte EK-4'te yer aldığından bu eklere ilişkin bölümler değişmiştir.
Madde-13 Bilgilendirme ve İzleme Programı	Plan veya Programa ilişkin karar olarak düzenlenmiştir. Bu maddede, yetkili kurumun, SÇD Raporunun sonuçlarını, çevre ve sağlıkla ilgili kurum/kuruluşlar ve halkın görüşlerini ve Bakanlığın SÇD Raporunun kalitesine dair yaptığı bildirim dikkate alarak plan/programı veya bu plan/programlarda yapılacak revizyonları ve/veya değişiklikleri kabul edeceği/onaylayacağı hükmü yer almaktadır.
Madde-14	Taslak yönetmelikte 13. Maddede yer alan Bilgilendirme ve İzleme Programı bu maddeye alınarak, 14. Madde ile birleştirilmiştir. 14. Maddenin içerisinde bir değişiklik yapılmamıştır. Taslak SÇD'deki 13. madde içeriğinde Yetkili kurumun Bakanlığa sunmakla yükümlü olduğu rapor ve programlara izleme programı eklenmiştir.
Madde-15 SÇD Uygulamalarının Güçlendirilmesi	Değişiklik yok.
Madde-16 Yeterlik	Bu madde kaldırılmıştır.
Madde 17 Kuruluşlarca Rapor Hazırlanması	Bu madde kaldırılmıştır.
Geçici Madde-1 Onaylanmış ya da Onay Süreci Başlamış Plan ve Programlar	Onaylanmış plan ve programlar olarak düzenlenmiştir. “veya onayı için kanuni sürece başlanmış programlar” hükmü kaldırılmıştır. “yürürlük tarihinden önce onaylanmış veya yürürlüğe girmiş plan/programlar” olarak kapsam oluşturulmuştur.

Tablo 4.4 (devam):

Geçici Madde-2 Eğitim	Bu madde kaldırılmıştır. Bu maddede sektörel uygulamaya geçiş tarihleri düzenlenmiştir. ⁶⁷
Madde-18 Yürürlük	Yönetmeliğin 16. Maddesidir. Taslak yönetmelikte bu maddede bulunan hükümlere Geçici 2. Maddede yer verilmiştir.
Madde-19 Yürütme	Değişiklik yok.

4.4. STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME ANKET ÇALIŞMASI

Yapılan anket çalışması, SÇD Yönetmeliği yürürlüğe girmeden önce düzenlenmiş ve analizi Taslak Yönetmelik gözetilerek yapılmıştır. Ancak 10 yılı aşkın süredir üzerinde çalışmalar yapılan Taslak SÇD Yönetmeliği ile yürürlüğe giren SÇD Yönetmeliği arasında önemli farklılıklar olmadığı, tez çalışmasının *Taslak Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği ve Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği'nin Karşılaştırması* bölümünde incelenmiştir. Bu nedenle yapılacak anket değerlendirmeleri her ne kadar yönetmelik yürürlüğe girmeden önce yapılmış olsa da, yürürlüğe giren SÇD Yönetmeliğini bağlamaktadır.

SÇD ile ilgili hazırlanan ankete, SÇD'nin ilgili paydaşları seçilmiştir. Bunlar Akademisyenler, Avukatlar, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Personeli, ÇED Bürosu Personeli, ilgili STK Personeli ve uygulayıcı şirketlerin personelidir.

Bu hedef grupları seçilirken, SÇD'nin hukuki ve idari durumuyla ilgili görüşlerin alınması, ayrıca potansiyel yetkili kurumların ve potansiyel olarak SÇD Raporu hazırlamaya yetkisi olacak firmaların konu ile ilgili bilgilerini ve herhangi bir

⁶⁷ Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği, Geçici Madde 2.

a) Kıyı yönetimi, mekânsal planlama, su yönetimi, tarım ve turizm sektöründe hazırlanan SÇD'ye tabi plan/programlar için yayımı tarihinden itibaren,

b) Balıkçılık, ormancılık sektöründe hazırlanan SÇD'ye tabi plan/programlar için 1/1/2020 tarihinden itibaren,

c) Atık yönetimi, enerji, sanayi, telekomünikasyon ve ulaştırma sektöründe hazırlanan SÇD'ye tabi plan/programlar için 1/1/2023 tarihinden itibaren, uygulanmaya başlanır.

(2) Bu Yönetmelik hükümleri; birinci fıkrada yer alan plan/programlarda yapılacak revizyonlar için ilgili sektörün uygulanmaya başladığı tarihten; yapılacak değişiklikler için ise 1/1/2023 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanır.

plan/program değerlendirmesi yaparken ilgili olabilecek STK'ların konu ile ilgili bilgilerini ortaya koymak amacıyla düzenlenmiştir.

4.4.1.ÇED Sürecinin Çevre Sorunlarının Önlenmesinde Yeterliliğinin Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi

Yapılan anket çalışmasında ÇED sürecinin çevre sorunlarının önlenmesinde yeterli olup olmadığı sorulduğunda, anket katılımcılarından;

Avukatların %65'ı ÇED'in mevzuatsal sorunlardan dolayı ve sadece projelere uygulanması sebebiyle çevresel sorunları önlemede yeterli olmadığını, %35'i Çevresel sorunları önlemede yeterli olmadığını, ancak bunun duyumlarıyla edindikleri bir bilgi olduğunu belirtmiştir.

Akademisyenlerin %70'i sadece projelere uygulanması nedeniyle çevresel sorunları önlemede yeterli olmadığını, %30'u ise sadece projelere uygulanması ve mevzuatsal sorunlardan dolayı çevresel sorunları önlemede yeterli olmadığını belirtmiştir.

ÇED bürolarında çalışan personelin %40'ı ÇED'in çevresel sorunları önlemede yeterli olduğunu, %40'ı sadece projelere uygulanmasından dolayı yeterli olmadığını ve %20'si ise yeterli olmadığını ancak bunun duyumlarıyla edindiği bir bilgi olduğunu belirtmiştir.

Bakanlık personelinin %100'ü sadece projelere uygulanmasından dolayı ÇED'in çevresel sorunları önlemede yeterli olmadığını belirtmiştir.

STK personelinin %10'u çevresel sorunları önlemede yeterli olmadığını, mevzuat ve uygulamaların geliştirilmesi gerekliliğini belirtirken, %90'ı da sadece projelere uygulanmasından dolayı ve mevzuatsal sorunlardan dolayı yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Uygulayıcı şirket personelinin %50'si sadece projelere uygulanması nedeniyle çevresel sorunları önlemede yeterli olmadığını, %50'si ise sadece projelere uygulanması ve mevzuatsal sorunlardan dolayı çevresel sorunları önlemede yeterli olmadığını belirtmiştir.

4.4.2.SÇD İçeriğinin Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi

SÇD'nin açılımı ve içeriği ile ilgili bilgileri sorulduğunda, anket katılımcılarından;

Avukatların %50'si SÇD'nin içeriğini tam olarak bilmediğini, %50'si de açılımını bildiğini ve hukuki dayanakları ile ilgili olarak bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir.

Akademisyenlerin %70'i açılımını bildiğini ve hukuki dayanakları ile ilgili olarak bilgi sahibi olduğunu, %30'u ise açılımını bildiğini ancak içeriği ile ilgili yüzeysel bilgisi olduğunu belirtmiştir.

ÇED bürolarında çalışan personelin %20'si SÇD'yi daha önce sadece duyduğunu, %20'si açılımını bildiğini ve hukuki dayanakları ile ilgili olarak bilgi sahibi olduğunu, %60'ı ise açılımını bildiğini ancak içeriği ile ilgili yüzeysel bilgisi olduğunu belirtmiştir.

Bakanlık personelinin %100'ü tüm detaylarıyla içeriğiyle ilgili bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir.

STK personelinin %50'si açılımını bildiğini ve hukuki dayanakları ile ilgili olarak bilgi sahibi olduğunu, %50'si ise açılımını bildiğini ancak içeriği ile ilgili yüzeysel bilgisi olduğunu belirtmiştir.

Uygulayıcı şirket personelinin %50'si açılımını bildiğini ve hukuki dayanakları ile ilgili olarak bilgi sahibi olduğunu, %50'si ise açılımını bildiğini ancak içeriği ile ilgili yüzeysel bilgisi olduğunu belirtmiştir.

4.4.3.SÇD'nin Hangi Plan ve Programlara Uygulanacağını Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi

SÇD'nin hangi plan ve programlara uygulanacağını bilip bilmedikleri sorulduğunda anket katılımcılarından;

Avukatların %50'si SÇD uygulanacak plan ve programları bildiğini, %50'si de uygulanacak plan ve programları bilmediğini belirtmiştir.

Akademisyenlerin %70'i SÇD uygulanacak plan ve programları bildiği, %30'u bu konuda yüzeysel bilgiye sahip olduğunu belirtmiştir.

ÇED bürolarında çalışan personelin %20'si SÇD uygulanacak plan ve programları bildiğini, %40'ının bu konuda yüzeysel bilgiye sahip olduğunu, %40'ının bu konuda bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir.

Bakanlık personelinin %50'si tüm detaylarıyla içeriğini bildiğini, %50'si bildiğini ve hukuki dayanakları ile ilgili olarak bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir.

STK personelinin %100'ü SÇD uygulanacak plan ve programları bildiği ancak konuyla ilgili yüzeysel bir bilgi sahibi olduklarını belirtmiştir.

Uygulayıcı şirket personelinin %60'ı SÇD uygulanacak plan ve programları bildiğini, %40'ının bu konuda yüzeysel bilgiye sahip olduğunu belirtmiştir.

4.4.4. Türk Çevre Mevzuatında SÇD'nin Hukuki Alt Yapısının Yeterliliğinin Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi

Türk Çevre Mevzuatında SÇD'nin hukuki alt yapısının yeterli olup olmadığı sorulduğunda anket katılımcılarından;

Avukatların %90'ı mevzuatın yeterli olmadığını ve Türk Çevre mevzuatının geliştirilmesi gerektiğini, %10'u ise yeterli olmadığını ancak bu bilginin duyumları ile edindiği bir bilgi olduğunu belirtmiştir.

Akademisyenlerin %80'i mevzuatın yeterli olmadığını ve Türk Çevre mevzuatının geliştirilmesi gerektiğini, %20'si ise yeterli olmadığını ancak bu bilginin duyumları ile edindiği bir bilgi olduğunu belirtmiştir.

ÇED bürolarında çalışan personelin %50'si yeterli olduğunu ancak bunun duyumları ile edindikleri bir bilgi olduğunu, %50'si ise mevzuatın yeterli olmadığını ve Türk Çevre mevzuatının geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bakanlık personelinin %100'ü mevzuatın yeterli olmadığını ve Türk Çevre mevzuatının geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

STK personelinin %90'ı mevzuatın yeterli olmadığını ve Türk Çevre mevzuatının geliştirilmesi gerektiğini, %10'u ise yeterli olmadığını ancak bu bilginin duyumları ile edindiği bir bilgi olduğunu belirtmiştir.

Uygulayıcı şirket personelinin %90'ı mevzuatın yeterli olmadığını ve Türk Çevre mevzuatının geliştirilmesi gerektiğini, %10'u ise yeterli olmadığını ancak bu bilginin duyumları ile edindiği bir bilgi olduğunu belirtmiştir.

4.4.5. Taslak SÇD Yönetmeliğinin Yürürlüğe Girmesinin Çevresel Sorunlarının Önlenmesinde Yeterliliğinin Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi

Taslak SÇD yönetmeliğinin yürürlüğe girmesinin çevresel sorunların önlenmesini sağlayıp sağlamayacağı sorulduğunda anket katılımcılarından;

Avukatların %50'si sorunların giderilmesini sağlayacağını, %50'si de sorunların giderilmesini sağlamayacağını belirtmiştir.

Akademisyenlerin %80'i sorunların giderilmesini sağlayacağını, %20'si de sorunların giderilmesini sağlamayacağını belirtmiştir.

ÇED bürolarında çalışan personelin %80'i sorunların giderilmesini sağlayacağını, %20'si de sorunların giderilmesini sağlamayacağını belirtmiştir.

Bakanlık personelinin %60'ı plan ve programlara uygulanması sebebiyle sorunların giderilmesini sağlayacağını, %40'ı ise diğer etki değerlendirme sistemlerine entegre edilmesini durumunda çevresel sorunların önlenmesini sağlayacağını belirtmiştir.

STK Personelinin %90'ı sorunların önlenmesini sağlamayacağını, %10'u da diğer etki değerlendirme sistemleri ile entegre edilmesi halinde sorunların önlenmesini sağlayabileceğini belirtmiştir.

Uygulayıcı şirket personelinin %80'i diğer etki değerlendirme sistemleri ile entegre edilmesi halinde sorunların giderilmesini sağlayacağını, %20'si de sorunların giderilmesini sağlamayacağını belirtmiştir.

4.4.6. ÇED Uygulamalarıyla Edinilen Bilgi Birikimi ve Deneyimlerin SÇD Uygulamalarına Etkisinin Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi

ÇED 'in uzun süredir ülkemizde uygulanıyor olması dolayısıyla oluşan bilgi birikiminin, SÇD uygulamasına fayda sağlayıp sağlamayacağı sorulduğunda anket katılımcılarından;

Avukatların %50'si bilgi birikiminin fayda sağlayacağı ancak idari personelin iyi yetiştirilmesi gerektiğini, %50'si de bilgi birikiminin fayda sağlamayacağını belirtmiştir.

Akademisyenlerin %100'ü bütün hedef gruplarının iyi yetiştirilmesi ve mevzuatta düzenlemelerin yapılmasıyla fayda sağlayacağını belirtmiştir.

ÇED bürolarında çalışan personelin, %80'i idari personelin iyi yetiştirilmesinin fayda sağlayacağını, %20'si ise bilgi birikiminin fayda sağlamayacağını belirtmiştir.

Bakanlık personelinin %60'ı fayda sağlayacağını ancak yetkili kurumların kurumsal kapasitelerinin geliştirilmesi gerektiğini, %40'ı bütün hedef gruplarının iyi yetiştirilmesi ve mevzuatta düzenlemelerin yapılmasıyla fayda sağlayacağını belirtmiştir.

STK personelinin %100'ü bütün hedef gruplarının iyi yetiştirilmesi ve mevzuatta düzenlemelerin yapılmasıyla bilgi birikiminin fayda sağlayacağını belirtmiştir.

Uygulayıcı şirket personelinin %60'ı bütün hedef gruplarının iyi yetiştirilmesi ve mevzuatta düzenlemelerin yapılmasıyla bilgi birikiminin fayda sağlayacağını, %40'ı yeni meslek gruplarının etki değerlendirme sistemlerine vakıf olarak uygulamaya katılmaları gerekliliğini belirtmiştir.

4.4.7.SÇD Yaptırım Yükümlülüğünün Mevzuattaki Yerinin Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi

SÇD yaptırım yükümlülüğünün mevzuattaki yeri konusundaki düşünceleri sorulduğunda anket katılımcılarından;

Avukatların %90'ı mevzuatın yeterli olmadığını geliştirilmesi gerektiğini, %10'u ise bu konuda bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir.

Akademisyenlerin %80'ı mevzuatın yeterli olmadığını geliştirilmesi gerektiğini, %20'si ise bu konu ile ilgili bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir.

ÇED bürolarında çalışan personelin, %50'si mevzuatın yeterli olduğunu, %50'si ise mevzuatın yeterli olmadığını ve Türk Çevre mevzuatının geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Bakanlık personelinin %100'ü Çevre Kanunu'nda düzenlendiğini ancak yönetmelikle geliştirilmesi gerektiğini belirtmiştir.

STK personelinin %90'ı mevzuatın yeterli olmadığını geliştirilmesi gerektiğini, %10'u ise bu konuda bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir.

Uygulayıcı şirket personelinin %40'ı mevzuatın yeterli olmadığını geliştirilmesi gerektiğini, %60'ı mevzuatın sadece uygulama yönetmeliği ile değil, yerel resmî kurumların/müdürlüklerin kendi iç mevzuatlarını da geliştirilmeleri gerektiğini belirtmiştir.

4.4.8.SÇD ve Toplumun Çevre Koruma Bilincinin İlişkisinin Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi

SÇD ve toplumun çevre koruma bilincinin ilişkisiyle ilgili düşüncüleri sorulduğunda anket katılımcılarından;

Avukatların %100'ü toplumun çevre bilincinin yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Akademisyenlerin %20'si toplumun çevre bilincinin yetersiz olduğunu, %80'i toplumun çevre bilincinin SÇD'nin halkın katılımı ilkesi ile birlikte daha sağlıklı bir işleyiş ortaya koyacağını belirtmiştir.

ÇED bürolarında çalışan personelin, %20'si toplumun çevre bilincinin yetersiz olduğunu, %80'i toplumun çevre bilincinin SÇD'nin halkın katılımı ilkesi ile birlikte daha sağlıklı bir işleyiş ortaya koyacağını belirtmiştir.

Bakanlık personelinin %80'i toplumun çevre bilincinin SÇD'nin halkın katılımı ilkesi ile birlikte daha sağlıklı bir işleyiş ortaya koyacağını, %20'si Toplumun çevre bilincinin gün geçtikçe gelişmesinin SÇD uygulamasında yarar sağlayacağını belirtmiştir.

STK personelinin %20'si toplumun çevre bilincinin yetersiz olduğunu, %80'i toplumun çevre bilincinin SÇD'nin halkın katılımı ilkesi ile birlikte daha sağlıklı bir işleyiş ortaya koyacağını belirtmiştir.

Uygulayıcı şirket personelinin %80'i toplumun çevre bilincinin yetersiz olduğunu, %20'si toplumun çevre bilincinin SÇD'nin halkın katılımı ilkesi ile birlikte daha sağlıklı bir işleyiş ortaya koyacağını belirtmiştir.

4.4.9.Taslak SÇD Yönetmeliği'nin Uzun Süredir Yürürlüğe Girmemesinin, Uygulama Üzerindeki Etkilerini Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi

Taslak SÇD Yönetmeliği'nin uzun süredir yürürlüğe girmemesinin, uygulama için dezavantaj olup olmadığı sorulduğunda anket katılımcılarından;

Avukatların %80'i bu konuda bilgi sahibi olmadıklarını, %20'si bu durumun dezavantaj olduğunu, çünkü hedef gruplardan sadece idari ekip eğitilmiş olup, bu süreçte Türk çevre mevzuatında değişiklikler yapıldığını ve SÇD uygulanabilecek birçok plan ve program SÇD uygulanmadan uygulanmaya başlandığını belirtmiştir.

Akademisyenlerin %80'i bu durumun dezavantaj olduğunu, çünkü hedef gruplardan sadece idari ekip eğitilmiş olup, bu süreçte Türk çevre mevzuatında değişiklikler yapıldığını ve SÇD uygulanabilecek birçok plan ve program SÇD uygulanmadan uygulanmaya başlandığını, %20'si ise konu ile ilgili bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir.

ÇED bürolarında çalışan personelin, %40'ı bu durumun dezavantaj olduğunu, çünkü hedef gruplardan sadece idari ekip eğitilmiş olup, bu süreçte Türk çevre mevzuatında değişiklikler yapıldığını ve SÇD uygulanabilecek birçok plan ve program SÇD uygulanmadan uygulanmaya başlandığını, %60'ı ise bunun dezavantaj olmadığını çünkü bu süreçte uygulama için birçok pilot çalışma yapıldığını belirtmiştir.

Bakanlık personelinin %100'ü bunun dezavantaj olmadığını çünkü bu süreçte uygulama için birçok pilot çalışma yapıldığını belirtmiştir.

STK personelinin %100'ü bu durumun dezavantaj olduğunu, çünkü hedef gruplardan sadece idari ekip eğitilmiş olup, bu süreçte Türk çevre mevzuatında değişiklikler yapıldığını ve SÇD uygulanabilecek birçok plan ve program SÇD uygulanmadan uygulanmaya başlandığını belirtmiştir.

Uygulayıcı şirket personelinin %80'i bunun bir dezavantaj olmadığını, %20'si bu durumun dezavantaj olduğunu, çünkü hedef gruplardan sadece idari ekip eğitilmiş olup, bu süreçte Türk çevre mevzuatında değişiklikler yapıldığını ve SÇD uygulanabilecek birçok plan ve program SÇD uygulanmadan uygulanmaya başlandığını belirtmiştir.

4.4.10. Üniversitelerdeki SÇD İle İlgili Bilgilendirme Çalışmalarını Yeterliliğinin Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi

Üniversitelerdeki SÇD ile ilgili bilgilendirme çalışmalarını yeterli bulup bulmadıkları sorulduğunda anket katılımcılarından;

Avukatların %60'ı bu konuda bilgileri olmadığını, %40'ı bu çalışmaların yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Akademisyenlerin %100'ü bu çalışmaların yetersiz olduğunu belirtmiştir.

ÇED bürolarında çalışan personelin %100'ü bu çalışmaların yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Bakanlık personelinin %100'ü bu çalışmaların yetersiz olduğunu belirtmiştir.

STK personelinin %10'u bu çalışmaların yetersiz olduğunu, %90'ı ise konu ile ilgili bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir.

Uygulayıcı şirket personelinin %60'u bu çalışmaların yetersiz olduğunu, %40'ı ise konu ile ilgili bilgi sahibi olmadıklarını belirtmiştir.

4.4.11. SÇD Sürecinin Bütün Hedef Gruplara Etkili Bir Biçimde Aktarılması Durumunun Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi

SÇD sürecinin bütün hedef gruplara etkili bir biçimde aktarılmasıyla ilgili ne düşündükleri sorulduğunda anket katılımcılarından;

Avukatların %60'ı eğitim ve seminerler düzenlendiğini ancak duyurusu yeterli olarak yapılmadığı için hedef gruplardan bütün paydaşların katılamadığını, %40'ı duyurusunun yeterli olmadığı çünkü kendilerinin bu konuda hiçbir duyuruyla rastlamadıklarını belirtmiştir.

Akademisyenlerin %10'u hedef gruplara sürecin etkili bir biçimde aktarıldığını, %90'ı eğitim ve seminerler düzenlendiğini ancak duyurusu yeterli olarak yapılmadığı için hedef gruplardan bütün paydaşların katılamadığını belirtmiştir.

ÇED bürolarında çalışan personelin %40'ı eğitim ve seminerler düzenlendiğini ancak duyurusu yeterli olarak yapılmadığı için hedef gruplardan bütün paydaşların katılamadığını, %60'ı bütün hedef gruplara etkili bir şekilde aktarılmadığını, sadece ilgili kamu kurumlarına eğitimler verildiğini belirtmiştir.

Bakanlık personelinin %20'si sürecin bütün hedef gruplarına aktarıldığını, %80'i SÇD'nin yaşayan bir süreç olmasından dolayı kapasite geliştirme çalışmalarının devamlılığının önemli olduğunu belirtmiştir.

STK personelinin %50'si bütün hedef gruplara etkili bir şekilde aktarılmadığını, sadece ilgili kamu kurumlarına eğitimler verildiğini, %50'si ise eğitim ve seminerler düzenlendiğini ancak duyurusu yeterli olarak yapılmadığı için hedef gruplardan bütün paydaşların katılamadığını belirtmiştir.

Uygulayıcı şirket personelinin %60'ı eğitim ve seminerler düzenlendiğini ancak duyurusu yeterli olarak yapılmadığı için hedef gruplardan bütün paydaşların katılamadığını, %40'ı bütün hedef gruplara etkili bir şekilde aktarılmadığını, sadece ilgili kamu kurumlarına eğitimler verildiğini belirtmiştir.

4.4.12. Taslak SÇD Yönetmeliğinin Yürürlüğe Girmesinin Ülkede Yeni Bir İş Kolu Oluşması Durumunun Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi

Taslak SÇD Yönetmeliğinin yürürlüğe girmesinin ülkedeki Çevre Mühendisleri ve Orman Mühendislerini yeni bir iş kolu yaratıp yaratmayacağı sorulduğunda anket katılımcılarından;

Avukatların %80'i bu konuda bilgi sahibi olmadıklarını, %20'si sadece çevre mühendisleri ve orman mühendislerine değil, farklı meslek gruplarına da iş kolu yaratacağını belirtmiştir

Akademisyenlerin %100'ü sadece çevre mühendisleri ve orman mühendislerine değil, farklı meslek gruplarına da iş kolu yaratacağını belirtmiştir.

ÇED bürolarında çalışan personelin %100'ü sadece çevre mühendisleri ve orman mühendislerine değil, farklı meslek gruplarına da iş kolu yaratacağını belirtmiştir.

Bakanlık personelinin %100'ü sadece çevre mühendisleri ve orman mühendislerine değil, farklı meslek gruplarına da iş kolu yaratacağını belirtmiştir.

STK personelinin %10'u bu konuda bilgi sahibi olmadıklarını, %90'ı sadece çevre mühendisleri ve orman mühendislerine değil, farklı meslek gruplarına da iş kolu yaratacağını belirtmiştir

Uygulayıcı şirket personelinin %100'ü sadece çevre mühendisleri ve orman mühendislerine değil, farklı meslek gruplarına da iş kolu yaratacağını belirtmiştir.

4.4.13. SÇD Pilot Uygulamalarının Sadece Birkaç Sektör İle Sınırlı Kalmasının Paydaşlar Açısından Değerlendirilmesi

SÇD pilot uygulamalarının sadece birkaç sektör ile sınırlı kalmasının, yönetmelik yürürlüğe girdiğinde dezavantaj oluşturup oluşturmayacağı sorulduğunda anket katılımcılarından;

Avukatların %100'ü bu konuda bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir.

Akademisyenlerin %10'u konu ile bilgi sahibi olmadıklarını, %90'ı dezavantaj oluşturacağını çünkü bütün paydaşlar yeterli eğitimi almadığından yönetmelik yürürlüğe girdiğinde pilot uygulama yapılmayan sektörlerle ilgili çalışmalarda aksaklıklar yaşanabileceğini belirtmiştir.

ÇED bürolarında çalışan personelin %60'ı dezavantaj oluşturacağını çünkü bütün paydaşlar yeterli eğitimi almadığından yönetmelik yürürlüğe girdiğinde pilot uygulama yapılmayan sektörlerle ilgili çalışmalarda aksaklıklar yaşanabileceğini, %40'ı örnek pilot uygulamalardan yola çıkılarak süreç yürütülebileceğinden, dezavantaj oluşturmayacağını belirtmiştir.

Bakanlık personelinin %100'ü örnek pilot uygulamalardan yola çıkılarak süreç yürütülebileceğinden, dezavantaj oluşturmayacağını belirtmiştir.

STK personelinin %90'ı dezavantaj oluşturacağını çünkü bütün paydaşlar yeterli eğitimi almadığından yönetmelik yürürlüğe girdiğinde pilot uygulama yapılmayan sektörlerle ilgili çalışmalarda aksaklıklar yaşanabileceğini, %10'u bu durumun dezavantaj oluşturmayacağını belirtmiştir.

Uygulayıcı şirket personelinin %60'ı dezavantaj oluşturacağını çünkü bütün paydaşlar yeterli eğitimi almadığından yönetmelik yürürlüğe girdiğinde pilot uygulama yapılmayan sektörlerle ilgili çalışmalarda aksaklıklar yaşanabileceğini, %40'ı bu durumun dezavantaj oluşturmayacağını belirtmiştir.

5. TARTIŞMA VE SONUÇ

SÇD, uygulanması önerilen bir plan veya programın, çevre üzerindeki olumsuz etkilerinin saptanarak, ortadan kaldırılması veya en aza indirgenmesi amacıyla ortaya çıkmış bir sistemdir.

Çalışmada, dünyada 40 yılı aşkın süredir uygulanmakta olan ÇED sistemi ile entegre olarak yürütülen SÇD sürecinin işleyişinin ortaya konulması amacıyla AB Çevre Mevzuatı incelenmiş olup, Avrupa Birliği ülkelerinin SÇD'yi mevzuatlarına uyumlandırma şekilleri araştırılmıştır. Bu araştırmalar sonucunda AB SÇD Direktifinin, açıkça kanun şeklinde düzenlenerek, ÇED Yönetmeliğinin içinde değişiklik yaparak düzenlenerek, Çevre Kanunu'nun içinde değişiklik yaparak düzenlenerek ve arazi kullanma ve sektör mevzuatının içinde değişiklik yaparak düzenlenerek ülkelerin mevzuatlarına uyumlandırıldığı tespit edilmiştir.

AB Aday ülkesi statüsünde olan Türkiye'nin AB SÇD Direktifini Türk Çevre Mevzuatına uyumlandırma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu doğrultuda Türk Çevre Mevzuatı ve AB ÇED Direktifinden uyumlandırılarak 1993 yılından beri uygulanmakta olan ÇED sistemi incelenmiştir. SÇD'nin Türk Çevre Mevzuatına uyumlandırılması amacıyla yapılan çalışmalar araştırılmış ve SÇD'nin Türkiye'deki yasal dayanakları ortaya konulmuştur.

1982 Anayasasının 56. Maddesinden hareketle, 2872 Sayılı Çevre Kanunu'nda 26.04.2006 Tarihinde değişiklik yapılarak ilk kez yasal bir zemine oturtulan SÇD'nin, 8 Nisan 2017 tarihinde yürürlüğe giren Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği ile hukuki altyapısı tamamlanmıştır. SÇD'nin uyumlandırma şekli incelendiğinde, AB ülkelerinde Çevre Kanunu'nun içinde değişiklik yaparak uyumlandırma yapan gruba dahil olduğu tespit edilmiştir.

Çalışmada SÇD Yönetmeliği, SÇD'nin Türk Çevre Mevzuatına uyumlandırılması çalışmaları sırasında oluşturulan Taslak SÇD yönetmeliği ve AB SÇD Direktifi ile kıyaslanarak, farklılıkları ve benzerlikleri irdelenmiştir.

AB SÇD Direktifi ve SÇD Yönetmeliği eleme, kapsamaştırma ve izleme aşamaları bakımından değerlendirilmiş olup, SÇD Yönetmeliği hazırlanırken, AB SÇD Direktifinin çizdiği temel çerçeveye uyulduğu görülmüştür. Özellikle AB Çevre Mevzuatında büyük

önem taşıması sebebiyle vurgulanan Halkın Katılımı ve Bilgiye Erişim ilkeleri, SÇD prosedürünün bütün bölümlerine entegre edilmiştir. Uygulanan her adımdan sonra halkın ve ilgili kurum ve kuruluşların bilgilendirilmesi amacıyla internet kanalıyla bilgi sağlanması gerekliliği yönetmelikte vurgulanmıştır.

Taslak SÇD Yönetmeliği ve yürürlüğe giren SÇD Yönetmeliği incelendiğinde, aralarında taban tabana farklılıklar olmadığı; yürürlüğe giren yönetmelikte birtakım tanımların değiştirildiği, kavramların daha net açıklandığı, başvuru ve değerlendirme sürelerinde çok büyük farklılıklar olmamakla beraber değişiklikler yapıldığı, birtakım kavramların isimsel olarak değiştirildiği tespit edilmiştir. Örneğin plan/programların değiştirilmesi ve revizyonunun daha net tanımlanması ile yönetmelik güçlendirilmiştir.

Yönetmelik yürürlüğe girmeden önce tez çalışması kapsamında anket çalışması düzenlenmiş olup, taslak yönetmelik ile çok büyük farklılıklar oluşmadığından ortaya çıkan anket sonuçları sadece taslak yönetmelik için değil, yürürlüğe giren yönetmelik için de geçerlidir. Düzenlenen anket sonuçlarında SÇD'nin paydaşlarının katılımı sağlanmış olup, çıkan sonuçlar değerlendirilirken hem taslak yönetmelik hem de yayımlanmış olan SÇD Yönetmeliği göz önünde bulundurulmuştur.

Taslak Yönetmeliğin ülkemizde 10 yılı aşkın süredir var olması ancak SÇD Yönetmeliğinin yürürlüğe girmemesi SÇD uygulamaları için dezavantaj oluştururken, Yönetmeliğin 8 Nisan 2017 tarihinde yürürlüğe girmesi ile SÇD'nin hukuki alt yapısı tamamlanmış ve bu dezavantaj ortadan kalkmıştır. SÇD Yönetmeliği yürürlüğe girmesinden önce Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Çevresel Etki Değerlendirmesi İzin ve Denetim Genel Müdürlüğü idari birimini SÇD eğitimleri ile geliştirmiştir ve çeşitli projelerden destek alarak, yaptığı pilot uygulamalarla, SÇD Yönetmeliğinin uygulanmasına bir zemin hazırlamıştır. Pilot uygulamaların yapıldığı alanlar Taslak SÇD Yönetmeliğinde yer alan SÇD uygulanacak sektörlerden seçilmiş ancak bütün sektörler için pilot uygulama çalışmaları yapılmamıştır. Paydaşlar tarafından bu konu dezavantaj olarak değerlendirilmiştir.

SÇD Yönetmeliğinin yayınlanma tarihi 8 Nisan 2017 olsa da uygulamaya geçiş tarihleri sektörler açısından farklılıklar göstermektedir. Yönetmeliğin 4. Bölümündeki Geçici Madde-2'de yer alan hükme göre; yönetmelik, kıyı yönetimi, mekânsal planlama, su

yönetimi, tarım ve turizm sektörlerinde hazırlanan SÇD'ye tabi plan programlar için 8 Nisan 2017 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanacak; balıkçılık ve ormancılık sektörlerinde hazırlanan SÇD'ye tabi plan programlar için 1 Ocak 2020 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanacak; atık yönetimi, enerji, sanayi, telekomünikasyon ve ulaştırma sektörlerinde hazırlanan SÇD'ye ye tabi plan programlar için 1 Ocak 2023 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanacaktır. Bu durum özellikle ülkemizde sürekli gelişme gösteren enerji ve sanayi sektörleri için uygulamanın çok geç başlanacağını, 2023'e kadar düzenlenecek plan ve programlara SÇD uygulanmayacağı, dolayısıyla olumsuz etkilerin önlenmesinin erken safhada sağlanamayacağını göstermektedir. Bu durum ancak bu 6 yıllık sürecin etkin bir şekilde kullanılması ve bu sektörlerde daha çok pilot uygulama yapılmasıyla değerlendirilebilecektir. Böylece bu süreçte ortaya çıkan plan ve programlara SÇD uygulanmasa bile 2023 yılından sonraki plan ve programlara daha etkin bir biçimde SÇD uygulanabilecektir.

AB Direktifte sınıraşan plan ve programlara SÇD uygulanmasının üzerinde durulmuş olmasına rağmen, SÇD Yönetmeliği açıkça sınır aşan plan ve programlara SÇD Yönetmeliğinin uygulanmayacağını belirtmiştir. Bu durum özellikle sınır komşularımızla birlikte değerlendirilmesi gereken havza yönetimi plan ve programlarını etkileyebilir. Gelecek dönemlerde sınıraşan plan ve programlara ilişkin yönetmeliğe hüküm eklenmesi ve SÇD uygulanması önemlidir.

Yönetmelikte sıkça halkın ve ilgili kurum ve kuruluşların bilgilendirilmesi amacıyla durum ve raporların internet kanalıyla yayınlanacağını vurgulanması, paydaşların problem olarak değerlendirdikleri toplumun çevre bilincinin yetersizliği ve paydaşların yeterince bilgilendirilmemesi durumlarını ortadan kaldıracaktır. Ayrıca paydaşların SÇD ile ilgili yeterince bilgilendirilme yapılmaması görüşünün de bu doğrultuda ortadan kalkması öngörülmektedir. Ancak bu aşamada Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın SÇD ile ilgili olarak daha fazla konferans ve çalıştay düzenleme ödevi büyük önem taşımaktadır. Çalıştay ve konferanslar haricinde Bakanlığın ve ilgili bölümlerin yer aldığı üniversitelerin desteği ile eğiticinin eğitimi çalışmaları düzenlenerek üniversitelerde SÇD ile ilgili yeterli eğitim verilmemesi değerlendirmesini ortadan kaldırılabilir. Üniversitelerin ilgili bölümlerine derslerin eklenmesi, ülkemizdeki genel iş gücünün fazla

olması nedeniyle bir avantaj haline getirilebilir. Bu durum SÇD prosedürü ile ilgili kalifiye eleman yetiştirilmesini sağlayacaktır.

ÇED ve SÇD'nin birbirlerine entegre iki sistem olması dolayısıyla 1993 yılından beri ülkemizde uygulanmakta olan ÇED prosedürü, SÇD için bir örnek teşkil edecek ve SÇD'nin uygulanmasını kolaylaştıracaktır. Paydaşlardan olan ÇED Büroları, ÇED işleyişi ile ilgili bilgi birikimi ve deneyimlerinden dolayı, SÇD prosedürü ile ilgili olarak, gerekli eğitimleri aldıkları takdirde kendilerini daha kolay geliştirebilecekler ve SÇD prosedürüne daha kısa sürede vakıf olabileceklerdir.

Sonuç olarak; anket sonuçları sonucunda ortaya çıkan birçok olumsuz değerlendirme 8 Nisan 2017'de SÇD Yönetmeliği'nin yürürlüğe girmesi ve yürürlüğe giren yönetmeliğin A B SÇD Direktifine uygun olarak düzenlenmiş olması ile bertaraf edilmiştir. SÇD prosedürünün olumsuz etkileri erken vadede ortadan kaldırması veya azaltması için deneyimli kişiler tarafından yürütülmeli ve bu konuda eğitim, konferans ve çalıştaylar düzenli olarak yürütülmeye devam edilmelidir. Fakat SÇD'nin ormancılık ve balıkçılık sektörlerine ilişkin plan ve programlara 3 yıl sonra; atık yönetimi, enerji, sanayi, telekomünikasyon ve ulaştırma sektörlerine ilişkin plan ve programlara 6 yıl sonra uygulanmaya başlanacak olması hassas bir nokta olmakla beraber, bu hususu avantaja dönüştürecek çözüm bu süreçte sektörlerle ilişkin daha fazla pilot uygulama yapılması olacaktır.

KAYNAKLAR

- Anonim, 1983, 2872 Sayılı Çevre Kanunu
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2872.pdf> [Ziyaret Tarihi: 22 Nisan 2017]
- Anonim, 1985, *Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi Çevresel Etki Değerlendirmesi Direktifi*, 25.06. 1985, S. 85/337/EEC.
<http://scd.cevre.gov.tr/admin/dokuman/e382122e-038e-4d34-899a-25e2f16dfc3e.pdf> [Ziyaret Tarihi: 8 Mayıs 2017]
- Anonim, 2001, *Avrupa Parlamentosu ve Avrupa Birliği Konseyi Stratejik Çevresel Değerlendirmesi Direktifi*, 26.06.2001, S.2001/42/EC.
<http://scd.cevre.gov.tr/admin/dokuman/4b6d9675-ce64-42e3-a19a-5ab6de653b92.pdf> [Ziyaret Tarihi: 8 Mayıs 2017]
- Anonim, 2004, *Stratejik Çevresel Değerlendirme Yönetmeliği Taslağı*,
<http://scd.cevre.gov.tr/admin/dokuman/99116cef-4e12-4ddf-b238-59412b321b2b.pdf> [Ziyaret Tarihi: 22 Nisan 2017]
- Anonim, 2004, *Oymapınar Turizm Gelişim Projesi Stratejik Çevresel Değerlendirme Raporu*, <http://scd.cevre.gov.tr/admin/dokuman/a0e70953-1c6f-4f86-ae5a-ea1635d587e8.pdf> [Ziyaret tarihi: 12 Mayıs 2017].
- Anonim, 2005, *Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD) Hakkında Taslak Türk Yönetmeliğini Uygulama İçin Pratik El Kitabı*
<http://documents.tips/documents/stratejik-cevresel-degerlendirme-el-kitabi.html> [Ziyaret Tarihi: 05 Mayıs 2017]
- Anonim, 2009, *Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) El Kitabı*
<http://muh.bartın.edu.tr/Files/ihqw3rwsfdz1k4gcncemt5zj20131031193145ihqw3rwsfdz1k4gcncemt5zj20131031193145.pdf> [Ziyaret Tarihi 13 Mart 2017]
- Anonim, 2010, *Avrupa Birliği Çevre Mevzuatı Yayınları*,
<http://www.temizuretim.gov.tr/Files/referansbelgeler/ABcevremevzuat.pdf> [Ziyaret Tarihi: 8 Mayıs2017]
- Anonim, 2016, *Study concerning the preparation of the report on the application and effectiveness of the SEA Directive (Directive 2001/42/EC)*,
http://ec.europa.eu/environment/eia/pdf/study_SEA_directive.pdf [Ziyaret Tarihi: 8 Mayıs 2017]
- Aydın, A., Fanuscu, E. M., 1995, Çevresel Etki Değerlendirmesi, *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 3-4, 45, 127-135

- Aydın A., 2005, An Evaluation of the Environmental Impact Assesment in Turkey, *International Journal of Sustainable Development*, cilt.4, ss.35-50
- Aydın A., Turker O., 2011, Analysis of Environmental Impact Assessment (EIA) System in Turkey, *Environmental Monitoring and Assessment*, vol.175, pp.213-226
- Aydın, M., 2003, Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD), *Planlama Dergisi*, 2003/1, s. 19-25.
- Aydın, M., 2003, *SEA and Prototype Approach For The Integration of SEA With Strategic Level Planning in Turkey*, Yüksek Lisans, ODTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü
- Budak S., 2000, *Avrupa Birliği ve Türk Çevre Politikası*, Büke Yayıncılık, İstanbul
- Bülbül, H., 2013, *Türkiye'nin Avrupa Birliğine Giriş sürecinde ambalaj atıkları yönetimi: Bursa Örneği*, Yüksek Lisans, Okan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Coşkun A., Velioglu N., Türker Y.Ö., 2010, Stratejik Çevresel Değerlendirme: Hukuki Bir Analiz, Uluslararası Stratejik Çevresel Değerlendirme Çalıştayı, 13-14 Mayıs Adana, pp55
- Çabuk, S.N., 2006, *Coğrafi Bilgi Sistemleri Destekli Stratejik Çevresel Değerlendirme Çalışması: Eskişehir Kenti İçin Toplu Konut Alanı Yer Seçimi*, Yüksek Lisans, Anadolu Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- Çelikay, S., 2006, Ekolojik Planlama Sürecinde Stratejik Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Bartın Şehri Üzerinde bir Örnek Çalışma, *ZKÜ Barın Orman Fakültesi Dergisi*, 2006/8-9, 10-22
- Dervişoğlu, S., 2010, AB Müktesebatına Uyum Sürecinde Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED), *Türk İdare Dergisi*, 2010/467, 115-134
- Duru, B., 2011, *Avrupa Birliği Çevre Politikası*, Avrupa Birliği Politikaları, In: Senemoğlu, D.,(ed.), İmaj Yayınevi, Ankara, 169-188
- Dusik, J., Aras, B., 2014, *Karapınar Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi İçin SÇD Uygulanması Pilot Projesi* <http://scd.cevre.gov.tr/admin/dokuman/1e074311-1e92-4bc8-a16a-149fa79202dd.pdf> [Ziyaret Tarihi: 8 Ocak 2017]
- Ertaş, Ş., 1997, *Çevre Hukuku*, Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları, İzmir
- Gündüz, O., 1982, *Gelişim Sürecinde Çevresel Etkilerin Denetimi*, Güneydoğu Avrupa Ülkeleri Mühendisleri Sürekli Konferansı, 14-16 Nisan 1982 Ankara
- Güneş, A., 2009, Alman Çevre Hukukunun Anayasal Çerçevesi, *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 58/4, 3

- Kocasoy, G., 1994, *Çevresel Etki Değerlendirmesi*, Boğaziçi Üniversitesi Matbaası, İstanbul
- Musil, M., Süren, P., *Bozcaada Gökçeada Tarım Mater Planı İçin Pilot SÇD*, <http://scd.cevre.gov.tr/admin/dokuman/64c0f50a-b4db-4f5f-8089-0a17fcc219ac.pdf> [Ziyaret Tarihi: 10 Nisan 2017]
- Oliveros, M., 2017, *Madrid'de Stratejik Çevresel Değerlendirme*, <http://scd.cevre.gov.tr/admin/dokuman/8151c9f4-b3dc-462f-8cfc-b9fba6971f32.pdf> [Ziyaret tarihi: 1 Mayıs 2017]
- Ökmen, M., Demir, F., 2015, Türkiye’de Katılımcı Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Uşak İli Örneği, *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2015/7, 265-276
- Parlar, A., Hatipoğlu, M., 2010, *Cezai ve Hukuki Sorumluluk Boyutlarıyla Çevre Hukuku*, Adalet Yayınevi, Ankara
- Say, N.P. ve YÜCEL, M., 2001, Avrupa Birliği Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD) Yönerge Taslağı ve Türkiye’deki Durum, *IV. Ulusal Çevre Mühendisliği Kongresi*, 7-10 Kasım 2001 Mersin, Ankara, TMMOB Çevre Mühendisleri Odası ,42-51
- Say, N.P., 2004, *Stratejik Çevresel Değerlendirmenin Beş Yıllık Kalkınma Planları ve Enerji Sektörü Örneğinde Araştırılması ve Bir Uygulama Modelinin Geliştirilmesi*, Doktora, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
- Say, N., Baykan, N. M., 2013, Türkiye’de SÇD Yönetmeliğine Doğru: Yasal ve Kurumsal Bir Değerlendirme, *Uluslararası ÇED Kongresi Bildiri Kitabı*, 8-10 Kasım 2013 İstanbul, Ankara, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı Yayınları, 223-234
- Scharpf, H., 1982, *Thematisches seminar: umweltverträglichkeitsprüfung im Rahmen der Landschaftsplanung*. Institut für Landschaftspflege und Naturschutz der Universitaet Hannover, Hannover.
- Serter, G., 2005, *Çevresel Değerlendirme Sürecinin Türkiye’deki Tarihsel Gelişimi ve Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) – Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD) İlişkisi*, Yüksek Lisans, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Smutny, M., Kaynak, G., *Su Yönetimi Sektörü İçin Pilot SÇD*, <http://scd.cevre.gov.tr/admin/dokuman/64c0f50a-b4db-4f5f-8089-0a17fcc219ac.pdf> [Ziyaret Tarihi: 22 Nisan 2017]
- USLU, O., 1987, *ÇED Uygulamasından Örnekler*, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayınları, Ankara
- USLU, O., 1993, *Çevresel Etki Değerlendirmesi*, Türkiye Çevre Vakfı Yayınları, Ankara, 93.06.Y.0011.48.

- USLU, O., 1994, *ÇED Uygulamasında Teknikler*, ÇED Eğitimi Programı, Türkiye Çevre Vakfı Yayınları, Ankara
- Wood, C., 2003, *Environmental Impact Assessment a Comparative Review*, Prentice Hall, 2. Baskı, New Jersey
- Yılmaz, S., 2013, *Çevre Hukuku Bağlamında Türk Ceza Kanunundaki Çevre Suçları*, Adalet Yayınevi, Ankara
- Yücel M., 1988, Türkiye'de Çevresel Etki Değerlendirmesi, *Çevre ve İnsan, Başbakanlık Çevre Genel Müdürlüğü*, Aydoğdu Ofset, Cilt.3, 26-30
- Yücel, M., 2001, *Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED)*, Baki Kitabevi, Adana

EKLER

EK 1. SÇD Paydaşlarına uygulanan anket örneği

1-	Mesleğiniz nedir?
	Akademisyen
	Avukat
	Orman ve Su İşleri Bakanlığı Personeli
	Orman Genel Müdürlüğü Personeli
	ÇED Bürosu Personeli
	Diğer
2-	ÇED süreci çevre sorunlarının önlenmesinde yeterli midir?
	Yeterlidir.
	Yeterli değildir ama nedenlerini sayamam, sadece duyumlarımla edindiğim bilgi.
	Yeterli değildir, çünkü
	Yeterli değildir çünkü sadece projelere uygulanır.
	Yeterli değildir, sadece projeye uygulanır ve mevzuat sorunları yaşanır.
3-	SÇD'nin açılımını ve içeriğini biliyor musunuz?
	Hayır
	Sadece duydum.
	Biliyorum ve yüzeysel bir bilgim var.
	Biliyorum ve hukuki dayanakları hakkında bilgi sahibiyim.
	Tüm detaylarıyla içeriğini biliyorum.
4-	SÇD'nin hangi plan ve programlara uygulanacağını biliyor musunuz?
	Hayır
	Sadece duydum.
	Biliyorum ve yüzeysel bir bilgim var.
	Biliyorum ve hukuki dayanakları hakkında bilgi sahibiyim.
	Tüm detaylarıyla içeriğini biliyorum.

Ek 1 (devam):

5-	Türk Çevre Mevzuatında SÇD'nin hukuki alt yapısı yeterli midir?
	Yeterlidir ama nedenlerini sayamam, sadece duyumlarımla edindiğim bilgi.
	Yeterlidir, çünkü
	Yeterli değildir ama nedenlerini sayamam, sadece duyumlarımla edindiğim bilgi.
	Yeterli değildir, Türk çevre mevzuatının geliştirilmesi gereklidir.
	Yeterli değildir, çünkü
6-	Taslak SÇD yönetmeliğinin yürürlüğe girmesi çevresel sorunların önlenmesini sağlar mı?
	Sağlamaz
	Sağlar ama nedenlerini açıklayamam sadece duyumlarımla edindiğim bilgi.
	Sağlar çünkü
	Sağlar çünkü plan ve projelere uygulanır.
	Sağlar ancak diğer etki değerlendirme sistemlerine entegre edilerek uygulanmalı.
7-	ÇED'in uzun süredir ülkemizde uygulanıyor olması dolayısıyla oluşan bilgi birikimi, SÇD uygulamasına fayda sağlar mı?
	Fayda sağlamaz.
	Bilgim yok.
	Fayda sağlar ancak geliştirilmelidir.
	Fayda sağlar ancak idari personelin iyi yetiştirilmesi gerekir.
	Fayda sağlar ancak bütün hedef gruplarının iyi yetiştirilmesi gerekir ve mevzuatta düzenleme yapılması gerekir.
8-	SÇD yaptırım yükümlülüğünün mevzuattaki yeri konusundaki düşünceniz nedir?
	Mevzuattaki hali yeterlidir.
	Bilgim yok.
	Yetersizdir çünkü
	Çevre Kanunu'nda madde ile düzenlenmiş olması yeterlidir.
	Çevre Kanunu'nda düzenlenmiştir ancak yönetmelikle geliştirilmelidir.
9-	SÇD ve toplumun çevre koruma bilincinin ilişkisiyle ilgili düşünceniz nedir?
	Toplumun çevre koruma bilinci yetersizdir.
	Konuyla ilgili bilgim yok

Ek 1 (devam):

	SÇD ve toplumun çevre bilinci sebepten dolayıdır.
	Toplumu çevre bilincinin gün geçtikçe gelişmesi SÇD uygulanmasında yarar sağlayacaktır.
	Toplumu çevre bilinci, SÇD'nin halkın katılımı ilkesi ile birlikte daha sağlıklı bir işleyiş ortaya koyacaktır.
10-	Taslak SÇD Yönetmeliği'nin uzun süredir yürürlüğe girmemesi, uygulama için bir dezavantaj mıdır?
	Hayır, değildir.
	Bilgim yok
	Dezavantaj değildir çünkü bu süreçte uygulama için pilot çalışmalar yapılmıştır.
	Dezavantajdır, çünkü
	Dezavantajdır çünkü hedef gruplardan sadece idari ekip eğitilmiş, bu süreçte Türk çevre mevzuatında değişiklikler yapılmıştır ve SÇD uygulanabilecek bir çok plan ve program SÇD uygulanmadan uygulanmaya başlamıştır.
11-	Üniversitelerde SÇD ile ilgili bilgilendirme çalışmalarını yeterli buluyor musunuz?
	Yeterlidir.
	Bilgim yok
	Yeterli değildir ama nedenlerini sayamam, sadece duyularım ile edindiğim bilgi.
	Yeterli değildir, çünkü
	Yeterli değildir, ilgili meslek gruplarının fakültelerine SÇD ile ilgili dersler eklenmeli veya mevcut ders akışlarına eklenmelidir.
12-	SÇD süreci bütün hedef gruplara etkili bir biçimde aktarıldığına katılıyor musunuz?
	Katılıyorum.
	Bilgim yok.
	Katılmıyorum çünkü....
	Katılmıyorum, sadece ilgili kamu kurumuna eğitimler veriliyor.
	Katılmıyorum, eğitim ve seminerler düzenleniyor ancak duyurusu yapılmadığı için hedef gruplardan bütün paydaşlar katılamıyor
13-	Taslak SÇD yönetmeliğinin yürürlüğe girmesi ile ülkedeki Çevre Mühendisleri ve Orman Mühendislerine yeni bir iş kolu yaratır mı?
	Yaratmaz
	Bilgim yok
	Yaratır ancak sadece çevre mühendisleri ve orman mühendislerine değil, farklı meslek gruplarına da
	Yaratır ancak sadece çevre mühendislerine

Ek 1 (devam):

	Yaratır ancak sadece orman mühendislerine
14-	SÇD pilot uygulamalarının sadece birkaç sektör ile sınırlı kalması, yönetmelik yürürlüğe girdiğinde dezavantaj oluşturur mu?
	Hayır, oluşturmaz
	Bilgim yok.
	Dezavantaj oluşturur çünkü.....
	Dezavantaj oluşturmaz çünkü örnek pilot uygulamalardan yola çıkılarak süreç yürütülebilir.
	Dezavantaj oluşturur çünkü bütün paydaşlar yeterli eğitimi almadığından yönetmelik yürürlüğe girdiğinde pilot uygulama yapılmayan sektörlerle ilgili çalışmalarda aksaklıklar yaşanabilir.

EK 2. SÇD Yönetmeliği

STRATEJİK ÇEVRESEL DEĞERLENDİRME YÖNETMELİĞİ

BİRİNCİ BÖLÜM

Amaç, Kapsam, Dayanak, Avrupa Birliği Mevzuatına Uyum ve Tanımlar

Amaç

MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin amacı; çevrenin korunmasını sağlamak üzere sürdürülebilir kalkınma ilkesi doğrultusunda, çevre üzerinde önemli etkiler yapması beklenen plan/programların hazırlanması ve onayı sürecine çevresel unsurların entegre edilmesi için uygulanan Stratejik Çevresel Değerlendirme sürecinde uyulacak idari ve teknik usul ve esasları düzenlemektir.

Kapsam

MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik; atık yönetimi, balıkçılık, enerji, kıyı yönetimi, mekânsal planlama, ormancılık, sanayi, su yönetimi, tarım, telekomünikasyon, turizm ve ulaştırma sektörlerine ilişkin hazırlanan ve 25/11/2014 tarihli ve 29186 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinin Ek-1 ve Ek-2 listelerinde yer alan projeler için çerçeve oluşturan plan/programlara Stratejik Çevresel Değerlendirme yapılması, yaptırılması, izlenmesi ve eğitim verilmesine ilişkin idari ve teknik usul ve esasları kapsar.

(2) Bu Yönetmelik hükümleri; milli savunma ve sivil savunma kapsamında yer alan plan/programlara, mali plan/programlar ile bütçe plan/programlarına, imar planlarına ve sınıraşan plan/programlara uygulanmaz.

Dayanak

MADDE 3 – (1) Bu Yönetmelik, 29/6/2011 tarihli ve 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 9 uncu maddesinin birinci fıkrasının (a) bendi ile 9/8/1983 tarihli ve 2872 sayılı Çevre Kanununun 2 nci ve 10 uncu maddelerine dayanılarak hazırlanmıştır.

Avrupa Birliği mevzuatına uyum

MADDE 4 – (1) Bu Yönetmelik, 27/6/2001 tarihli ve 2001/42/AT sayılı Belirli Plan ve Programların Çevre Üzerindeki Etkilerinin Değerlendirilmesi Hakkında Avrupa Parlamentosu ve Konsey Direktifi dikkate alınarak Avrupa Birliği mevzuatına uyum çerçevesinde hazırlanmıştır.

Tanımlar

MADDE 5 – (1) Bu Yönetmelikte geçen;

- a) Bakanlık: Çevre ve Şehircilik Bakanlığını,
- b) Çevre: Canlıların yaşamları boyunca ilişkilerini sürdürdükleri ve karşılıklı olarak etkileşim içinde bulundukları biyolojik, fiziksel, ekonomik, sosyal ve kültürel ortamı,
- c) Çevresel etki değerlendirmesi (ÇED): Gerçekleştirilmesi planlanan projelerin çevreye olabilecek olumlu ve olumsuz etkilerinin belirlenmesinde, olumsuz yöndeki etkilerin önlenmesi ya da çevreye zarar vermeyecek ölçüde en aza indirilmesi için alınacak önlemlerin, seçilen yer ile teknoloji alternatiflerinin belirlenerek değerlendirilmesinde ve projelerin uygulanmasının izlenmesi ve kontrolünde sürdürülecek çalışmaları,
- ç) Duyarlı yöreler: Biyolojik, fiziksel, ekonomik, sosyal ve kültürel özellikleri ile çevresel etkilere karşı duyarlı olan veya mevcut kirlilik yükü çevre ve sağlık yönünden tehlike yaratan düzeylere ulaştığı belirlenen yörelerle, yürürlükteki mevzuat ve ölkemizin taraf olduğu uluslararası sözleşmeler uyarınca korunması gerekli görölen Ek-5'te yer alan alanları,
- d) Halk: Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları, Türkiye'de ikamet eden yabancılar ile ulusal mevzuat çerçevesinde bir veya daha fazla gerçek ve tüzel kişiyi veya bu tüzel kişilerin birlik, organizasyon veya gruplarını,
- e) İstişare toplantısı: Yetkili kurum tarafından SÇD Raporuna ilişkin plan/programın kapsamına bağlı olarak çevre ve sağlıkla ilgili kurum/kuruluşlar ile halkın görüşlerini almak üzere düzenlenen toplantıyı,

- f) Kalite kontrol: SÇD Raporu hakkında Bakanlık tarafından yapılan inceleme ve değerlendirme çalışmalarını,
- g) Kapsam Belirleme Raporu: Yetkili kurum tarafından, Ek-3'te yer alan bilgiler esas alınarak ve kapsam belirleme toplantısında belirtilen görüşler ile halkın ve Bakanlığın görüşleri doğrultusunda hazırlanan raporu,
- ğ) Kapsam belirleme toplantısı: Yetkili kurum tarafından Taslak Kapsam Belirleme Raporuna dair plan/programın içeriğine göre Bakanlık, Bakanlığa danışarak belirlenen çevre ve sağlıkla ilgili kurum/kuruluşlar ve halkın görüşlerini almak üzere düzenlenen toplantıyı,
- h) Plan/program: Ülke, bölge, il düzeyinde veya yerel düzeyde bir kamu kurum/kuruluşu tarafından yasal mevzuat hükümleri gereğince hazırlanan ve onaya/kabule tabi plan ve programları,
- ı) Plan/programlarda yapılacak değişiklik: Plan/programın bir bölümüne yönelik yapılan kısmi değişikliği,
- i) Plan/programlarda yapılacak revizyon: Plan/programın ana kararlarını, bütünlüğünü, sürekliliğini etkilemesi halinde plan/programın tamamının veya bir kısmının yenilenmesini,
- j) Stratejik Çevresel Değerlendirme (SÇD): Bu Yönetmeliğin kapsamında yer alan sektörler için kamu kurum/kuruluşlarınca hazırlanacak onaya/kabule tabi plan/programların planlama/programlama sürecinin başlangıcından itibaren, çevresel değerlerin plan/programa onayından/kabulünden önce entegre edilmesini sağlamak, plan/programın olası olumsuz çevresel etkilerini en aza indirmek, olumlu etkilerini de en üst düzeye çıkarmak ve karar vericilere yardımcı olmak üzere katılımcı bir yaklaşımla sürdürülen ve yazılı bir raporu da içeren çevresel değerlendirme çalışmalarını,
- k) SÇD Raporu: Yetkili kurum tarafından, kapsam belirleme raporu çerçevesinde Ek-4'teki bilgiler esas alınarak ve istişare toplantısında belirtilen görüşler ile halkın ve Bakanlığın görüşleri doğrultusunda hazırlanan raporu,

1) Yetkili kurum: SÇD'ye tabi bir plan/programın hazırlanmasından ve onayından/kabulünden sorumlu kamu kurum/kuruluşunu; SÇD'ye tabi bir plan/programı hazırlayan ve onaylayan birden fazla kamu kurum/kuruluşu olması durumunda söz konusu plan/programın hazırlanmasından sorumlu kurum/kuruluşu; SÇD'ye tabi bir plan/programın hazırlanma sürecinde birden fazla kurum/kuruluşun sorumlu olması durumunda ise koordinasyon görevini yürüten kurum/kuruluşu,

ifade eder.

İKİNCİ BÖLÜM

Genel Hükümler

SÇD raporu hazırlama yükümlülüğü

MADDE 6 – (1) Yetkili kurum; bu Yönetmelik kapsamında yer alan bir planlama/programlama sürecinin başlatılmasına karar verildiği aşamadan itibaren, söz konusu planlama/programlama sürecinin başladığını Bakanlığa bildirmek, planlama/programlama süreci ile eşzamanlı olarak SÇD sürecini yürütmek, SÇD Raporunu hazırlamak/hazırlatmak ve plan/programın onayı için yasal prosedür başlatılmadan bu raporu Bakanlığa sunmakla yükümlüdür.

SÇD ve ÇED uygulamaları

MADDE 7 – (1) Bu Yönetmelik kapsamında yapılan hiçbir iş ve işlem, Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğinde yer alan hüküm ve yükümlülükleri ortadan kaldırmaz.

(2) Bu Yönetmelik kapsamında SÇD Raporu hazırlanarak onaylanmış bir plan/programın kapsamına giren ve Çevresel Etki Değerlendirmesi Yönetmeliğine tabi projelere dair uygulanacak ÇED sürecinde SÇD Raporundaki hususlar dikkate alınır.

(3) Bir plan/program için yürütülen SÇD'de, tekrardan kaçınılması ve elde edilmiş olan veriler ile tavsiyelerin sistematik bir şekilde kullanılabilmesi için daha önce yürütülmüş olan ilgili SÇD Raporlarındaki çalışmaların çıktıları dikkate alınır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

SÇD Uygulama Hükümleri

SÇD'ye tabi plan ve programların belirlenmesi

MADDE 8 – (1) Bu Yönetmeliğin;

- a) Ek-1 listesinde yer alan plan/programlar ve bunlarda yapılacak revizyonlar,
- b) Ek-1 listesinde yer almayıp 2 nci maddenin birinci fıkrası kapsamında bulunan plan/programlar ve bunlarda yapılacak revizyonlar ile bu Yönetmelik kapsamında yer alan plan/programlarda yapılacak değişikliklerin SÇD'ye tabi olup olmayacaklarının belirlenmesi amacıyla Ek-2'de yer alan eleme kriterlerine göre SÇD uygulamasına karar verilenler,

SÇD'ye tabidir.

Eleme yöntemi

MADDE 9 – (1) 8 inci maddenin birinci fıkrasının (b) bendinde belirtilen plan/programlar ile değişiklik/revizyonların, Ek-2'de düzenlenen kriterleri karşılayıp karşılamadığına ve bu nedenle SÇD'ye tabi olup olmadığına Bakanlık tarafından karar verilir.

(2) Bu çerçevede; yetkili kurum, plan/programın başlangıcından itibaren yirmi takvim günü içerisinde Ek-6'da verilen eleme formunu doldurarak Bakanlığa sunar.

(3) Bakanlık, eleme formunda verilen bilgileri eksik bulursa, yetkili kurumdan bunların tamamlanmasını talep eder. Bakanlık, eksiklikleri giderilen eleme formundaki bilgi ve belgeleri Ek-2'de tanımlanan eleme yöntemine göre değerlendirir. Bakanlık, plan/programın SÇD'ye tabi olup olmadığına ilişkin kararını yetkili kuruma yirmi takvim günü içerisinde bildirir.

(4) Bakanlık, eleme süreci sonrasında alınan kararı ve gerekçelerini internet sitesinde yayımlayarak halka duyurur.

Kapsam belirleme

MADDE 10 – (1) Plan/program için hazırlanacak SÇD Raporuna ilişkin kapsam belirleme süreci yetkili kurum tarafından yürütülür. Yetkili kurum, planlama/programlamaya dair veri ve bilgi toplama/ön araştırma çalışmalarına başlarken kapsam belirleme sürecine de başlar.

(2) Yetkili kurum, Ek-3'te yer alan bilgileri esas alarak, Taslak Kapsam Belirleme Raporunu hazırlar/hazırlattırır.

(3) Yetkili kurum, SÇD Raporunun içeriğinin ve SÇD sürecinin belirlenebilmesi için kapsam belirleme aşamasında; yetkili kurum ve Bakanlık temsilcileri, çevre ve sağlık ile ilgili kurum/kuruluş temsilcileri, varsa SÇD Raporunu hazırlayan kuruluş temsilcilerinin katılacağı kapsam belirleme toplantısı düzenlemekle yükümlüdür. Bununla birlikte, yetkili kurum tarafından plan/programın içeriğine göre Bakanlığa danışılarak belirlenen ilgili üniversiteler, enstitüler, araştırma kuruluşları ve uzman kuruluşlar, meslek odaları, sendikalar, birlikler, çevre ve sağlık alanında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluş temsilcilerini de toplantıya çağırabilir. Toplantıya davet, dördüncü fıkarda belirtilen şekilde yapılır.

(4) Toplantı tarihi ve yeri katılımcılara yazı ile bildirilir. Yetkili kurum tarafından bu maddenin ikinci fıkrasınca hazırlanan Taslak Kapsam Belirleme Raporu yazı ekinde gönderilir. Taslak Kapsam Belirleme Raporu, Bakanlık ve yetkili kurum tarafından otuz takvim günü internet sitesinde yayınlanır.

(5) Kapsam Belirleme Toplantısında;

a) Plan/programın içeriği ve öngörülen hazırlama, onaylama ve uygulama prosedürlerine,

b) Plan/programın çevre ve sağlık üzerindeki olası önemli etkilerine,

c) SÇD sürecine tabi olan plan/programın kapsamına bağlı olarak; SÇD sürecinde düzenlenecek istişare toplantısı için katılımın kapsamına ve uygulanacak halkın katılımı stratejisine; katılımın bireysel ve/veya kurumsal düzeyde olacağına ve hangi yöntemlerle halkın katılımının en etkin biçimde gerçekleştirilebileceğine,

ç) Plan/programın kapsamı göz önünde bulundurularak ihtiyaç duyulması halinde SÇD Raporunun hazırlanmasında görev alacak ilave meslek gruplarının belirlenmesine,

dair kararlar verilir.

(6) Yetkili kurum, Taslak Kapsam Belirleme Raporuna dair alınan görüşleri dikkate alarak Kapsam Belirleme Raporuna son halini verir ve belirlediği SÇD Raporu kapsamına dair onay için Bakanlığa başvurur. Bakanlık, SÇD Raporu kapsamı konusundaki görüşünü otuz takvim günü içerisinde yetkili kuruma bildirir. Kapsam Belirleme Raporunun nihai hali, Bakanlık ve yetkili kurumun internet sitesinde yayınlanır.

İstişare toplantısı

MADDE 11 – (1) Yetkili kurum, Taslak SÇD Raporu hazırlandıktan sonra rapora dair görüş almak üzere istişare toplantısı yapar.

(2) Yetkili kurum, toplantı tarihini, saatini, yerini ve konusunu belirten bir ilanı; internet sitesinde ve yaygın süreli yayın olarak tanımlanan bir gazetede en az on takvim günü önce yayınlatır. İstişare toplantısının tarihi ve yeri Bakanlığa, çevre ve sağlıkla ilgili kurum/kuruluşlara yazı ile bildirilir.

(3) İstişare toplantısında yetkili kurum, katılımcıların görüşlerini tutanak ve imza altına almak zorundadır.

(4) Bakanlık temsilcisi, istişare toplantısına prosedürü izlemek ve görüşlerini bildirmek için katılır. İstişare toplantısı ile ilgili sekretarya hizmeti, yetkili kurum tarafından yürütülür ve toplantı tutanağı Bakanlığa iletilir.

(5) Yetkili kurum, tutanak altına alınmış görüşleri plan/program hazırlama sürecinde değerlendirmeye alıp almadığına ve değerlendirmede varılan olumlu ya da olumsuz sonuçlara dair gerekçeli açıklamalarını, Kapsam Belirleme Raporuna ve SÇD Raporuna ilave eder.

(6) Bakanlık, İstişare Toplantısı ile ilgili usul ve esaslara aykırı bir durum tespit ettiği takdirde İstişare Toplantısının yenilenmesini talep edebilir.

(7) Yetkili kurum, Bakanlığın da görüşünü alarak, SÇD sürecinin farklı aşamalarında birden fazla istişare toplantısı düzenleyebilir.

SÇD raporunun hazırlanması ve kalite kontrol

MADDE 12 – (1) Yetkili kurum tarafından, Ek-4’te yer alan bilgiler esas alınarak taslak SÇD Raporu hazırlanır/hazırlattırılır. Yetkili kurum, Taslak SÇD Raporu ve plan/program hakkında görüş almak üzere 11 inci madde uyarınca istişare toplantısı düzenler.

(2) Yetkili kurum; çevre ve sağlıkla ilgili kurum/kuruluş ve halkın görüşlerini almak üzere, Taslak SÇD Raporu ve taslak plan/programı otuz takvim günü internet sitesinde yayımlar. Yetkili kurum, Taslak SÇD Raporu hakkındaki görüş ve önerileri de göz önünde bulundurarak SÇD Raporuna son halini verir ve gerektiği takdirde, plan/programda değişiklikler yapar. Plan/programı, SÇD Raporu ile birlikte Bakanlığa sunar.

(3) Bakanlık tarafından;

- a) SÇD Raporunun plan/programın karar verme süreci için yeterli ve uygun hazırlanıp hazırlanmadığına,
- b) Yapılan incelemelerin, hesaplamaların ve değerlendirmelerin yeterli düzeyde veri, bilgi ve belgeye dayandırılıp dayandırılmadığına,
- c) Plan/programın, alternatifleri ile birlikte çevreye olabilecek etkilerinin kapsamlı bir şekilde incelenip incelenmediğine ve olası çevresel ve sağlık etkileri açısından alternatiflerin karşılaştırılıp karşılaştırılmadığına,
- ç) Çevreye olabilecek olumsuz etkilerin giderilmesi için gerekli önlemlerin tespit edilip edilmediğine,
- d) İstişare toplantısının usulüne uygun yapıp yapılmadığına, istişare toplantısında üzerinde durulan konulara ve Taslak SÇD Raporuna dair iletilen görüş ve önerilere SÇD Raporunda ve/veya plan/programda yeterince çözüm getirilip getirilmediğine,
- e) SÇD Raporunda, Ek-4’te yer alan bilgilerin karşılanıp karşılanmadığına,
- f) SÇD’de yer alan önerilerin plan/programa doğru bir şekilde entegre edilip edilmediğine,

ilişkin inceleme ve değerlendirmeler otuz takvim günü içerisinde yapılır.

(4) Bakanlığın yaptığı inceleme ve değerlendirmeler neticesinde SÇD Raporunda önemli eksiklik ve yanlışlıkların görülmesi durumunda Bakanlık bunların giderilmesini yetkili kurumdan talep eder. Yetkili kurum, Bakanlıkça belirlenen eksiklikleri tamamlamakla ve SÇD'ye tabi plan/programın onayından önce SÇD Raporundaki eksiklikleri gidermekle yükümlüdür.

(5) Bakanlık, eksiklikler giderildiği takdirde, SÇD Raporuna dair kalite kontrolün tamamlandığına ilişkin bildirimini onbeş takvim günü içerisinde yetkili kuruma yazı ile ilgili kurumlar ve halka ise internet sitesinde yayınlamak sureti ile yapar.

(6) Bakanlık ve yetkili kurum, SÇD Raporunun nihai halini internet yoluyla halka ve kurumlara bildirir.

Plan veya programa ilişkin karar

MADDE 13 – (1) Yetkili kurum; SÇD Raporunun sonuçlarını, çevre ve sağlıkla ilgili kurum/kuruluşlar ve halkın görüşlerini ve Bakanlığın SÇD Raporunun kalitesine dair yaptığı bildirimini dikkate alarak plan/programı veya bu plan/programlarda yapılacak revizyonları ve/veya değişiklikleri kabul eder/onaylar.

Bilgilendirme ve izleme programı

MADDE 14 – (1) Yetkili kurum;

a) Onaylanan plan/programı,

b) Çevre ve sağlıkla ilgili hususların, çevre ve sağlıkla ilgili kurum/kuruluşlardan ve halktan alınan görüşleri içeren Stratejik Çevresel Değerlendirme sonuçlarının plan/programa nasıl entegre edildiğini, hangi alternatifin nasıl seçildiğini açıklayan bilgilendirme raporunu,

c) İzleme programını,

Bakanlığa sunmakla ve (b) bendinde belirtilen hususları internet sitesinde yayınlamakla yükümlüdür.

(2) Yetkili kurum; plan/programın uygulanması aşamasında ortaya çıkabilecek önemli olumsuz çevresel etkilerin en kısa sürede belirlenmesi ve bu etkilere karşı en kısa zamanda çözüm üretilmesi amacıyla, Bakanlık ile ortaklaşa kararlaştırılan süre ve kapsam doğrultusunda izleme programını hazırlar. Yetkili kurum, izleme programında açıklanan izleme faaliyetlerinin uygulanmasından, izleme sonuçlarını ve olası olumsuz çevresel etkilerin giderilmesine yönelik önlemleri Bakanlığa bildirmekten ve internet sitesinde yayımlayarak bilgilendirme yapmaktan sorumludur.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

Çeşitli ve Son Hükümler

SÇD uygulamalarının güçlendirilmesi

MADDE 15 – (1) Bakanlık, SÇD uygulamalarına ilişkin olarak, gerektiğinde yerli ve yabancı kurum ve kuruluşlar ile işbirliği halinde her türlü eğitim, plan/program ve proje çalışmaları yapar; kitap, kitapçık, rehber ve her çeşit doküman hazırlar; seminer ve toplantılar düzenler.

Onaylanmış plan ve programlar

GEÇİCİ MADDE 1 – (1) Bu Yönetmeliğin yürürlük tarihinden önce onaylanmış veya yürürlüğe girmiş plan/programlara bu Yönetmelik hükümleri uygulanmaz.

Uygulamaya geçiş tarihleri

GEÇİCİ MADDE 2 – (1) Bu Yönetmelik hükümleri;

- a) Kıyı yönetimi, mekânsal planlama, su yönetimi, tarım ve turizm sektöründe hazırlanan SÇD'ye tabi plan/programlar için yayımı tarihinden itibaren,
- b) Balıkçılık, ormancılık sektöründe hazırlanan SÇD'ye tabi plan/programlar için 1/1/2020 tarihinden itibaren,
- c) Atık yönetimi, enerji, sanayi, telekomünikasyon ve ulaştırma sektöründe hazırlanan SÇD'ye tabi plan/programlar için 1/1/2023 tarihinden itibaren,

uygulanmaya başlanır.

(2) Bu Yönetmelik hükümleri; birinci fıkrada yer alan plan/programlarda yapılacak revizyonlar için ilgili sektörün uygulanmaya başladığı tarihten; yapılacak değişiklikler için ise 1/1/2023 tarihinden itibaren uygulanmaya başlanır.

Yürürlük

MADDE 16 – (1) Bu Yönetmelik yayımı tarihinde yürürlüğe girer.

Yürütme

MADDE 17 – (1) Bu Yönetmelik hükümlerini Çevre ve Şehircilik Bakanı yürütür.

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Gül BAŞAR
Doğum Yeri	Şişli/İstanbul
Doğum Tarihi	10.01.1989
Uyruğu	☒ T.C. ☐ Diğer:
Telefon	0555 576 78 95
E-Posta Adresi	gulakonline@gmail.com
Web Adresi	

Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	İstanbul Üniversitesi
Fakülte	Orman Fakültesi
Bölümü	Orman Mühendisliği
Mezuniyet Yılı	2011

Yüksek Lisans	
Üniversite	İstanbul Üniversitesi
Enstitü Adı	Fen Bilimleri Enstitüsü
Anabilim Dalı	Orman Mühendisliği
Programı	Çevre ve Orman Hukuku Programı
Mezuniyet Tarihi	2017